

România literară

La Mulți Ani !

REPUBLICA XXV

SEMNIFICATIV : cu câteva zile înaintea celei de a XXV-a aniversări a Republicii noastre, a avut loc, prezidată de tovarășul Nicolae Ceaușescu, ședința Comisiei Centrale de partid și de stat pentru elaborarea prognozelor de dezvoltare economică și socială a României, supunându-se discuției proiectul prognozei macroeconomice preliminare a dezvoltării țării până în anul 1990 și primele estimări privind cincinalul 1976-1980, elaborate pe baza orientărilor stabilite de Conferința Națională a P.C.R.

Scrutăm cu îndrăzneală viitorul patriei și al poporului nostru. Este îndrăzneala pe care ne-o dă conștiința vie a prezentului, a realizărilor din acești 25 de ani, a drumului ascendent înscris pe spirala progresului material și spiritual. Este expresia conștiinței de sine, aceea pe care ne-o dă revelarea trecutului, a temeiniciei de existență activă, ca factor de civilizație și de cultură, în această arie europeană dominată de crestele carpatine, atestind cu pietrele cetăților și ale templelor dacice o istorie bimilenară, oglindită în apele dunărene și ducind măturie până la Marea cea mare...

Acest pătrar de veac inaugurat cu actul de la 30 Decembrie 1947 înseamnă pentru țara și poporul nostru o vîrstă de o densă maturitate politică și socială, o etapă de luptă și de eroism pentru propășire în sensul istoriei celei noi, revoluționare ; înseamnă o succesiune de tot mai trainice victorii în cucerirea — de la bază — a treptelor noii orînduiri, în construirea cu grele, dirse eforturi a României socialiste. Ne bucurăm astăzi de biruințele noastre în lupta cea mare, dar, ca și strămoșii noștri cei atît de încercați prin veacuri, șorlim din cupa cinstirii unanime nu fără a privi, clipa festivă, și peste incrustările — unele atît de adînci — de pe răbojul istoriei noastre.

Am adunat în acești ani de nouă orînduire atîtea biruinți, căci ne-am schimbat nu numai fața țării — cum deobicei se spune — ci însăși structura social-economică și, prin consecință, modul de a trăi, nu fără a ne da seama în ce măsură și modul nostru de a gîndi, de a simți, viziunea despre noi înșine și despre lume s-au transformat.

Trăim o dinamică revoluționară, a noastră, într-o lume în atîtea feluri și în atîtea grade ea însăși revoluționată. Simțim aerul tare al noii istorii în viața noastră de fiecare zi. În activitatea civică ne identificăm cu tot ceea ce devine, astfel, bun comun, direct integrați hotărîrii de Partid, actului de Stat ca propriei noastre voințe.

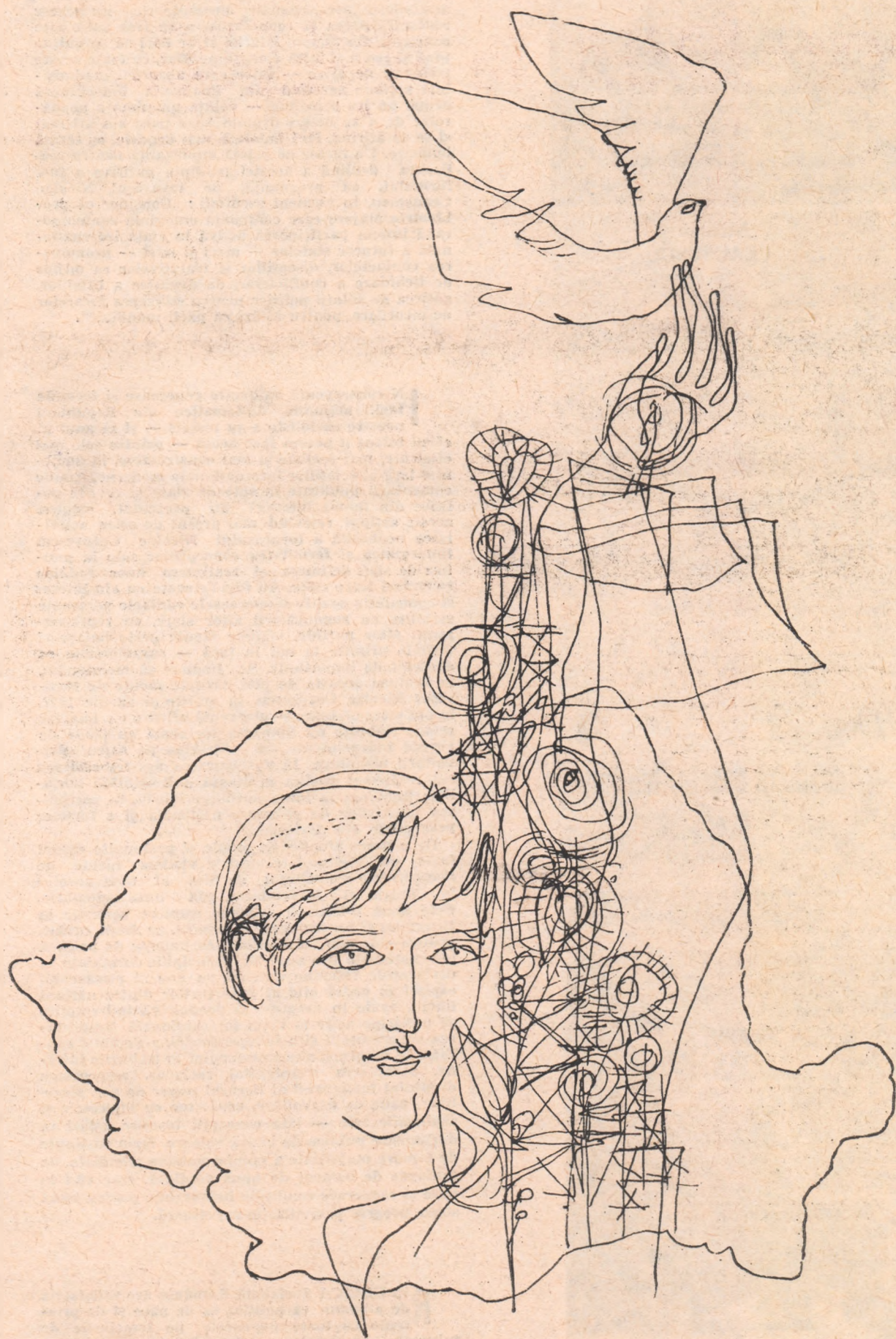
O datorăm aceasta, desigur, așezării instituționale proclamate acum un pătrar de veac. Dar o trăim cu sporită intensitate după ce Congresele IX și X ale Partidului au înscris saltul de conștiință a propriei noastre capacități de a ne făuri istoria, de a păși într-un ritm crescînd pe noi și noi trepte ale civilizației, ale culturii.

De aici — tot mai larg, tot mai luminos — și fascicoul de stimă, de prețuire care se proiectează asupra României din toate părțile lumii, din partea celor mai prestigioși factori ai vieții internaționale.

De aici și noua dimensiune a sentimentului — astăzi atît de plenar — de nețărmurită dragoste pentru patrie, de înălțătoare cinstire a virtuților poporului.

Dragoste și cinstire sintetizîndu-se în chipul, în cuvîntul și în fapta celui care, în fruntea Partidului și a Statului, inspiră întregul elan al unui popor ce-și îmbrățișează viitorul iluminat de soarele celei mai înalte conștiințe a demnității umane.

George Ivașcu

Ilustrație de Mihai VULCĂNESCU

1972

PRESTIGIU ȘI RESPECT

Nicolae
CEAUSESCU

El pensamiento
de paz
de una
sociedad
contemporánea

JUREZ
EDITOR

politieke geschriften van
**Nicolae
Ceașescu**

PARIS/MANTEAU

CU firească mindrie, cronicarul evenimentelor politice poate să consemneze, în acest moment de bilanț, faptul cert că în desfășurarea anului 1972 prezența României socialiste în viața internațională a fost mai activă și mai elogios apreciată ca oricând.

O agendă deosebit de bogată, pe toate planurile relațiilor interstatale, a contribuit la stabilirea unor repere durabile pentru instaurarea climatului de pace și de colaborare între toate popoarele lumii. Tendința de evoluție pozitivă, schițată în ultimii ani, a devenit simțitor mai viguroasă, datorită afirmării concrete a noilor idei de etică internațională, orientate spre reciprocă înțelegere, cooperare între parteneri cu drepturi egale, cu deplin respect reciproc, animați de dorința de a lichida orice diferend prin dialog, prin tratative sincere și deschise, din care să fie categoric eliminată recurgerea la forță sau amenințarea cu forța.

Desigur, n-au lipsit, în cele 12 luni ale lui '72, zile în care au apărut probleme spinoase, îngrijorătoare, de natură să altereze climatul dezvoltării pașnice a omenirii. Mai există, din păcate, elemente ostile destinderii internaționale, elemente care nu găsesc rentabilă pacea și cooperarea, n-au tras suficiente concluzii din mersul istoriei și ar dori să speculeze pînă și cea mai mică disensiune. Dar, cu toate aceste trăsături negative — între care absurdă, inadmisibilă acțiune agresivă din Peninsula indochineză ocupă un loc principal — voința unanimă a popoarelor de a se netezi drumul spre pace s-a afirmat și se va afirma, fără îndoială, mai departe, cu fermă hotărîre. Un factor de primă importanță pentru realizarea deplină a acestei tendințe pozitive a fost formulat, cu pregnanță, de tovarășul Nicolae Ceaușescu, în termeni esențiali: „Consider că problemele majore care confruntă omenirea contemporană impun participarea activă la viața internațională a tuturor statelor — mari și mici — promovarea contactelor, discuțiilor și tratativelor ca mijloc de lichidare a conflictelor, de depășire a litigiilor, găsirea de soluții politice pentru stingerrea focarelor de incordare, pentru întărirea păcii mondiale”.

In consecvență cu aceste generoase și fecunde idei, acțiunile diplomatice ale Republicii noastre socialiste s-au înscris — și în anul al cărui bilanț îl putem face acum — printre cele mai eficiente, mai realiste și mai constructive, în domeniul larg al relațiilor internaționale moderne. Ample comentarii publicate în sute de ziare și reviste politice din lumea întreagă au prezentat, elogios, aceste acțiuni, relevind mai presus de orice activitatea neobosită a tovarășului Nicolae Ceaușescu, limpezimea și fermitatea concepțiilor sale în politica de stat, definirea și realizarea unor rodnice raporturi între state. Au fost relevate cu viu interes și comentate pozitiv numeroasele contacte personale stabilite cu conducătorii altor state, cu reprezentanții altor partide, vizitele făcute peste hotare și vizitele primite la noi în țară — caracterizate ca deosebit de importante. Se impune să menționăm, în ordinea aceasta de idei, vizitele făcute de tovarășul Nicolae Ceaușescu, în martie și aprilie 1972, în opt state africane — elocventă afirmare a bunelor relații stabilite de România socialistă cu țările de curind independente, în plin elan pe calea dezvoltării complexe. În desfășurarea acestei călătorii s-a reafirmat poziția militantă a Republicii Socialiste România în lupta antiimperialistă, în sprijinirea mișcărilor de eliberare națională și a forțelor progresiste din Africa.

De o mare atenție, de ample și prelungite ecouri foarte pozitive s-au bucurat și vizitele făcute de Președintele Consiliului de Stat al țării noastre în Belgia și Luxemburg, în luna octombrie. Cele două Declarații solenine comune, semnate la Bruxelles și Luxemburg, se înscriu, pe drept cuvînt, printre cele mai substanțiale documente de politică internațională din anul '72. Principiile formulate în declarațiile solenne deschid un nou și remarcabil capitol în codul etic al raporturilor dintre națiuni libere, egale în drepturi și deopotrivă îndreptățite să participe activ la viața internațională. Respectarea suveranității și a independenței, a deplinei egalități în drepturi, a neamestecului în treburile interne, acceptarea avantajului reciproc, respectarea dreptului inalienabil al fiecărui popor de a-și alege liber căile de dezvoltare, conforme cu interesele și aspirațiile sale — iată concepții înscrise astăzi în documente publice de înaltă valoare, ferm susținute de o mare majoritate a opiniei publice mondiale, de miliarde de oameni de bună credință, care văd în pace și cooperare condițiile inexorabile pentru bună stare, progres și civilizație superioară.

REPUBLICA Socialistă România are satisfacția de a spune că politica sa de pace și de prietenie cu toate popoarele, pe temeiurile de principiu menționate corespunde concepției marxist-leniniste despre lume, despre societate, despre relațiile internaționale. România de azi este

un stat socialist și, în mod firesc, așează în centrul politicii sale prietenia, colaborarea, înțelegerea, solidaritatea cu toate statele socialiste. Pornind de la convingerea că viitorul lumii este și nu poate fi altfel decît în sensul arătat de socialism — muncă și pace — țara noastră militează pentru restabilirea și întărirea unității de acțiune a tuturor țărilor socialiste, pentru victoria socialismului, pentru idealul de progres uman și social. În același timp, în spiritul realist al participării necesare la diviziunea internațională rodnică a muncii, precum și la schimburile economice active, România promovează politica sa de colaborare deschisă cu toate țările lumii, fără deosebire de organizare socială. Promovează, de asemenea, schimburile și cooperarea în domeniile bunurilor spirituale, în creațiile literare, artistice, științifice, tehnice, în sectoarele moderne de comunicare intelectuală, de educație. Vom sublinia, ca o ilustrare a acestei politici, că Republica Socialistă România are, la finele anului 1972, relații normale, diplomatice, economice, culturale, cu 110 state. România face parte din 43 de organizații internaționale guvernamentale și din 532 de organizații internaționale neguvernamentale, contribuind intens și pozitiv la activitatea acestora.

UN exemplu dintre cele mai grăitoare este contribuția țării noastre la lucrările recentei Adunări Generale a Organizației Națiunilor Unite. Se știe, din comentariile presei, că Republica Socialistă România a fost autoare principală sau a colaborat activ la propunerea și formularea a 32 din cele 100 de rezoluții adoptate la cea de a 27-a sesiune a Adunării Generale. Între acestea, se cuvine să menționăm, la loc de frunte, rezoluția intitulată „Creșterea rolului Organizației Națiunilor Unite în menținerea și întărirea păcii și securității internaționale, în dezvoltarea colaborării între toate națiunile, în promovarea normelor dreptului internațional”. Propunerea românească a fost considerată atît de oportună, de bine venită, încît a reunit, de la început, mai mult de 30 de coautori — iar în plenul Adunării Generale a fost votată în unanimitate. Numeroși șefi ai delegațiilor guvernamentale au salutat în termeni foarte elogioși inițiativa românească, mărturie a unei nobile preocupări pentru destinele păcii și colaborării între națiuni. De altfel, rezoluțiile propuse în sesiunea a 27-a se înscriu între numeroasele documente similare, propuse Organizației Națiunilor Unite în ultimii ani și aflate în curs de realizare.

NU mai puțin remarcabilă a fost contribuția delegației române la dezbaterile din prima etapă a reuniunii pregătitoare de la Helsinki, privind Conferința de securitate și cooperare general-europeană. Atît intervențiile judicioase și ferme în problemele de procedură, grație — în bună măsură — cărora s-a ajuns la un consens unanim în fazele ulterioare ale dezbaterilor, cît și formularea unor principii clare, creatoare, în problemele de fond implicate de edificarea solidă a securității și cooperării pe continentul nostru, au fost salutate de corespondenții agențiilor de presă și ai unui mare număr de ziare ca factori pozitivi. De natură să confirme, și în aceste împrejurări, prestigiul și respectul de care se bucură pe arena internațională cuvîntul României socialiste.

NIMIC n-ar putea da mai multă strălucire și mai mare autoritate acestui cuvînt decît glasul și pana celui ce vorbește și scrie în numele poporului român și pentru poporul român, Nicolae Ceaușescu. Rareori lucrările unui om de stat au cunoscut o mai largă răspîndire, au reunit comentarii mai elogioase decît operele Secretarului general al Partidului Comunist Român, Președintelui Consiliului de Stat al Republicii Socialiste România. Cuprinzînd discursuri, declarații publice privitoare la cele mai importante probleme din orizontul vast al relațiilor internaționale actuale, formulînd ideile care se afirmă magistral în patrimoniul gîndirii politice contemporane, volumele, publicate de edituri renumite, comentate de scriitori și ziariști dintre cei mai competenți, constituie un valoros aport la cunoașterea țării noastre, la aprecierea superlativă a principiilor directoare din politica sa externă, la sublinierea corespundenței armonioase dintre succesele obținute pe plan intern, în progresul social și economic al Patriei noastre și politica ei externă, ferm orientată spre pace și colaborare internațională. Întru totul, acești factori dau substanță veritabilă a mindriei noastre, asigură României socialiste, în lumea întreagă, prestigiu și respect.

Mircea Grigorescu

„CINSTIM cu recunoștință pe înaintașii care, în pofida condițiilor vitrege social-politice în care au trăit, au luptat pentru eliberarea națională și socială, au asigurat, cu prețul a nenumărate jertfe și sacrificii, păstrarea ființei naționale a poporului, progresul neîncetat al țării. În fruntea poporului în lupta pentru progres s-au aflat forțele înaintate ale societății care, militînd pentru îmbunătățirea vieții celor mulți, pentru înlăptuirea aspirațiilor de mai bine ale vremii lor, se simțeau pătrunși de un înalt spirit de răspundere pentru viitorul patriei, își închinau viața idealului măreț al fericirii poporului, a generațiilor viitoare”.

„EXPRIMÎND aspirațiile de libertate și independență ale poporului, patrioții cei mai luminați au năzuit către o formă de stat democratică, progresistă, care să asigure libertate și dreptate socială pentru cei mulți, neatîrnarea politică și înflorirea economică a țării, să înlăptuiască dreptul sacru al poporului de a fi singur stăpîn în patria sa strămoșească”.

„DEMOCRATIZAREA țării, mersul ei înainte întîmpinau rezistența partidelor claselor exploatatoare, a regelui și camarilei sale. A devenit imperios necesară răsturnarea monarhiei, care constituia o piedică în calea progresului social. Proclamarea Republicii Populare Române a însemnat începutul puterii democrat-populare, trecerea României într-o nouă etapă a dezvoltării sociale — etapa revoluției socialiste”.

„DACĂ am fi spus că obiectivul de viitor este pur și simplu dezvoltarea socialismului, nu am fi dat o orientare clară pentru activitatea partidului și statului; aceasta s-ar fi putut înțelege în sensul că este suficientă realizarea unei puternice dezvoltări economice a țării, ceea ce nu corespunde pe deplin obiectivului nostru fundamental. Noi ne propunem să asigurăm o dezvoltare multilaterală a societății, înflorirea tuturor laturilor vieții sociale, atît a economiei cît și a științei și culturii, perfecționarea conducerii, formarea omului nou, promovarea eticii și echității socialiste”.

„CINE vrea, într-adevăr, să fie un artist mare, care să rămînă veșnic tînăr, cine vrea ca opera să intre pentru totdeauna în patrimoniul culturii trebuie să bea apa limpede, răcoroasă și înviorătoare a acestui izvor, să soarbă din seva continuu tînără și viguroasă a spiritului poporului nostru, a măreției sale activități creatoare”.

NICOLAE CEAUȘESCU

Mărturii contemporane

Ceea ce trebuia să se întâmple

DUPĂ alungarea lui Vodă Cuza, iubit de popor și trădat de coaliția burghezo-moșierească, urmară cei patru regi care serviră de scut jefuito-rilor poporului.

Munca mea de scriitor a început subț primul dintre ei, dar nu s-a terminat nici subț republica în care trăim și care ne-a scăpat de atâtea frământări și intrigă destul de rușinoase, așa cum reiese și din memoriile lui Constantin Argetoianu, care le cunoștea bine, fiind unul de-ai lor.

Eu, ca și întregul popor, nu puteam ști cită decădere ascundeau laudele slugarnice ale celor ce profitau de munca unui popor întreg, pe care-l guvernau împreună cu cite un rege din cei menționați înainte. De altfel acesta era singurul mijloc de guvernare, sprijinit pe înșelarea continuă a maselor populare. Dar ceea ce nu se putea ascunde era mizeria poporului.

Cînd după diferitele certuri și aventuri amoroase, Carol al II-lea părăsise țara, în vrăsmășie cu partidele politicienilor, guvernul liberal îi fixase un agent al poliției de siguranță care să-i urmărească toate mișcărilor, raportînd despre ele. Întîlnindu-mă pe stradă, respectivul agent îmi spuse că oamenii cinstiți ar trebui să ia inițiativa unor reforme salutare pentru țară. Cunoșcînd preocupările mele în această direcție, cum spunea el, îmi propuse să luptăm pentru aducerea lui Carol al II-lea în țară, căci regența dă dovadă de totală incapacitate. Individul, pe lîngă supravegherea cu care era însărcinat de poliție, mai era și agent provocator. Răspunsul meu a fost limpede. Dacă mi se garantează că venirea lui Carol al II-lea în țară va înlătura viața de mizerie a poporului, sînt gata să pornesc orice acțiune politică și cu orice risc. Dar cine poate garanta aceasta?

Cînd Carol al II-lea deveni din nou rege, agentul o duse foarte greu și atunci mi-am dat seama că ceea ce bănuiam era o certitudine.

Cînd la Societatea Scriitorilor s-a propus să se facă un album în care fiecare scriitor să scrie ceva despre rege, n-am putut refuza cererea. Dar am descris în culori vii „bucuria” poporului care aștepta prin sosirea lui Carol al II-lea să scape de mizerie. Și mă oprisem la aceste afirmări. Nimeni nu se putea plînge că atac pe rege, dar fără voie îți puneai întrebarea, și dădeai răspunsul, că regele nu înlăturase mizeria poporului, ci o mărise. Răspunsul meu nu apărui în album.

După 23 August, reacționarii organizau grupuri de huligani care să manifesteze pentru rege pe străzi și în piețe. Unii din ei au și tras cu gloanțe într-un grup de muncitori care veniseră să-i împrăstie. Printre cei căzuți a fost și bunul meu tovarăș de la Craiova, Beu, care, din călugăr, își luase meseria de coșar.

Cam așa era unul din aspectele vieții sociale subț regii ce n-aveau nici o legătură cu poporul nostru.

Cînd într-o zi de dimineață intră în biroul meu de director general la Casa Corpului Didactic un salariat și-mi aduse vestea, strigînd cu bucurie:

— Nu mai avem rege. Regele pleacă. Avem republică!, l-am privit liniștit, de parcă faptul l-aș fi așteptat de mult.

În atmosfera creată de manifestațiile a mii de oameni pe străzile Bucureștiului și în sălile de întruniri, noi cîntam „Internaționala” cu cuvintele: „Sculați voi oropsiți ai soartei... nu-i nici o mîntuire în regi...”. Era deci firesc să scăpăm de ei.

Dar după primul, intră al doilea salariat și apoi al treilea, anunțînd cu emoție același lucru. N-aveam putința să văd mișcarea din stradă. Dar în birourile instituției, emoția cuprinsese toată lumea și cei care intrau în birou priveau la mine să deslușească ce simțeam. În sfîrșit ceea ce trebuia să se întîmple, se întîmplase. Mulțumirea mi se vedea pe față și siguranța în glas. Priveam la acești pașnici salariați. Nici unul nu arăta vreo teamă, vreo grijă și nici vorbă de vreo părere de rău. Astfel reacționa poporul, fără să analizeze prea mult faptul politic, dar lepădîndu-se parcă de o situație în care mizeria și umilința, în timp de pace, și chinurile, ca și moartea, în timp de război, îl stăpîniseră atîtea lungi decenii. În sfîrșit avea și el dreptul să se simtă în libertate, așa cum mă simțeam și eu, bucurîndu-ne cu toții împreună.

Lipsa de păreri de rău era cel mai bun răspuns pe care-l dădea spiritul popular în această zi istorică.

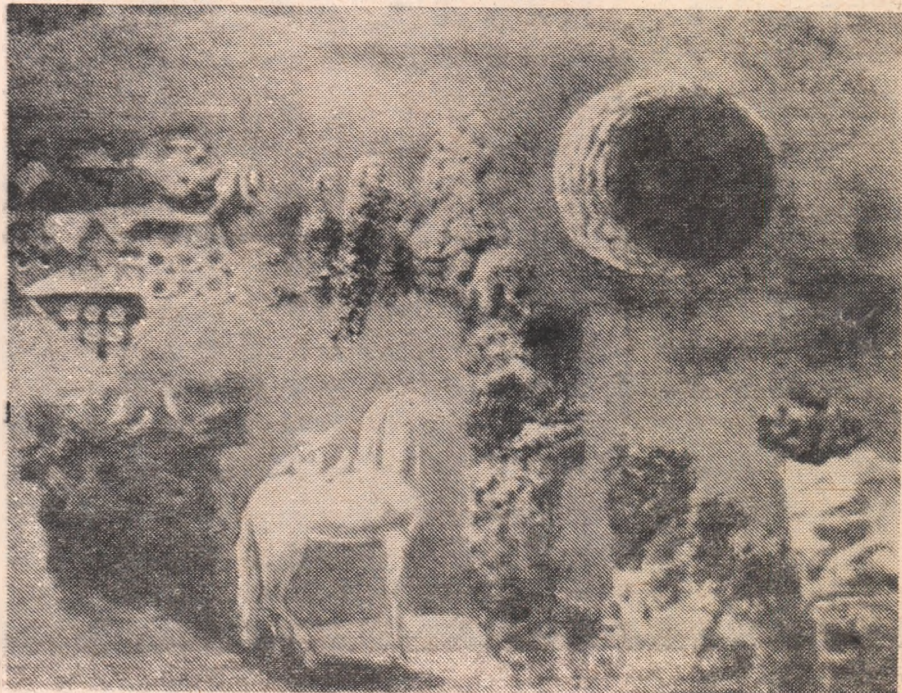
După citeva zile, rînd pe rînd, fiecare dintre salariați depuse legiuitul jurămint în fața mea, în atmosfera solemnă a momentului în care își lua un angajament de natură cu totul neobișnuită.

În sfîrșit aveam republică, o republică a noastră.

Mihail Cruceanu

„Republica noastră nouă va fi patria dreptății pentru toți muncitorii de toate categoriile de la orașe și de la sate. Asupra acestei alcătuirii, așa cum dorim cu toții, va sta domnia adevărului și a dreptății”.

Mihail SADOVEANU

SABIN BĂLAȘA: „Univers de pace”
(Din expoziția de pictură și sculptură a municipiului București, închinată aniversării Republicii — sala Dalles)

ANA BLANDIANA

Doină

Se-aude, se-aude, se-aude
Din adînc, din vecii, din mereu
Murmurul, singele, gîndul
Poporului meu.

Dorm păsări în aer trecînd
Prin liniștea fără de pată,
Am fost asupriți uneori
Noi n-am asuprit niciodată.

Noi n-am lunecat peste nimeni
În tulbure-al gloriei ceas,
Stă frunza în codri ciulită
Să dea, de-i primejdie, glas.

Stă iarba cu săbiile trase,
iar tu, libertate, apari
Din tainiți vegheate mereu —
Martori ne sînt munții mari.

Și dau mărturie poienele
Oprite pe margini de hâu
Că dac-am lovit vreodată
A fost doar în numele tău.

În numele tău cuvîntăm
La judecata popoarelor
Și n-om asfinți niciodată,
De-o fi după voia izvoarelor.

Peste semețele piscuri,
Peste cîmpiile mute,
Gîndul poporului meu
Se-aude, se-aude, se-aude.

(Din „Contemporanul”, nr. 32 din
8 august 1969)

Efort vertical

PRIVIT de sus pămîntul e albastru. O pinză străvezie, un halo albastru încinge pămîntul, țesut din irizarea apei prezentă în cantități imense pe suprafața lui ca element primordial și embrion al grupărilor umane, de la murmurul șopotului montan și al fîntînilor din șesuri, pînă la vuietul grandios al nesfîrșitelor oceane.

Sub acest voal transparent și albastru, țara noastră există laolaltă cu celelalte, avînd înfățișarea unei cetăți cu flancuri puternice și totodată a unei dumbrăvi minunate.

Privită de sus de tot, din văzduhul înalt, nimbul albastru care o înconjoară ar putea să apară mai senin ochiului, dar adevărata ei înseninare, la chip și suflăt, o cunoaștem cel mai bine noi, cei care am moștenit-o din bătrîni, schimbînd-o și împodobînd-o prin marile prefaceri pe care le aduce marea-ța operă de construire a socialismului, deschizîndu-i mirifice perspective.

După marile acte, decisive pentru

istoria și destinul țării: 23 August 1944 și 30 Decembrie 1947, geniul creator al poporului nostru și-a aflat albia firească a dezvoltării sale, și sub călăuzirea Partidului Comunist Român, conștiința mereu trează a națiunii, urmînd comandamentele exacte și clar-văzătoare ale muncii, prin efortul susținut al tuturor, lucid și liber consimțit, a ridicat țara pe o treaptă superioară de civilizație, schimbîndu-i, în sens revoluționar, peisajul și oamenii.

Un uriaș compas de oțel măsoară ritmul elastic al existenței noastre, inexplicabilul a devenit explicabil, în pădurea de semne a prezentului împîlîntăm stîndardul de argint roșu al viitorului.

În focarul voinței noastre formele secătuite dispar, dispăre grandilocvența gesturilor inutile. Noi mergem după soare, spre depărtarea care, zărîndu-se, așteaptă să își răsfrîngă faldul pe treptele de sus.

Ochiul nostru își fortifică vederea, pasul nostru micșorează neconținut distanța, pentru că azi construim certitudinea unei lumi granitice și totodată fluide, materia se răsucesce sub apăsarea noastră consimțind să curgă în tipare noi, linia dreaptă e nevoită să exprime, în toate sectoarele muncii, efortul vertical.

Noi, cei de azi, sîntem seva care, după ce își va sfîrși ciclul fertil, se va re-trage în rădăcinile glorioase.

Deasupra acestui nobil și strămoșesc pămînt al țării, care se împlinește, din hotar în hotar, închipuind rotundul unei sfere — desăvîrșita formă a geometriei — deasupra acestei minunate dumbrăvi și încercate cetăți cu flancuri puternice, nimbul albastru care învăluie pămîntul întreg își sporește strălucirea și limpezirea.

Virgil Teodorescu

„Republica, hulită și demonstrată ca o imposibilitate pentru România, s-a instalat fără zgomot și atitudini teatrale ; nu s-a stricat nimic și nu s-a simțit rău nimic. Românii știu să se gospodărească în țara lor cu simplitate și hărnicie“.

Tudor ARGHEZI

Mărturii contemporane

Oamenii de pe primul plan

ANIVERSAREA unui sfert de veac de Republică îmi evocă o atmosferă din anii mei de formație mai mult decât o însușire de teorii care ar tinde să treacă prin fraze prea comune și prea cunoscute.

Imi aduc aminte de seara aceea de Revelion a anului '47-'48, cind griile tradiționale erau suspendate și cind lumea era atrasă mai degrabă de evenimentul plin decât de rotarea matematică a anilor. Sala cinematografului cel mare din orașul meu din nordul Ardealului era înșesată de o lume, o lume cu adevărat nouă, cel puțin pentru mine. Un coleg al meu, de clasă, împărțea ziare-manifest la intrarea în sală. Publicul obișnuit dispăruse și era înlocuit de alte fețe sau poate obișnuitele figuri ale orașului, dar care mi se păreau mie atunci, la 14 ani, noi, pentru că aveau o altă expresie.

Intreaga agitație și febrilitatea ne atrăgea ca un magnet pe noi cei care treceam de la copilărie la adolescență și nimeni nu putea în acele ore să-și desfășoare obișnuita viață atit de canonică pentru vîrsta în care începi să faci experiențe fundamentale. Nu participasem niciodată pînă atunci la o manifestație publică. Abia trecusem de 14 ani și dezvoltarea mea într-unul din cele mai multumite decenii se desfășura în conformitate cu alte linii, descopeream cărțile înțelese mijit și mă descopeream pe mine, care îmi schimbam vocea, motiv de minerie.

Însă în seara aceea totul era întrerupt de acest eveniment extraordinar ale cărui cauze și consecințe nu erau foarte clare pentru mine. Marea mea surpriză a fost să descopăr în sală și pe tatăl meu care era departe de a fi un obișnuit al manifestațiilor publice. Întîlnirea cu el în acel loc rămîne de neuitat, pentru că nu el mă adusese acolo, ne găseam împreună acționînd independent ca două ființe de sine stătătoare, ca doi bărbați. Am venit separat dar am plecat împreună și am comentat evenimentul tot pentru prima dată ca doi bărbați. De neuitat e și aspectul sălii. Întreg balconul întrerupea cuvîntările prin aplauze, urale și lozinci iar sufletul acestei agitații era o femeie

măruntă de statură, cu pielea închisă la culoare dar cu ochi verzi și luminoși. Avea un rol, era cineva în acea seară și în acea sală, neobișnuit de vie, de mobilă și nu o observasem nici în orașul nostru de 30.000 de locuitori niciodată înainte. Nu am știut niciodată cum o cheamă, ce face, după cum nu știu nici astăzi ce s-o fi întimplat cu ea. Chiar aceasta e întrebarea. Ce s-o fi întimplat cu toți acei oameni care au vorbit la întrunirea din sala cinematografului? Care a fost destinul bărbatilor în haine de piele de oaie întoarsă ce s-au perindat la tribuna improvizată, acoperită cu pinză roșie?

Intr-o scrisoare pe care mi-a trimis-o, un scriitor român ce locuiește de decenii în străinătate mă întreba de unde apar în unele cărți ale mele aceste personaje atit de active politic, pe care el înainte de război nu le întîlnise. I-am răspuns, amintindu-mi de o carte citită în copilărie al cărei titlu și autor nu îl mai rețin, în care însă era vorba de o revoluție. Un grup de oameni stăteau în holul unui hotel de lux și se pregăteau să părăsească țara cuprinsă de revoluție. Se auzeau tunurile și se știa că armata revoluționară va ocupa acel oraș peste citeva clipe și atunci s-a ivit în hol o lume nevăzută de către obișnuții locatari, oamenii de la calorifere, de la spălătorie, de la bucătărie, toți cei care făceau să meargă acest hotel deși nu erau văzuți niciodată, care s-au apropiat de oaspeți și o femeie slabă și ponosit îmbrăcată s-a apropiat de o doamnă, a întins o mină muncită și i-a pipăit rochia, întrebînd-o: „mătase?“

Revoluțiile așează pe primul plan acești oameni și așa era și sala de acum 25 de ani de care îmi amintesc pentru că neindoios acea manifestație era parte integrantă dintr-o revoluție care avea să schimbe fundamental și ireversibil societatea românească.

După aceea, manifestațiile din sala cinematografului se țineau lanț și noi cei ce treceam spre adolescență eram nelipsiți de la ele, simțind mai mult decât înțelegînd că acele cuvinte rostite acolo așezau cadrul în care urma să se desfășoare viața noastră.

Alexandru Ivasiuc

ALEXANDRU CIUCURENCU : „Primul 1 Mai liber“

(Din expoziția omagială „Arta plastică românească — 1947—1972“ de la Muzeul de artă)

„Țineți cu poporul, să nu rătăciți“

LEAGĂNUL acela de pămînt românesc în care s-a născut poetul „Mirabilei sămînțe“, Alba-Iulia ideii de unire, încă din străvechimea lui Mihai Viteazul, este și leagănul suflului meu. Acolo am crescut, la umbra tutelară a iluministilor Școlii Ardelene, a marilor pașoptiști de pe Cîmpia Libertății, care au trăit, au luptat și-au căzut la datorie cu deviza lui Bărbuțiu: „Țineți cu poporul, să nu rătăciți!“. Acolo, glasurile cărturarilor luminați, care au cerut de-atîtea ori s-avem „o țară“, o patrie unită, liberă și independentă le-am înțeles ca pe glasuri ale istoriei. Acolo, adolescent încă, am avut fericirea unică de-a vedea și înțelege că istoria o face poporul, că libertatea ne-a venit prin luptă revoluționară, că Republica, țara liberă și independentă, s-a născut din ideile și idealurile partidului nostru comunist, strălucitoare și mindră ca Athena, zeița înțelepciunii, din capul lui Zeus cel puternic și viteaz.

M-am simțit, de-atunci încoaace, un participant la dezvoltarea aceluia început de epocă nouă, la limpezirea cugețelor, la statornicirea unor credințe noi, deduse din comandamentele luptei noastre împotriva sărăciei, pentru industrializare, pentru tot ce înseamnă revoluție, democrație socialistă, domnia poporului prin el însuși.

Dacă mă caut în acest sfert de veac, tînăr și matur totodată, mă regăsesc pe traiectoriile acestea spirituale, pe toate arterele țării, la ceas de zi și la ceas de noapte, ca activist și cronicar al epocii.

La drept vorbind, ce altceva au fost tinerețele noastre decât o aspirație și o zbatere continuă, o sete de-a cunoaște oamenii acestei țări și acestui timp, de-a le pune în relief faptele eroice, de-a le spori cu un bob de gînd și de sensibilitate frumusețea morală?!

Dacă la acest popas sărbătoresc, al unui sfert de secol republican, ne-am putea dăruia o clipă de liniște absolută, îmi închipui că am auzi, ca de pe un vîrf de munte, cîntecul unanim al zilelor devenite istorie, un cîntec adunat din izvoarele adînci, care îmbracă țara în rîuri binecuvîntate, dăruind Dunării și Mării celei mari prospețime și solemnități.

E un cîntec al muncii și al împlinirii lor, al libertății și demnității unui popor conștient că numai prin el însuși poate să nu mai fie niciodată „sărac în țară bogată“.

E un cîntec al Republicii, un cîntec al inimilor și conștiințelor noastre.

Ion Brad

Așa cum am plănuir

AȘI TRECUT un sfert de veac. Numai un sfert. Spun și, deoarece pentru noi, prinși în mii de treburi, timpul s-a scurs atît de repede încît nici n-am avut răgaz să ne gîndim cum trece ; spun **numai**, fiindcă acest răstimp e aproape nimic, un sfert de veac e aproape nimic față de tot ce am construit în curgerea sa.

Ninsoare deasă, în fulgi mari, obraji îmbujorați și străzi cuprinse de entuziasm — aceasta a fost ziua, ziua cea mare, evocată astăzi. Împlinire a vise-lor seculare ale poezilor și revoluționarilor a fost ; victorie splendidă a revoluției noastre, aclamare sonoră a Repu-

blicii, intonată de un popor întreg. Și : început al majoratului nostru.

Republica împlinește douăzeci și cinci de ani.

Existența ei este de-acum atît de firească și de la sine înțeleasă, ca și cum ar dăinui din veci ; ca și cum piața în care am ieșit, cu douăzeci și cinci de ani în urmă, s-o aclamăm pe **Ea**, ar fi fost dintotdeauna o tribună a victoriilor poporului ; ca și cum în sala în care ne-am adunat astăzi ca s-o sărbătorim pe **Ea**, ar fi răsunat dintotdeauna numele Ei. Azi, nici nu ne mai putem imagina altfel lucrurile : nici n-ar mai

fi cu putință să nu trăiești în **Ea** și pentru **Ea**.

Republica împlinește douăzeci și cinci de ani. Zi de zi învățăm să ne respectăm într-însa pe noi înșine, evoluînd în dimensiuni, pînă la sarcinile croite de noi înșine pe măsura noastră, egali în treburi și în drepturi, egali în îndatoriri și-n omenie — printre oameni. Nici n-ar putea fi altminteri.

Hronicul acestor vremi îl vor scrie istoriografii ; bilanțul au să-l întocmească statisticienii, însemnînd ce am creat, cu cît ne-am îmbogățit în decursul acestui nou capitol al istoriei noastre.

Privește peisajul din jurul tău. Tu

l-ai remodelat, noi l-am remodelat, împreună — muncitori și totodată stăpîni ai acestui pămînt. Pentru noi înșine, și unii pentru alții, sub cerul larg al Republicii, al Republicii noastre Socialiste. Așa cum am plănuir totul, împreună, noi toți : partidul, poporul, țara.

Privește și peisajul dinlăuntrul nostru, să vezi cît am sporit în cunoaștere, în conștiință, în omenie.

În pragul unui nou sfert de veac, ațintim privirea la sarcinile de miine. E felul cel mai demn de a te saluta, Românie, Republică a noastră Socialistă !

Létay Lajos

Mărturii contemporane

Acel moment de neuitat...

SINT în viața unei națiuni anume momente esențiale, de o profundă semnificație, care privesc direct biografia fiecăruia dintre cetățenii ei, care fertilizează neobosit înțelesurile conștiinței, astfel încât evenimentul, fapta eroică, proiecția energiilor se gravează în amintirea colectivă ca semne încărcate de multiple consecințe pentru ființa națiunii, pentru fiecare individ care o alcătuiește.

Proclamarea Republicii este un asemenea moment: el aparține întregii națiuni, pentru că la 30 decembrie 1947, recunoscându-și în destinul patriei propriul său destin, fiecare dintre noi s-a identificat dintru început cu actele vitale ale poporului și a devenit, pe măsură ce țara și-a regăsit marile, glorioasele sale drumuri către viitor, un participant conștient, activ și entuziast la mersul triumfal înainte al istoriei.

Generația mea — alături de altele — și-a formulat idealurile de viață în lupta pentru instaurarea Republicii. Adolescenții care abia treceau pragul maturității în anul '47 și a deschis ochii asupra înțelesurilor adânci ale lumii în acel moment al lui decembrie, răspundea la numele meu. Chemările, imperativul vremii se constituiau dintr-o experiență îndelungată, cunoscută doar din mărturii dureroase; acum, trecutul și sensurile sale intrau pentru prima oară în incidentă directă cu biografia mea, cu biografia atîtor adolescenți ca mine. Numai într-un climat social și politic nou, viața și năzuințele noastre puteau supraviețui, se puteau împlini.

Sentimentul dominant al acelui ceas de răscruce îmi stăruie și azi, nealterat, în inimă. Era seara, târziu. Mă văd înconjurat de cîțiva prieteni, ascultînd împreună, cu emoție, cuvintele comunicatului solemn retransmis de un difuzor din grădina publică a orașului de provincie în care trăiam. Îmi amintesc ca acum fiorul pe care-l încercam cu toții, simțind cum istoria, dintr-o disciplină școlară, devenea dintr-o dată o realitate imediată, concretă, pasionantă, o realitate la care am fi dorit să participăm neîntîrziat. Cred că acel ceas de seară a fost cea mai tulburătoare lecție de istorie pe care o trăisem pînă atunci.

Abia s-au stins cuvintele comunicatului, că în difuzor au început să răsună acordurile uverturii „Egmont” de Beethoven. Unul dintre noi, cu ochii umeziți de tăria clipei, a exclamat: „Iată, tronurile cad, arta trăiește etern!” Am reținut întocmai acele cuvinte, pentru că ele completau lecția de istorie cu una de estetică, așezîndu-se amîndouă într-un singur înțeles,

N. Bălcescu — portret de
LUCIAN GRIGORESCU

„Înainte deci, fără șovăire spre întărirea tinerii instituții. Republică vreasăzică res-publica, lucrul public, avem așadar de acum încolo toți o parte de responsabilitate în propășirea țării. Cuvîntul nostru de ordine este azi: să fim alături de patrie, să slujim RES-PUBLICA”.

G. CALINESCU

pe care urma să-l adîncească revoluția noastră. Creșterea și înflorirea Republicii aveau să confirme că atunci se puneau temelii atît ale unei civilizații, cit și ale unei culturi noi.

Anii s-au scurs de atunci furtunoși, fierbinți, și s-au așezat frumos în șiragul care numără astăzi 25 de stele. Un sfert de veac în viața unei națiuni însemnează foarte puțin. Și totuși, cit de adînci, de importante sînt realizările obținute în acest răstimp! Istoria surprinsă în ceasul evocat și-a accelerat neînchipuit de mult bătăile inimii, termenele s-au scurtat o dată cu înscrierea economiei și culturii românești pe orbita evoluției sale firești, pentru care s-au jertfit comuniștii, cei mai buni fii ai poporului. Artă românească s-a îmbogățit cu valori inestimabile — arta care a însoțit de-a lungul secolelor gîndurile cele mai nobile ale oamenilor acestui popor. Țara de astăzi, Republica noastră dragă, și-a dovedit temeinicia și puterea de creație pe toate planurile activității.

Firul azuriu de vis care se torcea în ochii adolescentului uimit de frumusețea violentă a istoriei, firul de speranță al acelei serii de decembrie 1947, astăzi se numește Republica la cea de-a 25-a aniversare și se legitimează cu forța și realizările unui întreg popor stăpîn pe soarta sa.

Mircea Horia Simionescu

LIA SZASZ:

„În pauză”
Muzeul de artă

Semne pentru noi

SPUNEAM că a trecut foarte multă vreme de atunci, deși numărătoarea e scurtă, mai puțin de jumătatea unei vîrste. Dacă te apuci să faci socoteli, vezi că ți-ar trebui una din acele fantastice mașini în stare să ordoneze necuprînderea creierului omenesc. Pînă la urmă dai de cifre, încep să roiască în jurul tău, dar roiul, precum se știe, e greu de prins și se cuvine lăsat în seama meșterilor. Pentru cine vrea să fure o scînteie din marea fulger ivit pe cerul românesc, adică pentru un artist, este nevoie de alte semne, mai fericite fiind cele care se arată în ochii oamenilor, pentru că vin din adînc, asemenea izvoarelor și urmînd legile lor, filtrîndu-se mereu, lăsînd în urmă colburile întîmplătoare ale existenței. Dificultățile care pîndesc definirea realismului estetic mă tem că apar în momentul cînd spiritul nostru avid de ordine se apucă să jaloneze existen-

ța socială, referîndu-se mai ales la formele „obiective”, măsurabile. Dar revoluția socialistă și efectele ei asupra conștiinței individuale răstoarnă orice calcul de laborator și artistul se trezește în fața, sau chiar înlăuntrul unei noi geneze, neavînd altă busolă decît propria credință în filosofia revoluționară, în caracterul inexorabil al răsturnării, în victoria adevărului moral.

Pentru cine a trăit lucid acest din urmă sfert de secol, și mă gîndesc mai cu seamă la scriitori, este limpede că adevărul trebuie căutat în conștiința oamenilor, în felul lor de a privi cerul, pămîntul, ziua de azi, ziua de mîine, mișcarea lor cotidiană, sau, mai bine, resortul ascuns care îi pune în acțiune. Cine a fost la Bicăz și se duce azi la Lotru, va avea nu atît revelația unor mari progrese tehnice sau de existență materială, teoretic posibile oricînd și oriunde, dar se va găsi în fața unor oa-

meni pentru care socialismul nu mai este starea de vis, de previziune științifică sau de aventură romantică, ci însăși existența și expresia ei văzută, operă. Așezarea în pagină a unui asemenea personaj este infinit mai dificilă decît acum două sau trei decenii, pentru că vechea recuzită a artei literare, canoanele șlefuite, apar limitative. Asupra acestei situații, demult previzibilă, s-ar cuveni să se oprească mai stăruitor sublima noastră critică.

Uzînd de dreptul de mărturisire, fi-resc și necesar la orice popas, îmi îngădui să cred că procesul de structurare, de personalizare a noii literaturi românești, abia acum începe.

În artă timpul este încă mai lacom și mai nemilos decît în eterna lui răfuială cu materia.

Nicolae Jianu

Din aceeași inimă

CÎND era război, iar eu un biet adolescent hoinar și răzvrătit, strigam de-a lungul și de-a latul țării: „Dar vă asigur că la viitoarea-nătlînire n-am să mai uit / să-i prind lui Dumnezeu, cu un ac, un afiș în spinare: / «Noi nu mai vrem decît pîine și pîine, / ca s-o stropim cu puțină dreptate!»”. Căci trupul de grîu, de petrol, de aur și de oameni al țării mele era plin de răni, și voiam cu toții să nu mai murim în război, și voiam să fim liberi, și voiam să avem o țară sănătoasă, numai pentru noi, pîinea țării să fie dreptatea noastră, dreptatea, o pîine caldă, rumenă, din care să mîncăm cu toții.

E tristă și revoltătoare lumea în care un tînr de șaptesprezece ani, cum eram eu pe-atunci, e acaparat de senti-

mentul inutilității sale sociale. Norocul meu, dacă pot spune astfel, a fost că exact atunci, cînd mă simțeam mai singur și mai fără rost, am nimerit lîngă oameni ca Miron Radu Paraschivescu, Ștefan Popescu, George Macovescu, Ștefan Roll sau Victor Eftimiu. Dacă, pînă în clipa aceea, știam cum este lumea, de la ei aveam să aflu prima oară cum trebuie să fie, adică să devină și, mai ales, care e destinul meu adevărat, ca viitor om de litere, în bătălia iminentă și fantastică a acelor deveniri istorice și sociale. Astfel am trăit eu, aș zice, de la început, odată cu puțin mai vîrstnicii Dimitrie Stelaru, Marin Preda, Geo Dumitrescu, Ion Caraion, Dinu Pillat, Marin Sărbulescu, Victor Torynopol și încă mulți alții, în viitorul că-

ruia astăzi, cu atîta emoție, îi spunem prezent.

Fie-mi iertată lipsa de modestie, dar sînt mîndru că, în sensul literar, sufletul și munca mea de-o viață aparțin acelei generații protestatare. Era, de fapt, protestul țării mele, al poporului meu. Dacă pe atunci exclamam: „Și mai ducă-se dracului / ingerii de baltă ai veacului, / ducă-se dracului, fraților, / vremea-mpăraților!” — astăzi strig, topit în vocea generală: Glorie Republicii Socialiste România! Simplu, fără metaforă, fără literaturizare. Dar din aceeași inimă, închinată țării mele, fără de care n-aș putea trăi.

Ben. Corlaciuc

„Timpul istoric, fie lung, fie scurt, poate dobîndi profil de epocă datorită realizărilor umane care îl circumscriu și-l definitivează... Într-un răstimp scurt, dar foarte liniar desfășurat, s-au înregistrat în patria noastră atîtea prefaceri și realizări, că, privind, te miri pe alocuri cum spațiul, cu coordonatele sale verticale și orizontale, le încap pe toate”.

Lucian BLAGA

Mărturii contemporane

Acasă...

ERAM acasă, în satul meu natal, pe cîmp, pe deal, lângă lanurile de porumb încrămenit. Regiune săracă, din sudul Moldovei, peste puțină de frumoasă sufletului meu. Pe celălalt deal, în stînga mea, oile coborau lin, lăsînd către poale să strălucească o piramidă pleșuvă de argilă roșie. În vale, pînă nu se pierdeau în lunca de sălcii, trenul și riul, năzăririi la fel de mărunte, alunecau în sens invers. Nisipul fin și vag scinteietor părea consecința acestei mișcări. Curățam nuci, lângă liziera de salcîmi cu frunză rară, atent să nu-mi înnegresc prea tare mîinile. Și deodată, în această nemișcare, m-am simțit privit sfredelitor din toate părțile, de peste tot. Un straniu sentiment, sfîșietor într-adevăr pentru prima oară, m-a cuprins. Această imagine, logodită cu viața mea de departe, mi-am spus, nimeni n-o s-o mai știe, nimănui nu va putea fi transmisă.

ULTIMII ani de liceu i-am făcut la Aurel Vlaicu, în apropierea Griviței Roșii, după a cărei sirenă ne împărțeam ziua și noi, elevii. Întîrziaseam după orele de curs, nu mai știu din ce pricină, și acum mă grăbeam să ajung acasă. Era o după-amiază tirzie, de vară călduroasă, cu oamenii intrați prin case, la răcoare. Fosforescența somnolenței strălucea uneori, la cîte-o irizare de lumină, aureolînd lungile umbrare prăfuite. Erau străzi pustii, pînă în inima adîncă a orașului, și eu mă grăbeam să ajung acasă. Mă grăbeam cu acea încetinea-lă proprie visului la care n-ai vrea să renunți niciodată. Și brusc mi-am închipuit viața mea de departe. Într-o secundă, sentimentul unificator m-a ridicat la sine, mi-a limpezit singele și alcătuirea cu aer pompat direct din oasele păsărilor. Cînd toți acești oameni pe care nu-i cunosc, dar îi iubesc se vor odihni, eu singur voi sta, ocrotindu-i, și voi scrie, voi fi uriașă lor mîină gînditoare, îmi spuneam, și asta pentru totdeauna adăuga viața mea de și mai departe.

ACUM cîțiva ani în urmă, nu prea mulți, mă aflam în Elveția, la Lugano, un oraș sudic, mai mult italian decît elvețian. Mă răzletisem de colegii mei fără un scop precis, mai mult așa, să pot rămîne cîteva clipe singur, cu mine însumi. Priveam lacul, albastrul pur al valurilor, mai degrabă culoare decît substanță. Apa făcea crețuri mărunte, aceleași mereu, răsufîind adunată în pilnia gravitației. Pinzele bărcilor, imaculate, punctau gingaș coridoarele pe unde vîntul putea să se strecoare liber. Apa aparținea unei lumi, vîntul altei lumi, fiecare cu altă pondere și direcție, lipite laolaltă o clipă numai de o mină stîngace. Am scris o ilustrată, s-o trimit, cum se spune, celor dragi de-acasă (dragii într-adevăr). Dar, abia completată, am băgat-o în buzunar, simțind dorința irezistibilă de a mă trimite pe mine însumi în chip de cea mai bună și grăitoare carte poștală. Mă furnicau rădăcinile să grăbesc întoarcerea acasă, din viața mea de departe către viața mea de și mai departe, care tot acasă este.

NEMAIPOMENIT este acest cuvînt, acasă, de care noi, poeții, așa-zicînd moderni, ne ferim să-l rimăm cu cine știe ce alt cuvînt asemănător. Străbunii noștri într-ale meseriei nu se sfiau să-l rostească însă cît mai des cu puțință. De la ei am deprins noi să-i înțelegem miezul de taină, dulce clocotitor, bucurios de sensuri și înveșnicit cu o aprigă magie. Viața de departe, de și mai de departe, pe el îl pune în capul abecedarelor. Acasă, adică printre ai tăi și lângă tine, lângă ai tăi și cu tine, acolo unde vei fi bine primit și te ostenești să fii bine primit, în casa, în satul, în orașul și în țara ta. Acasă, adică acolo unde durerea, nădejdea și gloria te-au învățat să fii om. Solidar, mai mult decît oricînd, după trecerea unui sfert de veac de existență revoluționară, socialistă, cu destinele patriei noastre, ne străduim să fim și sintem tot mai mult, aici și acum și acasă. Patria cea mai adevărată este Patria de Acasă.

Grigore Hagiu

Patria

BALCESCU, Eminescu, Iorga — trei dintre cei mai iluștri scriitori politici români, trei dintre cei mai de seamă purtători de cuvînt ai poporului lor, în operele cărora cu ușurință se pot găsi sute de citate, care, și astăzi, în preajma celei de-a 25-a aniversări a proclamării Republicii, păstrează aceeași importanță.

Ca descendent al unei familii aparținînd unei naționalități conlocuitoare care trăiește de multe secole în Ardeal, sau mai exact ca sas transilvănean, care participă intens la destinele patriei comune, cred că gîndurile care mi se impun în acest context sînt îndreptățite.

Nicolae Iorga (pentru a mă putea referi și la premergătorii săi citați mai sus, mi-ar trebui mai mult spațiu), fiu al Moldovei, profesor la București, om de știință și istoric, a găsit — de ce nu m-aș referi tocmai la acest amănunt aparent minor — timpul necesar să se ocupe și de conviețuirea naționalităților conlocuitoare cu poporul român. Într-o prefață, de pildă, la broșura „Ce sînt și ce vor Sașii din Ardeal” (apărută în anul 1919 la tipografia „Cultura Neamului Românesc”), Nicolae Iorga preia sarcina de a prezenta concetățenilor de dincolo de Carpați pe sașii ardeleni, desigur, cu certitudinea că îndeplinește astfel o misiune care îi revine ca istoric și patriot. Permiteți-mi să redau în continuare sfîrșitul acestei prefețe:

„Pămîntul ardelenesc, pecetluit așa de vădit, în chip cultural, prin sirguința săsească, nu poate fi prea îngust pentru 210 000 de oameni, care reprezintă cînte, economie și simț pentru dreptate și ideal.” În broșura, pe care ilustrul prefător o numește în prima pagină „o expunere a istoriei sașilor din cel mai chemat izvor”, putem citi și următorul aliniat, care de altfel m-a inspirat să scriu aceste rînduri:

„Democratismul la sași datează din timpurile cele mai vechi, și a fost susținut prin gîndul la avere comună. Pămîntul de arat aparținea, după vechea părere a sașilor, totalității comunei. Individul era pe pămîntul său numai un fel de administrator al teritoriului comun, iar dacă o familie murea fără moștenitori, el revenea comunei. Pășunea, pădurile și apele erau însă și formal considerate ca proprietate comună: ele nu puteau fi împărțite și nu puteau ajunge în posesiune particulară... Sașii se numesc bucurios o populație de cetățeni și țărani. Această numire este corectă. O nobilime cu tendințe separatiste de clasă nu exista; tot așa nu exis-

tă proprietari mari de pămînt la sași...”

Este, așadar, dacă dăm crezare autorilor broșurii și prefătorului (și nu avem motiv să n-o facem), de la sine înțeles, că alături de forțele cele mai progresiste românești și reprezentanții de frunte ai sașilor ardeleni nu puteau decît să aștepte cu nerăbdare împlinirea visurilor seculare ca să se poată bucura de rezultatele unei orînduiri drepte, bazată pe libertate socială, pe drepturile garantate de o societate socialistă, cum a fost concepută în România de Partidul Comunist Român începînd din anul 1944 și inaugurată odată cu proclamarea Republicii la acel sfîrșit de decembrie din anul 1947.

Sașii ardeleni, azi cetățeni români de bună credință și totodată purtători de cultură germană din moștenire strămoșească, se mîndresc că pot întruni sentimentele lor de fidelitate alături de patrie, Republica Socialistă România, cît și față de tradiția lor proprie, verificînd astfel o simbioză, cu care consider că avem cu toții datoria să îmbogățim tezaurul cultural al patriei noastre comune.

Arnold Hauser

THEODOR PALLADY : „Natură statică cu ceas”

(Din expoziția omagială „Arta plastică românească — 1947—1972” de la Muzeul de artă)

Încă un vis...

DESI afară e noapte și frig — sîntem în plină iarnă 1947 — „paginația” lucrează cu multe ochiuri de geam deschise. Nu numai electricitatea și caloriferul încălzesc însă aici atmosfera. E un du-te-vino general: strigăte, telefoane, glume, enervări, perii, materie, șpalturi, corecturi, casete, clișee, pagini, titluri...

Totul se petrece într-un decor constituit din nenumărate tonuri de negru, negrul acela tipografic, cald și catifelat, care lucrează pe antebrățele păroase ale oamenilor, uneori pe nasurile și pe gîturile lor, negrul metalic al zăturilor și negrul mustos al cernelii, un negru general, pigmentat de fișitul alburii al hîrtiei sau de albul agresiv al cîte unui guler de cămașă.

Sînt comunist, sînt redactor la Contemporanul, sînt de serviciu la tipografie la etajul al cincilea, sînt profesor la liceul Spiru Haret, sînt amoretzat, sînt autorul unui lung roman care nu va apărea niciodată, și mă-nvîrtesc

încoa și-ncolo prin larma generală, încercînd să nu-l încorc prea mult pe secretarul general de redacție, care — prin tradiție! — tună și fulgeră...

Mă-ntreb de ce a dat buzna Ion Vițner pe ușa din fund și de ce aleargă așa spre noi, gata-gata să-i cadă ochelarii de pe nasul minuscul, strigînd mereu ceva care nu se aude?

Dar vestea lui circula singură.

Și fulgerător.

— Republica!... S-a proclamat Republica!... Republica Populară Română.

Poate că a trecut o clipă de tăcere. Și iată-mă cum zbor — ca toți ceilalți de altfel — din îmbrățișare în îmbrățișare. Pe drumul acesta ameșitor al îmbrățișărilor spontane, aud pe cineva exclamînd: „Încă un vis devenit realitate!”

Sfinte clipele cînd rostim fără sfială cele mai mari cuvinte!

Al. I. Ștefănescu

HENRI CATARGI : „Natură statică”

(Din expoziția de pictură și sculptură a municipiului București, închinată aniversării Republicii — sala Dalles)

LA UN PĂTRAR

Solidaritatea dintre generații

UNA dintre temele cele mai debătute ale literaturii universale, de un secol și mai bine încoace, este aceea a divorțului dintre generații. Evident, ideea de a pune față în față rinduri deosebite de oameni, ca vîrstă și ca mentalitate, este dintre cele mai vechi. Comedia din toate timpurile a speculat diferențele de comportament, conflictele de idei și de interese dintre părinți și copii, dintre bătrîni și tineri. Nimeni însă, pînă la Turgheniev, n-a dat acestei străvechi teme atîta dramatism. Romanul său, **Părinți și copii**, sau mai precis, **Tăți și fii** (Oțîi i deti, 1862), inaugurează seria de opere literare moderne, care a strămutat de pe terenul comic pe cel patetic antagonismul vîrstelor deosebite, prezentîndu-l ca o realitate spirituală insolubilă. După Turgheniev, s-ar putea spune că n-a fost mare scriitor care să nu se simtă atras de acest subiect, măcar episodic. În literatura noastră, seria a fost deschisă de Ion Slavici cu **Mara**, romanul publicat în revista **Vatra**, în ultima decadă a secolului trecut, tipărit în volum abia în 1913 și rămas puțin cunoscut, cu toată valoarea excepțională a operei. Între eroina titulară a povestirii, apriga văduvă, ireductibilă în prejudecățile ei, și copiii săi, Trică și Persida, stăruie multă vreme neînțelegerea cea mai categorică, pe care însă viața, pînă la urmă, o rezolvă așa cum se cuvine. În literatura occidentală, se pune accentul pe de o parte pe caracterul absolut al divorțului dintre generații, iar pe de alta, în mod logic, dacă nu și adevărat, pe insolubilitatea problemei. Evenimentele din ultimii ani par a da dreptate celor mai pesimiști dintre scriitorii de imaginație și teoreticienii care s-au pasionat de aceeași temă. Într-adevăr, în mai multe țări din continentul nostru și de peste ocean s-au ivit valuri-valuri de tineri „contestatari”, rupți de familiile lor și de școala de toate gradele, liceeni și studenți răzvrățiți, aparținînd adeseori categoriilor sociale privilegiate, dar ridicîndu-se violent împotriva așa-numitei societăți de consum și oferind spectacolul unei anarhii spirituale și morale dintre cele mai nebănuite. În contextul societății burgheze capitaliste, fenomenul nu este însă dintre cele mai de neînțeles. Dimpotrivă, el se înscrie în cadrul mai larg al unei crize de structură, care-și așteaptă soluția numai pe terenul luptei de clasă și al euceririlor clasei muncitoare.

În aceeași ordine de idei am reținut un fragment de o deosebită semnificație în cuvîntarea tovarășului Nicolae Ceaușescu, rostită la Adunarea generală a scriitorilor la 16 noiembrie 1938:

„Pe bună dreptate s-a subliniat aici că orice tendință de separare arbitrară a artei și literaturii pe generații, de nesocotire a aportului unei generații sau alteia dăunează intereselor generale ale culturii noastre. Viața a demonstrat nu o dată că vîrsta spirituală nu o dă numărul anilor, ci clocotul vieții sufletești, intensitatea participării la existența poporului. Pot fi scriitori vîrstnici care, înțelegîndu-și mîrirea, să rămînă mereu tineri și pot fi, în schimb, tineri care, datorită ideilor învechite pe care le îmbrățișează și pe care le cred noi, să îmbătrînescă prematur. Poporul nostru are nevoie de o literatură veșnic tînără, pe care flacăra dragostei de om și de patrie să nu o lase să îmbătrînescă niciodată.”

Accentul a fost pus de secretarul general al partidului nostru pe dragostea de om și de patrie, singurele forțe morale care cimentează legătura dintre generații. Acolo unde cimentarea s-a dovedit imposibilă, domină individualismul anarhic, pesimismul integral, crepusculul ideii de societate și absența sentimentului patriotic. Cum să-și iubească semenii și patria cei ce se iubesc numai pe sine, sau acei ce, disperînd în condiția umană, și-au pierdut și încrederea în sine și nu mai aspiră decît la „seeta liniștei eterne”?

În bilanțul de activitate al celor 25 de ani de la proclamarea Republicii, fenomenul cel mai marcant al creației,

atît în literatură cit și în celelalte arte frumoase, a fost și este solidaritatea dintre generații, conlucrarea frățească a tuturor vîrstelor, conjugarea energilor și voințelor celor tineri, cu acelea ale celor maturi și a celor bătrîni. Aș spune, ca și tovarășul Nicolae Ceaușescu, că în domeniul artelor nu există vîrstă, atîta timp cît stăruie vie, forța creatoare, axată pe dragostea de om și de patrie. Pe această pîrghie se reazimă creația, atît în literatură, cit și în muzică și în artele plastice. Scriitorii cei mai vîrstnici, care la sfîrșitul anului 1947 depășiseră de mult etatea de 60 de ani, și alături de ei, pictorii, sculptorii și compozitorii generației, să spunem, de la 1900, cînd n-aveau decît 20 de ani, au creat sub flamura tînără a Republicii, dînd opere de valoare și impuls creator celor mai tineri. La lumina politicii socialiste, de preluare a moștenirii culturale, nici una dintre valorile pozitive ale trecutului nu a fost nesocotită. Dimpotrivă, niciodată nu s-a acordat atîta cînstire marilor noștri clasici, începînd cu eroicarii și sfîrșind cu cei în viață. Într-un singur an s-au putut trage din poeziile lui Eminescu sau din opera lui Creangă mai multe exemplare decît cele apărute în timpul vieții lor și pînă atunci. Scriitori ca Arghezi, Sadoveanu, Galaction au publicat opere noi, în tiraje de zeci de mii de exemplare la fiecare ediție și și-au văzut visul cu ochii prin editarea operei lor complete. Neobosit, pînă în ziua morții, cînd și-a șlefuit întîiul catren dintr-o poezie neterminată, Tudor Arghezi a dat exemplul scriitorului care de șaptezeci și unu de ani, de la vîrsta de 16 ani, neîntreput, după propria sa expresie, debuta din nou, în fiecare zi. Nemulțumit de multă vreme de romanul său de debut, **Șoimii** (1904), cu toată simpatia cu care publicul întîmpina cartea, la fiecare ediție nouă, Mihail Sadoveanu a dat cu **Nicoară Potcoavă** (1952) versiunea amplificată a aceleiași povestiri, o adevărată capodoperă a romanului nostru istoric și un model de creație în spiritul umanismului socialist. Mai este nevoie să amintim, ca un exemplu dintre cele mai strălucite ale continuității și solidarității dintre generații, că Mihail Sadoveanu își recunoștea ca dascăli întru ale scrisului pe Ion Neculce și pe Ion Creangă? Sau că una dintre capodoperele lui, **Baltagul**, nu este decît o replică, așa cum s-a mai remarcat, a marii creații a literaturii anonime, **Miorița**? Marii noștri scriitori, ca cei mai sus numiți, și, alături de ei, Zaharia Stancu, Marin Preda, Mihail Beniuc și cei mai tineri, precum și creatorii din domeniul muzicii și al artelor plastice, de la George Enescu, Cornel Medrea, Oscar Han și Ion Jalea, I. Țuculescu și Al. Ciucurencu, urmași de noile generații, au rămas credincioși geniului artei noastre populare, care ne-a proiectat în universalitate. Noi nu avem nevoie, ca alte culturi, să apelăm la primitivismul artei negre, ca să ne îmbogățim melodiile sau procedeele artelor plastice, nu ne trebuie jazzul și moștelele în piatră, bronz și marmură! În arta noastră populară, care i-a inspirat pe Constantin Brîncuși și pe George Enescu, și-au găsit și scriitorii generației de la 1900, care au răspuns chemării de la 30 decembrie 1947, cu alte creații, cea formulă de sinteză creatoare, cu care au depășit „modernismul” și s-au situat pe linia marilor noștri clasici.

Nu voi continua cu exemplificarea și nominalizarea scriitorilor din celelalte generații, care s-au integrat ideii umaniste de om și de patrie, asigurînd literaturii noastre socialiste coordonatele cele mai fecunde. Unanimitatea scriitorilor, situați înainte de Eliberare pe poziții progresiste, s-au dedicat operei de construcție a Republicii și a culturii socialiste cu aceeași ardoare. Fără deosebire de generații, literatura și arta zilelor noastre pîșesc înainte, alături.

Șerban Cioculescu

ZAHARIA STANCU

ȚARA

Te-am iubit! Te-am iubit totdeauna,
Chiar atunci cînd ghimpii tăi îmi înțepau picioarele.
Te-am iubit cum am iubit soarele,
Te-am iubit cum am iubit luna.
Te-am iubit, țară, te-am iubit totdeauna.

Te-am iubit cînd eram tînăr sfios,
Te-am iubit cînd eram beat de iubire.
Te-am iubit în știre și te-am iubit în neștire.
Cu tot sufletul meu vijelios
Te-am iubit cînd eram tînăr sfios.

Te-am iubit cînd am fost om în putere.
Pe atunci tu te aflai în revoluție, în mișcare.
La hotare tăcneau armele. La hotare.
Pretutindeni fluturau steaguri în vînt. Adiere...
Adiere cu miros de singe. Adiere de foc. Putere.

Fericit, am trăit revoluția zi de zi.
Fericit, am trăit revoluția noapte de noapte.
Orașul mirosea a foamete. Mirosea a castane coapte.
Vom mai fi miine? Vom mai fi?
Ferițiți, ne legănam între noapte și zi.

Ferițiți, ne legănam între viață și moarte.
Ferițiți, ne legănam între moarte și viață.
Apoi a venit o roșie dimineată.
Din adîncul istoriei, de departe,
Cu Doja, cu Horea, cu Tudor a venit, de departe.

Cită adunare de forță! Cită avînt!
Cită adunare de muncă, de trudă.
Asudă muncitorul. Asudă țăranul. Soldatul asudă.
Fabrici și uzine. Sirene. Luptă. Pămînt.
Singe la hotare. Singe. Și Pace. Pămînt.
Republica! Trăiască Republica! Republica!...

Te-am iubit copil, tînăr și matur.
Țară, totdeauna te-am iubit, țară.
Acum te iubesc și mai mult. Dă în seară,
Pentru mine dă-n seară. De zi nu mă satur.
Nici de soarele zilei nu mă satur,
Nici de soarele zilei...

Cu glas de aur vreau să te cînt.
Cu glas de aur te cînt, țară,
Cu glas de aur, de aur...

Sub cer albastru pe-albastru ocean
Corabia noastră aleargă-nainte.
Mindră aleargă-nainte,
Spre viitor, spre comunism aleargă...

Prielnic e vîntul. Mășter cîrmaciul.
Mindră corabia... Mășter cîrmaciul.

(Din vol. „Cîntec sîptî”, 1970)

Începuturile

II

OBINADERENȚĂ la mentalitatea obscurantistă și o prefigurare a vieții noi, întemeiate pe aspectul valorilor, întîlnim și în proza dintre 1940—1950. Distingem și aici cele trei generații, desigur nu în totul omogene, totuși nedespărțite radical între ele sub raport ideologic.

Generația vîrstnică vine cu o concepție de viață înaintat democratic în frunte cu cel mai mare prozator contemporan, Mihail Sadoveanu, care-și încheie acum epusul **Frății Jderi**, evocînd vremea eroică a lui Ștefan cel Mare cu **Oamenii mării** sale (1942), exemplu de virtuți morale și de măreție pentru cei ce le uitau. O lecție de omie oferea scriitorul și în **Ostrovol lupilor** (1941) sau în povestirile tot mai apropiate de zilele noastre din **Poveștile de la Bradu Sîrmb** (1943) și **Fantezii răsaritene** (1946). Chiar dacă opere, precum **Păuna Mică** (1940), **Mitrea Cocor** (1949) sau **Nada Florilor** (1950) nu egalau proza sa anterioară, ele dădeau nu mai puțin un exemplu de efort atît de înnoire a viziunii, cit și de angajare în edificarea unei literaturi în pas cu timpul. Ionel Teodoreanu și Cezar Petrescu și-au valorificat măcar parțial însușirile proprii, unul în evocarea copilăriei (**Masa umbrelor**, 1946), altul în resuscitarea iluziilor pierdute (**Tapirul**, 1946—1947). Numărul romanelor s-a îmbogățit sensibil cu **Sfîrșit de veac în București** (1944) de Ion Marin Sadoveanu, **Revolta** (1945) de F. Aderca, **Jocul Satanei** (1947) de Damian Stănoiu, **Unde începe noaptea** (1945) de Sergiu Dan, **Soarele negru** (1946—1949) de Ticu Archip. Cel mai

important roman, adevărat punct de plecare al literaturii noi, de altfel cap de serie al unui ciclu, este **Descult** de Zaharia Stancu, la data apariției, de 46 de ani. Autorul se exercitase înainte în **Oameni cu joben** (1941) și **Zile de lagăr** (1945), pîrînd pînă în 1944 predestinat poeziei, în chip exclusiv. E drept că experiența poetică se continua în **Descult** încălcînd granițele epicului sau mai bine zis realizînd pentru prima dată o structură romanească originală de esență lirică. Tradus în patru limbi pînă în 1950 neașteptatul roman al lui Zaharia Stancu era prima carte a literaturii noi cu ecou peste hotare și care avea să devină în curînd de circulație mondială.

MAI RESTRÎNS, aportul generației mijlocii e departe de a fi neglijabil. Reprezentanți sînt Geo Bogza și Radu Tudoran, Cella Serghi și Eusebiu Camilar. Cel dintîi, Geo Bogza, ilustrat mai înainte ca poet și autor de extraordinare reportaje, inscria definitiv reportajul în literatură prefăcîndu-l în poem și chiar în epopee, ce-i drept, în exclusivitate pentru el, prin **Cartea Oltului** (1945), căruia îi urmau **Pe urmele războiului în Moldova** (1945) și **Oameni și cărbuni din Valea Jiului** (1946). Imitat de mulți, Geo Bogza a rămas în genul său pînă azi neîntrecut. Radu Tudoran a cultivat mai ales romanul sentimental (**Un port la răsărit**, 1941, **Anotimpuri**, 1943, **Întoarcerea fiului risipitor**, 1947), dar și pe cel social (**Flăcări**, 1945), cu un succes, nu numai de public, egal, între Cezar Petrescu și Ionel Teodoreanu. În a doua ediție refăcută a ro-

DE VEAC...

Noutate și continuitate

NUMIM, adeseori, „nouă” literatură scrisă după 1944, îndeosebi de la proclamarea Republicii încoace, și pe drept cuvânt. Nu știu însă dacă toți înțelegem prin acest adjectiv același lucru. Într-o vreme, cuvântul căpătase un sens „adversativ”. Literatura de după război era considerată nouă — în opoziție cu cea anterioară. Se vorbea despre creația de **dinainte** și de **după** Eliberare, ca și cum ar fi fost în cauză două literaturi distincte. Ca și cum Sadoveanu, Arghezi, Camil Petrescu, G. Călinescu n-ar mai fi rămas în scrisul lor post-belic ei înșiși; ca și cum limba în care scriau, țara în care trăiau, oamenii cărora se adresau înainte de 23 August 1944 ar fi dispărut fără urmă, lăsând altora locul. A gândi astfel era, evident, o aberație. Literatura română e una, cum una este România, cum unul și de nedescăcut e poporul român.

Unitatea nu implică însă imuabilitatea. Același ca pe vremea lui Mircea și Alexandru cel Bun și mai înainte, poporul român trăiește, luptă, muncește, vorbește, cântă azi altfel nu numai decât atunci, dar chiar și decât în urmă cu douăzeci și cinci—treizeci de ani. Orizontul cunoașterii și experienței lui s-a lărgit, condițiile existenței materiale s-au schimbat radical, a evoluat extraordinar tehnica, s-au perfecționat, ca pretutindeni, „armele” omului, s-au săvârșit — într-un cuvânt — procese istorice care, în chip firesc, au afectat sensibil psihologia colectivă, au priment și îmbogățit limbajul. Această fără modificarea coordonatelor psihice fundamentale; ele au caracter de permanență. Una și aceeași de la Miron Costin și Dosoftei pînă astăzi, literatura română a evoluat și evoluează neconștient, fiind în permanență nouă în raport cu etapele premergătoare și revoluția în raport cu cele ce urmează. La începutul acestui secol, poezia de structură modernă se auto-intitula „poezia nouă”, reprezentanții ei fiind Baerovia, Minulescu, simbolisții în genere. După întiul război, Lovinescu avea să numească „nouă” literatura Hortensiei Papadat-Bengescu, a lui Rebreanu, Blaga și Arghezi. Aceeași titulatură o revendică azi în occident anumite orientări din câmpul romanului, teatrului, cinematografiei. În fapt, sfera noului e mult mai vastă. Sensibilitatea specifică a fiecărei epoci își caută constant mijloace proprii de expresie și problematica marilor literaturi, limbajul lor nu rămân, în anii noștri, aceleași ca în deceniul al

patrulea. O nouă **Forsythe Saga** în literatura engleză e de neimaginat, tot astfel un nou **Munte magic** sau **Doctor Faustus** în literatura germană. În 1971, la împlinirea a două decenii de la moartea lui Gide, revistele franceze au publicat articole și corespondență de la cititori în care se vorbea de inactualitatea, desuetudinea scriitorului care prin anii treizeci răscolea conștiința europeană. Prin 1969, **Les nouvelles littéraires**, publicând un „dosar al suprarealismului”, prezenta mișcarea animată de André Breton ca fiind de mult „istorică”, necontemporană. De ce spun toate acestea? Pentru că, la noi, în opoziție cu înțelegerea sociologist-simplificatoare a noutății, s-a declarat la un moment dat o altă, care, la fel de simplist, absolutiza continuitatea. Tendenței de a rupe literatura română de azi de tradițiile ei, de-a o smulge din climatul propriu, i s-a opus aceea de-a o întoarce, incremenită, fie în etapa evolutivă în care se găsea pe la mijlocul deceniului al patrulea, fie chiar în etape anterioare. Citiți poezi de ultimă promoție au descoperit suprarealismul și au decis să-l reactualizeze. Alții, entuziasmați de Ion Barbu, au început să mimeze cu fanatism diverse moduri ermetice. N-au lipsit neoconstructivismul și neofuturismul, spadasiinii inclemenți ai unui urbanism vociferant care, din păcate — oricât ar părea de paradoxal — nu lupta doar cu mori de vînt. Există versificatori, eminenți chiar, baricadați într-un tradiționalism căruia nu i se poate măcar aplica prefixul **neo**, fiind pur și simplu reeditarea celui din perioada interbelică. Evident, nu astfel trebuia înțeleasă continuitatea. Continuitate și epigonism sînt două realități antinomice.

Aceeași în datele structurale majore, literatura nu poate rămîne identică sîși în conținutul emotiv, în organizarea limbajului, în orientarea tematică. Fiecare scriitor autentic aduce o nuanță inedită de sensibilitate, de pe urma căreia se resimt și uneltele cu care operează. Fiecare generație vine cu experiența specifică, cu o vibrație ce introduce o nouă încărcătură afectivă în materia limbii. Evoluția, înnoirea unei literaturi, este, astfel, implicată în însăși existența ei. Stagnarea înseamnă moarte. Dar sursele înnoirii nu sînt doar de natură interioară. Participarea la mișcarea artistică universală impune, ca o condiție sine qua non, mobilitatea, sincronizarea, „modernismul”.

Toți acești factori sînt, la rîndul lor, determinați de mecanismul devenirii istorico-sociale și dacă o revoluție, un război nu explică stilurile sau curente, climatul spiritual în care acele curente și stiluri se definesc nu poate fi înțeles fără analiza condițiilor materiale configuratoare. Prefaceri de adîncimea celor petrecute la noi în cei douăzeci și opt de ani scurși de la insurecția din august 1944 și mai cu seamă după 30 decembrie 1947 nu puteau, schimbînd chipul țării, să nu modifice profund conștiința socială în toate componentele ei, astfel încît principalul obiect al literaturii actuale, fără a fi altul decît cel dintotdeauna: omul, cu întreaga sa ambianță morală, se înfățișează în multe aspecte, diferit de ceea ce avea de exprimat creația din trecut. În seria de preocupări a scrisului contemporan intră, desigur, și trecutul, dar nici el nu e pentru noi același ca pentru generațiile defuncte. Îl privim cu alți ochi. Blaga spunea că arhiva din care orice perioadă istorică își reconstituie trecutul este prezentul.

Cînd acea perioadă e, ca în cazul concreat, una prin excelență revoluționară, ea interpretează, cu atît mai mult, timpurile ce au fost în lumina experienței sale.

Pentru a conchide: literatura română creată în ultimele aproape trei decenii e o parte constitutivă organică a literaturii române de totdeauna, înnoită în chip firesc în virtutea atît a evoluției interioare, a participării la creația pe plan universal, cît și mutațiilor social-istorice, ale căror repercusiuni în sfera spiritualității angajează direct teritoriul artei. În ceea ce are mai caracteristic, această literatură continuă creația din trecut, depășindu-i orizonturile; se integrează în literatura universală contemporană, introducînd în concertul ei o notă care este a sufletului românesc de astăzi, dimensionat pe măsura experienței istorice a țării ce-și aniversează, în prag de an nou, un sfert de secol de existență republicană.

Dumitru Micu

EUGEN JEBELEANU

Dedicație

La proclamarea
Republicii Populare Română
Ianuarie, 1948

Tie, ce sui pe-nalte stînci,
Cu ochi de flacără, adînci,
Dezrobitoare-a lumii de tîlpi goale,
Rostogolind lumină din pisc în largă vale,

Tie, ce nou-născută-n strai de pară —
Glasul meu blind și glasul meu de fiară!

Ascultă:
E vuietul de mare al mulțimii,
Sînt vulturii de vînt ai înălțimii,
Risul bălai al holdei ce va crește,
Și trăsnetul ce bezna-ngălbenește.

Din riul de curele nesfîrșit,
Din steagul nostru viu ca o făptură,
Din codrul pumnilor, nebiruit —
Un grai de foc aleg și-o altă gură,
Ca să te cînt, suînd, în răsărit!

(Din ciclul „1944—1951”, vol. „Poezii”,
Ed. „Tineretului”, 1959)

literaturii noi

manului său **Pinza de păianjen** (1946). Cella Serghi fructifica metoda lui Camil Petrescu pe care maestrul încerca s-o impună și lui Eusebiu Camilar în **Cordun** (1942), iar acesta va merge mai mult pe urmele lui Mihail Sadoveanu în **Turmele** (1946) și **Valea hoților** (1948) sau pe urmele lui Cezar Petrescu în **Negura** (1949).

SI GENERAȚIA tînără urma lecția marilor prozatori dintre cele două războaie, bineînțeles cu rezultate nu totdeauna notabile. O pasiță după Ion de Liviu Rebreanu era **Oamenii la pîndă** (1946), întiul volum dintr-o proiectată trilogie de Liviu Bratoloveanu. În **Stîrșit de spectacol** (1941) și **Oamenii știu să zimbească** (1946), Ovidiu Constantinescu se exercita în romanul de tip proustian și gîdian după modelul Hortensiei Papadat-Bengescu, al lui Camil Petrescu și Anton Holban. Romanul pseudosocial cosmopolit sau fals specific, tip frescă, în genul Cezar Petrescu își are reprezentanții săi în Vintilă Corbul și C.C. Coravu, iar Ionel Teodorescu, un emul în Dinu Pillat (**Tinerete ciudată**, 1943; **Moartea cotidiană**, 1946).

Marca revelație a generației de tineri prozatori va fi Marin Preda (n. 1922) cu volumul său de nuvele **Întîlnirea din păminturi**. Observația sufletului deloc elementar, rural, cu reacții și manifestări inedite, neașteptate, descoperă un univers ca și necunoscut. Revolta lui Ilie Resteu căruia Belcagă i-a luat fata fostei neveste spre a o pune la muncă, vedenia ciudată a lui Vasile Catrina, duelul lui Dugu cu

Achim pentru o fată, dezvăluirile lui Pațanghel despre incorectitudinea vecinului său Mihai cu care a vîndut porumb la munte, uciderea cu milă a unui cal bătrîn spre a i se lua pielea, modul cum doi ciobani, Biler și Stroe, profită, fără conștiința răului, de ceea ce natura le oferă și modul cum fata adormită întîmpină întîmplarea simțindu-se rănită doar fizic nu și moral, protestul unui țăran nu împotriva faptului că va muri, ci împotriva certitudinii cu care doctorul îi spune data cînd lucrul se va petrece, ura lui Paraschiv și Ilie împotriva mamei și soriei lor vitrege și bătaia pe care Moromete tatăl le-o dă la toți în loc să explice de ce s-a înșurat a doua oară, sînt fapte ieșite din comun, relatate de un ironist modern din familia lui Caragiale.

RAPORTATA la poezie și proză, producția literară dramatică este în faza de tranziție 1940—1950 mai mică, nu lipsită de opere caracteristice. Personalitatea numărul 1 a epocii a fost fără îndoială Camil Petrescu care în 1946—1947 își aduna în trei mari volume întreaga operă anterioară, cu o versiune nouă în trei acte a piesei **Act venetian** și cu publicarea pentru întia oară a dramei **Jocul ielelor**, cea mai semnificativă pentru formula așa-numitului teatru absolut, și a comediei **Iată femeia pe care o iubesc** și **Profesorul dr. Omu vindecă de dragoste**. Autorul întreprinde o adaptare a viziunii sale la concepția materialist-istorică în drama **Bălcescu** (1949) căreia Victor Efimiș îi dădea o replică din perspectiva popular folclorică în **Haiducii** (1949), anti-

cipat de evocările din Renașterea italiană ale lui Al. Kirîțescu cu **Nunta din Perugia** și **Michelangelo** (1947), cea dintii cu subiectul textual extras din J. Burckhardt. Tot acum apar, postum, comedii lui Mihail Sebastian, **Jocul de-a vacanța** și **Steaua fără nume** (1946) și se reprecintă **Ultima oră**, tipărită abia după un deceniu. Următoarele piese, cu excepția promițătoare drame de stil Eugen O'Neill a lui Pavel Chihaia, **La farmecul nopții** (1945), încearcă o ancorare în realitățile sociale imediate, voind să surprindă mentalitatea lumii noi în opoziție cu tarele lumii vechi și triumful final al noului ca în **Omul din Ceatal** (1947), **Minerii** (1949) și **Celateia de foc** (1950) ale lui Mihail Davidoglu, cu intenția explorării și aducerii pe scenă a unor categorii sociale mai puțin investigate. Aceași intenție e vizibilă și în piesele Luciei Demetrius **Cumpăna** (1949) și **Vadul nou** (1950), astăzi ieșite din repertoriu, deși nu fără ecou la vremea lor. În fine, cu **Iarba rea** (tipărită în 1950 și ecranizată sub titlul **Viața învinge**) își face adevăratul debut în teatru poezul Aurel Baranga.

PERSONALITATEA dominantă a criticii și istoriei literare dintre 1940—1950 este G. Călinescu, autor, în afară de **Istoria literaturii române** (1941), rezumată în 1945, cu adaosuri, într-un compendiu, a unor excelente **Impresii asupra literaturii spaniole** (1946) de nivelul eseurilor lui A. Farinelli și K. Vossler. La aceeași dată G. Călinescu avea gata pentru tipar o nouă sinteză asupra operei lui Mihai Emi-

nescu care n-a apărut decît în 1969—70. În 1948 a făcut pentru scurt timp cronică literară, cu nostalgia menținerii în contemporaneitate. Tudor Vianu și Perpessicius sînt absorbiți de edițiile critice Macedonski și Eminescu, ultimul fiind totuși, mai ales îndată după război, foarte activ în cronică literară, alături de Pompiliu Constantinescu, dispărut prematur în 1946, după ce-și pregătise pentru tipar un volum de **Eseuri critice**. Serban Cioculescu și Vladimir Streinu (activitatea critică a acestora din urmă este cuprinsă în volumele **Aspecte literare contemporane**, 1972, și **Pagini de critică literară**, 1968). Serban Cioculescu Tudor Vianu și Vladimir Streinu sînt și autori în colaborare ai **Istoriei literaturii române moderne**, I. (1944), iar Serban Cioculescu singur a două studii fundamentale despre **Dimitrie Anghel** (1945) și **Tudor Arghezi** (**Introducere în poezia lui...**, 1946).

Toată critica tînără a deceniului de tranziție descinde, fie c-o recunoaste, fie că nu, din G. Călinescu. Cu mici excepții, activitatea criticilor noi ai perioadei e strînsă sau va fi în volume mult mai tirzui: a lui George Ivascu, probabil într-un al doilea volum de **Confruntări literare**, după cel din 1966, a lui Ion Negoitescu în **Seriitori moderni** din 1966, a lui Cornel Regman în **Cărți, autori, tendințe**, din 1967 (secțiunea **Începuturi** 1942—1947, p. 233—331), a subsemnatului în **Panorama deceniului literar românesc 1940—1950** din 1968.

Al. Piru

LA UN PĂTRAR

Între „arhaic” și „modern”

SĂ ACORDĂM credit clasificărilor, privindu-le ca niște ipoteze de lucru, altfel spus ca **perspective posibile**. Charles du Bos avea dreptate atunci când, în critică, prefera ideii de certitudine formula **approximations critiques**. S-a vorbit, în trecut, de „barbism” și de „barbieni”, dar între Ion Barbu și un Dan Botta, de pildă, sint incompatibilități de structură evidente, încît aceeași rază de lumină are la fiecare alt unghi de incidență. Ion Gheorghe este „arhaic”, Ioan Alexandru „modern”, așadar a-i pune alături pare riscant. Prin urmare, să vedem în ceea ce Ion Gheorghe, Ioan Alexandru și alți contemporani au comun, reflexul unui mod românesc de a exista, mod ce-și exercită coeziunea ca efect al solidarității nu numai cu istoria, dar și cu fondul mitic-arhaic. Nu-i vom forța, pe cei numiți, să intre în aceeași categorie, dar nu vom ezila să constatăm, dincolo de viziunea proprie fiecăruia, — irepetabilă — participarea la un context semnificativ. Nu în limbajul înțeles empiric, uzual, ca lexic, ci în **exprimarea unei spiritualități**, pornind de la origini (de la „stratul fecund al numelor”, la care s-a referit Blaga), vom găsi liantul ce dă moleculelor o anumită fizionomie. În practica poetică, nenumărate moduri de **complicitate**, de **subiectivism** și **simpa-**

tie leagă pe fiecare vorbitor de cuvintele la care el recurge. Ceea ce înțelege prin **Noaptea de Sinziene** Sadoveanu, va avea alte ecouri la un citadin, rămas în afara ariei de sensibilitate a mitului. Transilvănean precum Blaga, un poet ca Ioan Alexandru extrage din substanța vorbelor de acasă valori mai concrete, în orice caz cu un alt timbru afectiv.

Sensibili la mituri sint mai degrabă creatorii de proveniență rurală, legați biografic de mentalitățile arhaice și primitive. E greu să ni-i imaginăm pe Blaga sau pe Voiculescu fără contacte cu matricea stilistică populară. Impulsuri venind din zone tainice ale sufletului arhaic, un orizont cu deschideri spre mit și esoteric continuă, în ultimul deceniu, un filon explorat anterior de Eminescu, de Sadoveanu și Blaga. Partiturile și instrumentele diferă, dar la mai mulți poeți se remarcă tendința de a face coerente vocile „cuibului”. Ioan Alexandru, Ion Gheorghe, George Albiu, Gheorghe Istrate, alții încă, utilizând combinații și filtre deosebite, acționează totuși convergent, mai bine zis, **co-eficient**, în sensul ridicării de la condiții materiale și psihice configura-singular la totalitate. În ce măsură toare au putut acționa analog la structuri și temperamente cu alt potențial? Să propunem răspunsuri.

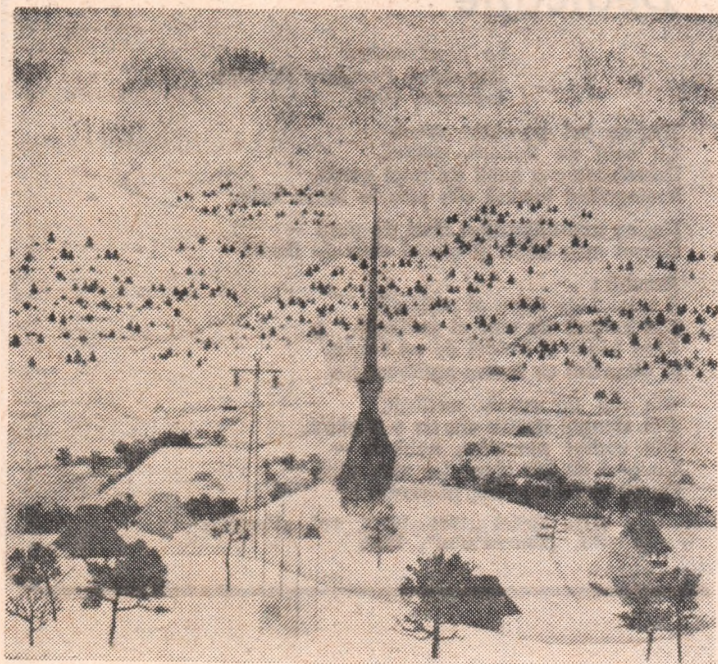
LA Ion Gheorghe limbajul rapsodic pendulează, obișnuit, între alb-negru, expunerea, plană, avînd totuși vibrații de adîncime. Altfel spus, relația alb-negru duce, cînd fondul e mitic, spre tehnica unui clar-obscur cu rezonanțe răscolitoare. Ioan Alexandru împrumută din modurile arhaice atitudini halucinatorii, fantasticul, enigma, încît fenomenele nu mai au succesiune și unitate. În monolog intervin imagini absconse dintr-un Ardeal fără multe detalii etnografice, sacralizat însă prin prezența, în spațiul lui, a vechilor umbre familiare. Nu relieful prin simplificare preocupă, ci o stare afectivă, greu de transpus în propoziții curente. Din „pieptul strămoșilor” curg „izvoare eterne”. Din pămînt se aud voci ciudate; „străbunii dorm unul spre celălalt în cimitir” (**Origini**). „Vatra focului” menține, în ciuda cimitirului din preajmă, semnele vieții. Cîntecul păsărilor, în zori, „ridică satul la rang de planetă”. E un sat-emblema, într-un univers emblematic, redus la esențe cu valoare figurativă multiplă. Pămîntul, piatra, fîntîna, pîinea, laptele sint, la rîndul lor, tot valori emblematică, așa cum acestea puteau fi concepute cu milenii înainte. **La sărbătoarea griului**, oameni cu măști scitice par niște desene pe o amforă greacă. În casă, „pe scaunul cu spate, după masă, / dospește o covată cu aluat pentru pîine” (**Cîinele alb**). Mîstrețul însuși „colcăie de lapte / ce se transformă în slănină / cînd nu mai are unde să-l depună”, — iată versuri trecute parcă prin imaginația unui Hesiod. Repetiția fiind un mod al ritualului, nu ne miră că „femeia cu zmeură” a venit „din mături, ca în fiecare an”. **Ciociriile**, „izvorăsc” în somnul poetului „urcă și coboară / ducînd pămîntul cu ele”. Spaima, catastrofismul, senzaționalul tulbură frecvent liniile desenului, ca la Blaga: „În inima Ardealului, brazdele scot fîntîni după pluguri / în care îngeri negri plutesc lepădați” (**Ca de la tată la fiu**).

CU străvechii rapsozi Ion Gheorghe are comun un excepțional instinct al cîntului, încît, peregrin imaginar prin Thracia, sau călător la propriu, cu vaporul modern, pe apele Atlanticului, el transformă totul în epos. Sacrificarea lirismului, după primele volume (cu vagi ecouri esenieniene) s-a produs în folosul integrării în experiența generală, cunoscută direct sau reconstituită arhivistic, muzeal, din relicve. Viziunea din interior a lucrurilor (purînd semnele „cuibului” din Bărăgan) înseamnă, pe rînd, un mod ritual sau para-ritual de a concepe spațiul și timpul, un ethos al bucuriei fruste și al cîinței, tensiune și destindere, o perpetuă apetență pentru înțelesurile gîndirii mitice. Fraza arhaic-naivă, uneori cu podoabe și infloritur

de xilogravură, alteori liniară, cu totul despuiață, trece firesc de la registrul descriptiv-idilic la acela anecdotic al cânturilor populare de înțelepciune. Imaginat în urma unor atente lecturi arheologice, **Cavalerul trac** al lui Ion Gheorghe (Manimazos) descinde în aceeași măsură din legende orale, portretul eroului „în floarea vîrstei” frapînd prin metafore plastice caracteristice unui mediu patriarhal: „Cînd prin apa străvezie ca vîntul / se vede auria piclă de miere / a miresmei de tei; / atunci e floarea vîrstei / lui Manimazos”. Licorna, inorogul, grifonul și alte făpturi fantastice devin pretexte pentru transferul unor realități istorice pe un ecran mitologic. Procedeu modern, autorul **Zoosofiei** dilată semnificațiile prin forțarea sensurilor pînă la atingerea indicibilului. Cuvîntul la el este materie, reprezentare vie (semn „iconic” ar fi spus un estetician), dar și semn difluent, înșelător, venind din zonele umbrite ale subconștiinței. Univoc în aparență, limbajului arhaic îi corespund sensuri derivate, de mare efect tocmai prin sobrietatea mijloacelor. Rapsodul schițează „icoane pe sticlă”, cam în genul lui Dosoftei, glasul său trecînd egal peste ris și plîns. Iată-i pe Adam și Eva în paradis, sub pomul tentației: „Sub arbor, cineva a-nțins un țol / pe care-n dreapta stă bărbatul gol / abia mișcîndu-se de multe mere, la stînga, pe aceeași țoală / șade femeia goală”.

LA George Albiu, în **Cimpia eternă** (1968) și în **Cel pierdut** (1969), la Gheorghe Istrate, în **Măștile somnului** (1968), „cuibul” poartă semnele cîmpiei dunărene, pe ale cărei întinderi se întretaie calul, ciinii, șarpele, păstori și năluci, într-un cadru de eternitate și așteptare halucinantă. Cimpia Eternă e o metaforă a neființei, în care: „cine va pătrunde, cu greu se va mai întoarce, sau numai pasărea, tîrziu, va aduce în cioc, plină de singe, umbra lui...” În **Bărăganul** lui Gheorghe Istrate, pămînt „cîlcit de berze”, legătura între generații necunoscute o face cîntecul: „Nave zvîntate satele rămîn / Pe oase de bărbați clădite / Și trece prin cîmpoi un dor bătrîn...” Dacă la Ion Gheorghe impresia de autenticitate folclorică e indiscutabilă, dacă poetul pare a-și cenzura invenția de dragul tiparelor, la George Albiu, la Gheorghe Istrate de asemenea, caracterelor fixe, preformate, sint depășite sistematic, din folclor păstrîndu-se numai impulsuri globale. Se vede de aici că de la însușirea de a gîndi în spiritul expresiei mitice, trioul mureșean se ridică la o investigație proprie, contemporană, a universului. Vocile lor se armonizează, rezultatele se întregesc reciproc.

Const. Ciopraga

VIOREL MĂRGINEANU: „Monument maramureșan”

(Din expoziția de pictură și sculptură a municipiului București, închinată aniversării Republicii — sala Dalles)

O evoluție organică

PRVIND retrospectiv literatura noastră din ultimul sfert de veac primul aspect care ni se impune este strînsa ei implicare în social, împregnarea de materie socială. Anii războiului urmați de luptele politice de după 1944, apoi Revoluția și treptata consolidare a noilor forme sint evenimente care au decis conștiința literară românească să nu adere la un principiu de creație purist, evident fără șanse de implantare în împrejurările evocate.

Mai ales primul deceniu postbelic stimulează cultivarea acelor formule de manifestare care permiteau reprezentarea cît mai extinsă a vieții sociale cu nenumăratele sale domenii: în proză, romanul-frescă, iar în poezie, poemul epic de mari dimensiuni. Năzuința celui moment era de a da în literatură imagini „complete” ale existenței și ale mediilor de conviețuire,

de a descrie clasele, indivizii grupați social, într-un efort de îmbrățișare căruia i se putea întîmpla să-i scape tocmai aspectele definitorii, dar care rămîine nu mai puțin expresia generoasă și am spune eroică a unui act de sincronizare cu ritmurile și tendințele mari ale epocii. Este adevărat că acele împrejurări au făcut să se nască și vreo cîțiva coloși cu picioare de lut, scrieri ieșite astăzi cu totul din orizontul percepției estetice, dar același climat de insistență promovare a temelor sociale a dus la ivirea unor cărți ca **Bietul Ioanide**, **Desulț**, **Un om între oameni**, **Moromeții**, iar ceva mai tîrziu **Străinul**, **Setea**, **Groapa** și alte cîteva opere rezistente în timp. Desigur că nu egalizăm aceste scrieri ale deceniului șase, dintre care unele sint opere de cristalizare matură a unei vocații pe deplin exprimate, iar altele interesante numai fragmentar și mai ales prin tendințe aflate încă în

germinare; deci nu le egalizăm dar ne este limpede că laolaltă ele formează un curent de creație, și anume cel mai robust din literatura acelor ani, defrișînd un teren de afirmare scriitorilor ce vor urma.

În continuare literatura noastră, proza în primul rînd, păstrează multiple legături cu socialul, rămîine realistă în chip esențial, un proces evolutiv petrecîndu-se totuși, o deplasare de accent care nu schimbă atitudinea generală, ci indică nuanțări în perceperea realului. Ambiția cuprinderii totale și a epuizării prin descriere sistematică și multiplană a mediilor face loc unui interes din ce în ce mai afișat pentru recuperarea individualului, pentru regăsirea omului în individualitatea sa.

În poezie acest proces înseamnă reafirmarea lirismului, a emoției subiective pe care poemul epic din perioada precedentă o cam dizolvase prin apelul excesiv la fabulație. Redevenind lirică poezia nu înseamnă că renunță neapărat la calitatea exponențială, la forța de a esențializa mesajul sufletesc al unei colectivități, cum se întîmplă în puternicele poeme ale unor Ion Gheor-

ghe, Adrian Păunescu sau în ale altora.

În proză reafirmarea individualului nu conduce la estomparea cadrului social, dar la o insistență asupra valorilor psihologice, la o psihologizare a trăirilor sociale. Noua generație e a unui realism psihologic pasionat să exploreze stări profunzimile conștiinței, să urmărească în straturile difuze reverberația trăirilor din afară. **Francisca**, **Absenții**, **Păsările**, **Catedrala**, — iată romane ale ultimilor ani care ne introduc în medii de uzină, de șantier, de laboratoare și institute de cercetări, concentrații de viață actuală asupra cărora dobîndim o reprezentare complexă și nouă sub multe raporturi. Prin unghiurile de observație propuse și prin atitudinea sa generală, — care încearcă să ridice vechiul realism de consemnare și descriere la un mod de interpretare complexă și potențatoare—proza aceasta se situează pe traseul unei evoluții organice ale cărei premise sint de găsit, fără îndoială, în căutările primilor ani postbelici amintite mai sus.

G. Dimisianu

DE VEAC...

Ascensiunea eseului

ÎN ORICE DOMENIU de realizări din anii noștri, coeficientul de contribuție actuală reiese mai evident prin confruntarea — adesea statistică — cu trecutul. Pe plan literar, însă, operația nu este totdeauna atât de reductibilă și, ca atare, devine mai dificilă. Privind literatura noastră din ultimul sfert de veac, n-aș putea să procedez ca Aristofan în **Broaștele**, care a pus pe un talger al balanței opera lui Eschile, iar pe celălalt a lui Euripide — reprezentând respectiv trecutul și prezentul — pentru a vedea unde se lasă ponderea. De la aceasta mă reține, în poezie, în roman, în critică, decalajul datelor și criteriilor. Potențialul creator al marilor noștri clasici — depărtați sau chiar foarte apropiați — este bine stabilit. Dimpotrivă, contribuția actualității se află încă în curs de valorificare. Cum putem decide între două entități, care nu se află la aceeași treaptă de certitudine măsurabilă? S-ar reedita, astfel, vechea și șterila „dispută între antici și moderni”.

Aceasta în ceea ce privește îndeosebi poezia, romanul și critica. Există, însă, și sectoare ale înfăptuirilor noastre din ultimul sfert de veac, la care, fără ezitare, aș putea să-mi iau răspunderea unei afirmații categorice de prioritate a prezentului. Este vorba de traduceri literare la înalt nivel artistic, de literatura pentru tineret și, în sfârșit, de **eseu**. Aici asistăm prea evident la un apogeu, în orice caz la un moment fără precedent în cultura noastră.

Am lăsat eseu la urmă, fiindcă nu mai departe decît acum cinci-șase ani n-aș fi îndrăznit încă să mă angajez cu o asemenea afirmație. Îndeosebi în acest ultim răstimp se poate constata în cimpul nostru eseistic abundența invadantă a ideilor, subtilitatea lor, varietatea care pătrunde porii celor mai divers ramificate cunoștințe umaniste. În sfârșit, **frumuscele** noilor eseuri, de unde se pot extrage atâtea pagini antologice, în măsură să alcătuiască un impresionant **corpus** documentar al gândirii din anii noștri, a ridicat dintr-odată o asemenea specie literară la plan mondial. N-aș vrea să fiu greșit înțeles, atribuindu-mi-se ideea că numai din acest moment oamenii au început să gîndească la noi eseistic. Esau este o expresie străveche a spiritului românesc, numai că purta odinioară alte denumiri: învățătură, predoslavie, descriere etc. Mai tîrziu, toți marii noștri clasici l-au cultivat: Măiorescu, Eminescu, Caragiale, Coșbuc, Hașdeu, Odobescu, Iorga, Pârvan. El ajunge la adevărata identificare și conștiință de sine între cele două războaie.

cînd își însușește un stil propriu, numai al său, la Lucian Blaga, Tudor Vianu, G. Călinescu, Camil Petrescu, Ion Pillat, M. Ralea, D. I. Suchianu, Petru Comarnescu, Eugen Ionescu. Și totuși, repetăm, eseuul ultimilor cinci ani atinge apogeul în cultura noastră.

Faptul, desigur, trebuie să aibă o rațiune. Ce s-a întîmplat anume în acest ultim răstimp? Au început să se ivească tot mai accentuat efectele acțiunii îndelungi și perseverente de culturalizare a țării. Mai-nainte numai un cerc restrîns de cititori se pasiona după viața ideilor, ca atare, între cele două războaie, eseuul constituia limbajul unei confrerii a inteligenței și rafinamentului spiritual. Astăzi, dimpotrivă, o sferă largă de cititori, din toate profesiunile, aspiră către cunoaștere și către o pătrundere temeinică în mișcarea vie a ideilor.

Acestei nobile necesități i s-a răspuns pe mai multe căi, avînd, însă, toate drept vehicul principal, eseuul. În primul rînd intervine aci presa zilnică. Aproape în fiecare număr de ziar, la „pagina culturală”, figurează și cite un eseu, privind diferitele ramuri ale culturii românești în contextul actualității. Aceste eseuri, concepute la un nivel înalt, nu sînt scrise de ziariști profesioniști, ci de „invitați”, care se recrutează din vîrfurile specialiștilor noștri în toate domeniile cunoașterii. În al doilea rînd — și cu atît mai mult — publicațiile și revistele, întocmite pe profil social, literar și artistic, s-au văzut indemnate să-și întemeieze cît mai accentuat componența pe demonstrații eseistice. Nu mai puțin au contribuit la aceasta și programele de radio sau televiziune, care — e drept — din cauza spațiului limitat, n-au putut să ofere decît repere și schițe de eseuri: multe, însă, de o incontestabilă originalitate în idei, au fost reluate și amplificate, în alte cadre, de autorii lor.

În sfîrșit, ponderea cea mai substanțială în această privință — trebuie să o recunoaștem — au dat-o editurile, în ultima vreme. Ele au făcut să apară multiple și valoroase cărți de eseuri, care constituie laolaltă una din mineriile culturii noastre actuale. Nu putem trece cu vederea că, în anii din urmă, editurile au inițiat și continuă să inițieze o bogată serie de „colecții”. Rezultatul s-a văzut în solicitarea și mobilizarea unui număr de colaboratori selectați pentru a umple aceste colecții cu volume eseistice. Iată, deci, că dezvoltarea fără precedent a eseului este numai un efect al circumstanțelor actuale, avînd ca punct de plecare culturalizarea țării, începută în ultimul sfert de secol.

ION BARBU

Bălcescu trăind

Lui Al. Rosetti

Leagăn amar, săracii mei Bălcești!
Lut simplu, smălțuit ca și o cană,
Pe Topolog culcat nu mai bocești
Azi inima dintii republicană

A lui! Căci athanasic au sunat
Mii surle. Lespezi cască. Sar sigilii.
Și peste un făcut, absurd regat
Un palid oaspe calcă, din Sicilii.

O, frate cărvunar, întreg trăiești!
Din moarte ai păstrat doar străvezimea,
Ci în amurgul pajerii crăiești
Cîrtește-ntunecat buriăverzimea.

Ai multursuzei tagme, gianabeți
Cu ofica-nțeleși și cu exilul,
Un veac avar te vrură sub peceți,
Și zveltei libertăți suciră trîlul.

Ce-nseamnă! Astăzi piatră ești, din unghi,
Republicii Române Populare,
Adeveritul mare, singur trunchi:
Bălcescu, început de calendare.

(Din vol. „Glasurile Patriei”. Ed. „Minerva”, 1971)

Bogația, originalitatea și varietatea formelor eseistice au ajuns, astfel, să întrecă orice așteptări. Esau nostru din prezentul cel mai apropiat s-a desprins, în primul rînd, din critica și istoria literară, dar a depășit imens acest domeniu. Este suficient să enumerăm preocupările eseistice pe care le-au dat teoria literaturii, literatura universală și comparată, beletristica, studiile clasice, filosofia limbajului, filosofia culturii, estetica filosofică, sociologia, istoriografia și memorialistica, istoria ideilor, istoria artei, teatrologia, muzicologia, cineastica. Dar nu numai multitudinea domeniilor, ci și a perspectivelor, a unghiurilor de vedere și a tratărilor apar impresionantă. Avem eseu liber în genul paradoxului moralist, al „divagațiilor” gen Mallarmé, al tentativelor existențiale, al aplicațiilor structuraliste, al sociologiei literaturii și artei. De o deosebită acuitate, și chiar mai presus de orice altă expresie a sa, se dovedește scrisul eseistic de extracție socială, care pătrunde nuanțele cele mai adînci ale societății contemporane și ale actualității noastre.

Punctul meu de vedere nu aduce, de fapt, nici o noutate, deoarece nu sînt singurul care consemnează această uimitoare eflorescență a eseului în ultimii ani. Ca să mă restrîng numai la un singur exemplu, Al. Paleologu, într-un interviu acordat **Almanahului literar**

1973, constată același lucru. El citează elogios pe Valeriu Cristea, Ion Omescu, Ana Blandiana, Th. Mazilu (ne bucură și aprecierea bine meritată, acordată criticului Lucian Raicu). Subscriu și eu, cu cea mai deplină convingere, la elogiile adresate eseistilor de mai sus. Totuși, mai sînt și alții — foarte numeroși — de aceeași valoare. Printre ei Al. Paleologu însuși. Eu nu mă încumet, însă, să ilustrez numai cițiva — să zicem, Paul Anghel, Nicolae Balotă, Dinu Pillat, Mircea Horia Simionescu — fiindcă, prin aceasta i-aș frustra pe atîția alții, care-și merită deopotrivă semnalarea. Pentru a ilustra conștiincios și cu spirit de echitate amploarea eseului românesc în ultimii ani mi-ar trebui cel puțin zece pagini de revistă. Fiindcă fenomenul este într-adevăr amețitor, și tînde să crească continuu.

Eu aș propune pe viitor altceva mai exhaustiv și mai compatibil cu un spațiu larg. Începînd chiar din 1973 una din editurile noastre să scoată cite un volum antologic al eseului din anul curent. Deoarece, plecînd de la premisele ultimului sfert de veac, perspectivele scrisului eseistic se anunță tot mai vaste, reținerea contribuțiilor esențiale în acest domeniu nu mai poate fi de proporțiile unui simplu articol, ci ale unei cărți întregi.

Edgar Papu

Axe retrospective

ANIVERSARILE ne string în jurul lor ca în jurul unor puncte fixe. Axe retrospective. Dar ce înseamnă o perioadă literară? Desigur, titluri, cifre, nume, dar nu numai atît. O perioadă mai înseamnă o altceva, reminiscența unei cărți, un singur rînd ca „Plesnit o coardă la violoncel” din jurnalul lui Hergot sau „Amurg fecund din altă vîrstă, amurg fecund de Prier e/ precum a fost și altă dată,/ cînd Leda albă se-nvoise/ să-ndure-n albul de narcise/ povara unei lebede”. Ori imaginea unui țaran ridat de vreme care contemplă cu inteligență și scepticism timpul de pe podișea din fața ogrăzii. După cum mai poate fi și mitologica imagine a coapselor Sultanei pornită să-și adune de pe apă cămașa pe care i-o furase riul, într-un roman și despre țărani al unui scriitor care jurase în tinerețe indiferență acestei teme. Sau melancolicul vers „Și mi-a mai murit o iubire” al unui poet mort prea de tot tînăr. Zgomotul copitelor unui cal costeliv

care-și cară trudnic stăpînul prin albia moartă a unui rîu în căutarea unor izvoare himerice, dincolo de nisipuri, pe vreme de secolă. Contrastante versuri „Mai am și o carte/ foarte subțire/ în care nu-ncape/ decît o iubire”. Apoi urcușul anevoios al unor țărani care se duc pieptis în munți să-și ardă vitele doborîte de molimă. Profetica voce a poetului tînăr deplîngînd moartea altui poet: „Despre poezi numai moartea poate vorbi,/ singură moartea știe despre ei cite ceva”. Sau poate fi cumplita năvală a fluturilor din vremea cîmei unui principe valah mort ca atîția alții. Coroane de tei luminînd pe fundul mării. Strania poveste a unei case din pădure unde dincolo de gard ciinele zdrăgăne lanțul și lanțul se mișcă pe sîrmă dar nimeni nu e nici în curte nici în casa despre care vorbesc oamenii mergînd noaptea la doprie. „Nu trebuie să povestești în poezie — am citit un sfat către un tînăr poet — deci să nu povestesc,/ cum, foarte devreme, ea se scula dimineața, și așezîndu-se

pe pat/ aștepta să i se liniștească respirația” etc. etc. etc. Și întîmplarea unui bătrîn care vrea să-și ucidă cîinele pentru că vede în el oglindită propria lui bătrînețe, dar nu reușește decît să se sinucidă. Ca și strigătul „Uve, Uve, Uve” lăsat de un poet pe o hîrtie ajunsă la tipar. Copii care se urcă în pod după soare și descopăr ce frumoși sînt caii. „Urăsc duminicile dezzechilibrate/ un ghidon de bicicletă umblă pe stradă azvîrlit”. Ori istoria unei fete care escaladează zidurile castelului de piatră, plonjînd în viermuiala de dincolo de ziduri într-un gest prezicător. Galopul ierbii spre marile orașe: „Am primit scrisoarea de simbăță/ înseamnă că iar a venit o învățătoare tînără în sat/ te duci și-i spui tot ce știi despre mine./ și ea-mi scrie că ești sănătoasă, că plouă/ că nevasta directorului a lovit-o cu cartea peste gură...” Grațioșii tovarăși ai măgarului Petcu evoluînd întru urmărirea misterului. Plîngerile către Ieronim. Un romancier tînăr iubind un roman uriaș ca Moby Dick și scriînd povestiri subțiri cu tineri efebi în cămăși albe suferînd în amurguri luminoase. Clar și singurătate. Viziunile lui Paul halucinatul, masa plină de păsări stranie, și oglinzile carnivore care sînt ochii copiilor din jurul nostru. Un poet torențial prezicînd ieșirea din sobă. Poiana lui

Iocan în care țărani nu mai discută decît despre procente. Și „celesta mahală” numită Țicău din poemele porcarului Garibaldi. Ipu, prostul satului, care nu e găsit în cele din urmă demn nici de moarte. „Cînd eram mai tînăr și la trup curat”. Nostalgie după albi săraci și implacabili din povestirile lui Faulkner într-o istorie cu un poștaş care vrea să ucidă un urs. „Cartea de recitare”. „În dulcele stil clasic”. Și niște băieți tineri care au debutat strălucit, au scris cite o carte-două și după aceea au tăcut. De ce?

Toate acestea înseamnă și ele o perioadă literară. Momentul ei cel mai semnificativ? Acela în care cărțile au început să semene izbitor cu cei care le-au scris. Poemele lungi au devenit scurte. Un poem lung e fundamental fals, ne învață un mare poet. Un poem scurt nu are șansa de a nu fi fals. Opîtînd pentru microdimensiune scriitorul a optat pentru o apropiere mai mare de ceea ce era și este el cu adevărat. Fresca a dispărut și ea. Drumul către autenticitate și sinceritate a refuzat, paradoxal și aici, amploarea strivitoare. Se poate pune semn momentului în care literatura a început să semene izbitor cu cei care o scriu.

Mihai Ungheanu

LA UN PĂTRAR

Altfel de bilanț

O CIUDATĂ conștiință a relativității cenzurează adesea în noi opiniile despre mărimea valorii contemporanilor noștri scriitori, pictori, compozitori, — artiști în general. Ne spunem că, desigur, sint poeți sau prozatori autentici cutare și cutare, romanele sau piesele lor sint incontestabil bune, dar cînd e vorba să judecăm lucrurile în perspectiva timpului, să raportăm pe un anume romancier la Rebreanu și Sadoveanu sau, mai înainte, la Slavici și Creangă, pe un poet la Blaga sau Arghezi, la Macedonski sau, de ce nu? — la Eminescu, aici începem nu doar să ezităm, ci să dăm înapoi.

Și totuși, epoca aceasta de după al doilea război mondial, aceste trei decenii — care se constituie fără nici o îndoială drept o **epocă literară distinctă** în istoria literaturii noastre, este atît și semnifică atît cît sint și cît reprezintă Zaharia Stancu, Maria Banuș, Eugen Jebeleanu, Marin Preda, Eugen Barbu, A. E. Baconsky, Nichita Stănescu, Ion Gheorghe, Ana Blandiana, Ioan Alexandru și alții numeroși. Fiecare din noi putem avea despre fiecare din ei păreri diferite, putem socoti că **Moromeții** sint superiori **Risipitorilor** — **Serisoarea pierdută** e superioară **Noptii furtunoase** — că **Groapa** e cea mai bună carte a autorului său — și **Plumb** e cea mai bună carte a lui Bacovia — că Beniuc a publicat prea multe volume de poezii — Alecsandri a scris cu zecile piese de teatru — că un singur roman și un volum de nuvele nu pot înscrîi un scriitor pe un loc prea de seamă în ierarhia valorilor — și Matei Caragiale a scris un mic roman, cîteva poezii și cîteva nuvele — și exemplele de acest fel se pot prelungi, dacă vrem cu orice preț să facem comparații!

Cineva observa odată într-un for scriitoricesc: iată se sting marii bătrîni, care au împodobit și consolidat epoca noastră — Sadoveanu, Arghezi, Călinescu, Vianu, Ralea... Rămîn goale locurile, „se clatină rîrite șiruri lungi” în literatură, care este Eminescu epocii noastre, care Caragiale, care Creangă, Sadoveanu, Arghezi și Blaga, care Călinescu și Vianu?

Întrebarea se poate pune, firește, dar e întotdeauna fără de răspuns. Mintea noastră e adesea ancorată de marile repere ale culturii și artei, valorile nu le putem judeca decît prin raportare la alte valori, nu neapărat mai mari, dar mai stabile pentru noi și deci mai mari — în acest sens — pentru noi.

Însă, la moartea lui Negruzzi, Bolintineanu, Alexandrescu și Eliade, acum un secol, contemporanii lor se întrebaseră, desigur, cu neliniște firească: iată, pier marii pașoptiști, care vor fi Bolintineanu și Eliadele epocii noi? — și nu știau că Eminescu îi va întrece pe cei doi poeți stinși, Caragiale va fi mai mare dramaturg decît Alecsandri, Maiorescu va avea dimensiuni de șef de școală superioare celor ale lui Eliade deși, ca și el, își va pierde ani și energie prin treburile politicii. Și procesul s-a repetat la 1920, cînd se stingeau Maiorescu, Delavrancea, Coșbuc, Macedonski, Gherea, Duiliu Zamfirescu. Care le puteau fi înlocuitorii? Un deșert părea a se deschide, căci, pentru publicul ceva mai larg, din toată marea pleiadă a scriitorilor interbelici, **existau** doar Goga, „poetul pătimirii noastre” — în fapt poetul Transilvaniei, ținutul oropsit de istorie pînă la 1918 — și Minulescu, „poetul romanțelor” — Sadoveanu, Galaction și Lovinescu abia se ridicau — însă Bacovia, Blaga, Hortensia Papadat-Bengescu, Rebreanu, Arghezi, Camil Petrescu, Ion Barbu și toată strălucita generație de aur dintre 1920 și 1940, aceasta nu se ivise practic în literatură.

Ne putem pune tot felul de întrebări de acest fel, prin urmare, atîta vreme cît trecem pe stradă pe lângă Ion Gheorghe, Nichita Stănescu, Fănuș Neagu, Ioan Alexandru, fără a-i cunoaște, sau îi vedem la un cinematograf, într-o redacție, la o adunare, unde cite un ins mai energic îl și poate înfrînci, din neabăgare de seamă, desigur! Atîta vreme cît ne încreușăm cu ei zilnic, cît

știm despre cîte unul că, iată, a fost bolnav în același spital cu noi, a plecat sau a venit din străinătate în același tren, a cumpărat o piine sau un ziar, ca și noi, s-a așezat la masa de alături în restaurant sau i-a pleznit și lui, ca și nouă, un cauciuc la automobil — în-trebarea ne vine firește: care o fi, care poate fi Eminescu de azi? Dar Caragiale? Dar Maiorescu?

De fapt nimeni nu poate fi Eminescu sau Maiorescu, sau Blaga, Arghezi, Sadoveanu etc. etc. ai altui timp. Ei sint unici, plasați în timpul și în geografia lor. Însă e clar astăzi că, pînă a nu fi consumat tragedia din 1883 a boalei poetului, prea puțini dintre contemporanii lui Eminescu erau conștienți că sint contemporanii lui Eminescu.

Vremea așază între un mare scriitor și noi, un spațiu de timp pe care pare a-l adăuga vârstei celui stins mai demult. Cronologia pare să aducă și sporuri echivalente, de valoare. Lui Maiorescu nu-i plăceau anumite părți din **Luceafărul** — și era dreptul lui să nu-i placă, deoarece laboratorul poemului se desfășurase sub ochii lui, variantele ultime se zămisliseră adesea în discuții cu el. Dar nouă ne plac și strofele care nu s-au publicat în **Convorbiri**, dar apăruseră în Almanahul „România Jună” — și cu cît timpul a trecut, ele și-au dobîndit locul de neșters în cadrul poemului și în ansamblul poeziei. Vorbim despre Eminescu nu ca despre un om încă tînăr, care publica **Serisorile** la 30 de ani, mai puțin decît are azi Ion Gheorghe, și ne întrebăm cum de n-a avut un rol mai mare gazetăria lui decît a adversarilor liberali și chiar decît îndărătnicia conservatoare a bătrînilor de atunci, frunțași ai partidului căruia îi aparținea ziarul „**Timpul**” — dar uităm că era doar gazetăria unui tînăr de 30 și ceva de ani.

Căci, pentru noi, cei de azi, gazetarul Eminescu are și cei 90 de ani de la el pînă la noi, deși sint socotiți numai prin raport cu noi, nu și cu contemporanii săi. **Serisoarea pierdută** e opera unui scriitor care ne pare azi a fi avut și cei 32 de ani pe care-i avea la 1884, dar și cele nouă decenii de atunci încoace — pe cită vreme **Moromeții** sint încă — pentru noi — publicați la vîrsta pe care o avea Caragiale la apariția **Serisorii**. Între Marin Preda și noi încă nu s-a interpus timpul, de aceea încă nu măsurăm exact dimensiunea **Moromeților** cu toate că știm că e o carte de bază a literaturii actuale. Dar de ce numai „actuale” — și nu a literaturii întregi!

Au apărut, numai în acest final de an și numai într-o singură editură, două cărți de valoare unică, **Hanibal** de Eugen Jebeleanu și **Megalitice** de Ion Gheorghe. Autorii sint contemporanii noștri — iar al doilea ni se pare chiar tînăr, deși despre Blaga, poetul **Poemelor luminii**, nu mai spuneam că era tînăr și totuși avea atunci 24 de ani. Un poet căruia îi apăreau la 24 de ani **Poemele luminii**, dar de atunci a trecut peste jumătate de secol — nu mai e tînăr! Însă un poet care publică **Megalitice** la 35 de ani, chiar acum, e încă un tînăr și judecata noastră despre carte e influențată fără greș de accas-tă plasare a vîrstelor în timp și în scările de valoare.

Așadar, avem — nu pe Eminescu și Caragiale și Blaga și Arghezi și Călinescu ai epocii noastre, ci pe contemporanii acestui timp și cărțile lor. Ei sint pentru noi ceea ce erau ceilalți pentru epoca lor și nu avem cuvînt să ne întrebăm despre soarta literaturii, despre înlocuitorii marilor dispăruți, atîta timp cît epoca noastră numără cărți ca **Descult**, **Cartea Oltului**, **Moromeții**, **Groapa**, **Cadavre în vid**, **Necuvintele**, **Hanibal**, **Megalitice** și atîtea, atîtea altele.

De fapt, în literatură, cultură și artă nu există înlocuitori. Există numai un proces firesc de continuitate — de care devenim conștienți numai odată cu trecerea timpului.

Mihai Gafița

Sub înalta stea

A SCRIE în „România literară” chiar și cîteva rînduri cu prilejul celei de a 25-a aniversări de la proclamarea Republicii, 25 de ani din era socialistă a României, mi se pare obligatoriu, fie cît de sumar, a vorbi de literatura acestui interval de timp.

Desigur că în acești ani s-a scris mult și variat despre mișcarea noastră literară, ținîndu-se seama de lumina indicatoare ce o proiectau asupra cîmpului de activitate și creație socialistă, globală sau parțială, documentele de partid.

Nu poate fi uitată perioada premergătoare proclamării Republicii fără neglijarea importanței tradițiilor și mai vechi, Titus Popovici caracteriza acele vremuri imediat precursore și mai continuînd după '47, ca fiind ale **bunei credințe**, chiar și atunci cînd nu erau destul de bine înzestrate cu iscusința și priceperea necesară complexului proces de creație artistico-literară. Cred că aprecierea lui Titus Popovici este cea potrivită. La noi în țară, pe vatra proprie cu specificul ei bimilenar, procesul construcției socialiste începe propriu-zis odată cu înlăturarea regimului monarhic și cu proclamarea Republicii la 30 decembrie 1947. Era o cotitură ca după o grea călătorie prin munți, cu coborîșuri, alunecășuri, urcușuri, cînd deodată te pomeniești pe-o culme visată, dezvăluită din ceață cu un orizont larg sub un răsărit de soare, cu alte creste și culmi, și mai înalte, în depărtare și care se cereau escaladate, pentru ca oamenii muncii să-și realizeze destinul.

De atunci se împlinește un pătrar de secol, atît cît cei cu anul nașterii în 1947, fie chiar la sfîrșitul lui decembrie, să fi devenit femei și bărbați în toată firea, cu conștiința clară a drumului orînduirii socialiste și activi constructori și făuritori ai erei noi.

Care era rostul literaturii și cum și l-a îndeplinit în acest interval de timp?

Literatura este ca arcul voltaic dintre doi poli: autorul și cititorul. Eu știu că există autori de „elită” care vor „elite” de cititori.

Dar schimbarea relațiilor și a forțelor de producție prin intrarea în era revoluției socialiste, odată cu definitivă preluare a puterii de stat de către oamenii muncii în frunte cu partidul comunistilor ca avangardă, obliga la un nou raport, anume: **autor și mase de cititori**.

Era firesc să se înceapă cu popularizarea clasicilor și sub călăuzirea conducerii, începînd din 1949, s-a făcut o

muncă gigantică, pe linia națională și universală a literaturii.

Simultan s-a scris, pentru a răsfrînge artistic realitățile istorico-sociale, cu dramatice, adeseori, conflicte de conștiință, într-o epocă dinamică și foarte frămîntată.

Dar literatura este o treabă delicată, complexă și foarte grea.

Autorul însuși, prin condiția sa, este expus judecății opiniei publice, care nici pe departe nu are un caracter omogen. El însuși poate fi pînitor.

Nu țin să vorbesc de truda creatoare a scriitorului, nici de stil, nici de maniera de a găsi expresia pe care o consideră adecvată pentru înfrumusețarea realităților vieții. Aceasta e propria sa moșie pe care și-o administrează cum se pricepe, învățînd de la înaintași și de la contemporani, fiind el însuși un învățător.

În ciuda factorilor multipli, care nu permit excluderea din destinul operei a ceea ce am putea numi **aleatoriu**, au reușit oare scriitorii din România de diferite naționalități, în acest sfer de veac, să imprime literaturii noastre un curs socialist peremptoriu?

Eu sint convins că da. Cine are îndoieli și vrea să se convingă să ia contactul și cu **masele de cititori**, care în acești 25 de ani au devenit nicidecum neglijabile. Aceste mase au destul discernămint și conștiință evoluînd pe traiectoria socialistă, pentru ca să li se acorde credit în toată puterea cuvîntului.

Am spus de la început că nu țin să fac un bilanț al succeselor și insucceselor (mai ales acestea nu mă interesează!) literare din cei 25 de ani de viață republicană. Dar, cu toate meandrele pe care mai trebuie să le străbatem, am încredere în destinul literaturii noastre, în a cărei matcă ce se lărgește se va răsfrînge cu tot mai multă strălucire conștiința socialistă, sub înalta stea a partidului comunist.

Periodizările pe etape în acest interval de timp mi se par premature și cu totul ne la locul lor orice încercări de eclipsare a secvențelor cronologice, variate ca ritm sau ca luminozitate artistică. Fapt este că luminozitatea crește și orizontul creației se lărgește deasupra unui tot mai vast estuar al libertății, peste care de departe mijesc zorii comunismului. Cu acest crez și justificată speranță trecem de pătratul de veac spre semicentenarul socialismului în România.

Mihai Beniuc

Nuvela

FĂRĂ a neglija cu totul elementele de continuitate (uneori detectabile în opera unor mari scriitori ai epocii), se părea totuși că nuvela, povestirea, schița, în răstimpul dintre cele două războaie mondiale, vor cunoaște o definitivă abdicare de la poziția privilegiată ce-o deținuseră pînă atunci în proza românească. Se părea deci că victoria romanului — neîndoielnică la acea dată — va determina asemenea dislocări în conștiința artistică a viitoarelor generații de prozatori încît ceea ce s-a numit **mistica genului proteic** (romanul) se va generaliza într-atît încît orice încercare de reîntoarcere la nuvelă, schiță și povestire să poată fi socotită de la început o cauză pierdută.

Iată însă că (fenomen derutant, pentru unii, și în momentul de față) faptele nu s-au petrecut astfel. Putem afirma, fără grija de a aluneca în eroare, că pentru cine cunoaște bine cîmpul prozei românești actuale, ideea de a tranșa, din unghiul predominanței valorilor, în favoarea unuia dintre cele două genuri nu mai are acum nici o șansă. Chestiunea, în latura cauzelor ce-au determinat-o e, desigur, dintre cele mai complexe și ea însăși ar merita cu priosoșință un atent examen critic. Dacă, într-un sens mai larg (probat și de ceea ce se întîmplă în cuprinsul altor lite-

raturi naționale), se poate vorbi de treptată (chiar dacă nu completa!) depășire a prejudecății ce acreditează în toate privințele ideea netei superiorități a romanului, limitîndu-ne la aria prozei noastre, sint de luat în discuție unele aspecte avînd un caracter mai special. Neîndînd cu puțință, în însemnările de față, să desfășurăm o analiză amănunțită, ne limităm doar să enunțăm cîteva din aspectele, credem noi, cele mai importante. Din perspectivă istorico-literară, lecția prozei noastre clasice (din a doua jumătate a veacului trecut și din primele decenii ale celui prezent) a avut și are de spus un cuvînt hotărîtor. Implicațiile acestei lecții exemplare sint diverse, începînd cu dovedirea faptului că realizarea unei cariere literare de anvergură (pe măsura talentului, a înzestrării individuale, firește) e perfect posibilă și pe terenul nuvelei, al povestirii, al schiței și încheind cu ceea ce ține de mai adîncă înțelegere a condiției prozei românești din totdeauna. Sub cel de-al doilea aspect, socotim că mai ales următoarele elemente se cer subliniate:

1) Mai întîi, cîteva considerații despre vocația prozei noastre pentru oralitatea sublimată, fundată pe tradiția epusului popular, ceea ce, în multe privințe, certifică prezența unei speciale aptitudini pentru formele povestirii în

DE VEAC...

MARIN SORESCU

Trebuiau să poarte un nume

Eminescu n-a existat
A existat numai o țară frumoasă
La o margine de mare
Unde valurile fac noduri albe
Ca o barbă nepieptănată de crai
Și niște ape ca niște copaci curgători
În care luna își avea cuibar rotit.

Și mai ales, au existat niște oameni simpli
Pe care-i chema : Mircea cel Bătrîn, Ștefan cel Mare
Sau mai simplu : ciobani și plugari,
Cărora le plăcea să spună
Seara în jurul focului poezii —
„Miorița” și „Luceafărul” și „Scrisoarea a III-a”

Dar fiindcă aveau mereu
Lătrind la stina lor ciinii
Plecău să se bată cu tătarii
Și cu avarii și cu hunii și leșii
Și cu turcii.

În timpul care le rămânea liber
Între două primejdii
Acești oameni făceau din fluierul lor
Jgheaburi
Pentru lacrimile pietrelor înduioșate.
De curgeau doinele la vale
Pe toți muntii Moldovei și Munteniei
Și ai Țării Birsei și ai Țării Vrancei
Și ai altor țări românești.

Au mai existat și niște codri adinci
Și un tinăr care vorbea cu ei
Întrebându-i ce se tot leagănă fără vînt ?

Acest tinăr cu ochi mari
Cit istoria noastră
Trecea bătut de gînduri
Din cartea civică în cartea vieții
Tot numărînd plopul luminii, ai dreptății, ai iubirii
Care îi ieșeau mereu fără soț.
Au mai existat și niște tei
Și cei doi îndrăgostiți
Care știau să le troienească toată floarea
Într-un sărut.
Și niște păsări ori niște nouri
Care tot colindau pe deasupra lor
Ca lungi și mișcătoare șesuri.
Și pentru că toate acestea
Trebuiau să poarte un nume
Un singur nume,
Li s-a spus
E m i n e s c u.

(Din vol. „Lui Eminescu”, Ed. „Juni-
mea”, 1972)

Despre critică

SÎNT de acord, critica noastră a avut și are toate defectele din lume : a fost dogmatică, a fost apologetică, a oscilat între didacticism și impresionism, între pozitivism și structuralism. ...Dar miracolul e că — referindu-ne numai la ultimul deceniu — putem cita cel puțin 20—30 de cărți însemnate, ceea ce e mult, nesperat de mult. Așa că, meritînd (global) toate dezaprobările, critica noastră, biata noastră critică, merită din cînd în cînd, nu chiar atît de rar, și elogi : dacă n-aș fi abandonat-o de la o vreme n-aș îndrăzni poate să afirm atît de răspicat că la ora actuală, cu toate inegalitățile ei, critica este, în ansamblul literaturii noastre, unul din genurile cele mai viguroase și mai dinamice (un semn mi se pare și reperițiunea cu care se epuizează unele volume de critică).

Dacă admitem că și publicul constituie un criteriu (dacă nu valoric, cel puțin sociologic) nu putem să nu recunoaștem că orientarea unei părți importante a publicului spre critică e un fenomen de o înaltă semnificație : cu atît mai mult cu cît el este stăpînit de o altă necesitate spirituală decît atunci cînd se îndreaptă (de loc nefiresc, de altminteri) spre ficțiunea detectivă sau spre cea anticipativă. Marea ciudățenie e că în pofida „mizeriilor” ei (despre care am vorbit și despre care sintem obligați să vorbim) critica n-a izbutit să se compromită (lucru care se întîmplă sub ochii noștri cu alte genuri), ba dimpotrivă, a cîștigat o autoritate intelectuală reală : o autoritate care, înainte de a fi un titlu de mîndrie, îi sporește responsabilitățile și îndatoririle.

Am vorbit pînă acum despre critică, ar însemna să cad într-unul din păcatele frecvente (și mortale) ale genului dacă n-aș spune două cuvinte și despre critici ; despre cei cărora, într-un fel sau altul, li se datorează reabilitarea criticii și lărgirea orizontului ei : căci mi se pare — privită de la o oarecare altitudine — vrednică de atenție noua extensiune pe care o dobîndește pe zi ce trece însuși **conceptul de critică**, eliberat din strîsoarea vechilor și sterilelor distincții de tipul : critică / istorie literară ; critică / teorie literară ; critică / eseu despre literatură etc. Orice critică vrednică de acest nume (cu o nobilă origine, căci vine de la grecescul **crinein** : a judeca) este meditație asupra literaturii, asupra ființei și ne-ființei literaturii : toate modalitățile sînt bune atunci cînd stimulează o astfel de meditație ; toate modalitățile sînt rele

(la fel de rele ca și lipsa oricărei modalități) atunci cînd sînt aplicate mecanic : tot ce poate rezulta din ele, într-o astfel de împrejurare, sînt doar fraze goale care, ca să citez o vorbă a lui Tudor Vianu, multiplică zadarnicul cu inutilul. Nu vreau să fiu greșit înțeles, nu intenționez să fac un „bilanț” (mi-ar fi și frică, „bilanțurile” literare sînt atît de periculoase), nu-mi propun nici măcar o trecere în revistă, vreau doar să fixez cîteva puncte de reper, — dar și formula asta mi se pare prea pretențioasă ; vreau, la urma urmelor, să amintesc numele cîtorva critici ale căror cărți (oricît ar fi de eterogene preocupările și împlinirile lor), le-am citit cu interes și cu folos, chiar și atunci cînd n-am fost de acord cu punctele lor de vedere.

După Călinescu, după Vianu, după Streinu, după Cioculescu și alți cîțiva reprezentanți ai acelei mari generații (nu lipsiți, fiecare dintre ei, de defecte, uneori grave, — dar nu-i acum momentul să insistăm asupra lor), critica a trecut printr-o perioadă de criză (mai ales din motive obiective, dar, de ce să n-o recunoaștem, și din motive subiective, imanente), fără însă ca, după opinia mea, continuitatea să fie vreodată complet ruptă. Foarte curînd, de altfel, primele semne ale unui reviriment au început să apară. Nu vreau să-i fac nedreptatea care i se face prea des și cu prea multă ușurință lui Paul Georgescu, adopt — și nu numai în teorie — al **polivalenței necesare** într-o vreme în care această idee era departe de a fi devenit monedă curentă. Cu toate inconsecvențele lui, Paul Georgescu a știut să descopere funcția criticii în ordinea **praxis-ului** literar : la sfîrșitul anilor '50 el a sprijinit cîțiva tineri, care nu i-au dezmințit încrederea. De o factură diferită, nu scutită de fluctuații regretabile, critica lui Ov. S. Crohmălniceanu a jucat și ea un rol pozitiv, mai ales în ceea ce privește revalorificarea tradiției literare. În deceniul 60—70 critica a înregistrat o spectaculoasă serie de succese și acestea au sfîrșit prin a o reabilita în ochii publicului. S-au impus în cursul acestui deceniu personalități foarte diverse, — diversitatea trebuind interpretată ca un semn al forței. Pe de altă parte și-au reluat activitatea, îmbogățindu-și substanțial opera, o seamă de critici din generațiile mai vechi : mă voi mulțumi să citez doar cîteva nume, prin ele însele deosebit de semnificative : Ion Negoîtescu, Adrian Marino, Al. Piru, Edgar Papu, Alexandru Paleologu, Dinu Pillat. Alături de aceștia, critici mai tineri au publicat lucrări importante despre scriitori români sau străini, clasici sau contemporani : mă gîndesc la Eugen Simion, Lucian Raicu, Valeriu Cristea, S. Damian, N. Manolescu, G. Dimisianu, Mircea Martin, Liviu Petrescu, Mircea Tomuș, Ion Pop, M. Ungheanu. De asemenea, nu pot lipsi dintr-un tablou oricît de sumar al criticii noastre actuale nume ca Al. George (contestatarul contestat), Șerîn Alexandrescu (era să-l uit, și nu din întîmplare), C. Regman sau Marian Popa („antipatici”). Mircea Zăciu sau Ion Vlad. Avem, și nu trebuie să-i nedreptățim, o serie de avizați comentatori ai literaturilor străine, dintre care amintesc (ladies first) pe Vera Călin, Mariana Șora, Romul Munteanu, V. Nemoianu și (last but not least) pe mult prea fecundul, inegalul și uneori prea sfârșitul N. Balotă. Aici mă opresc, sîrșitul de caracter pești al tabloului schițat în grabă (dacă aș continua, tabloul ar deveni și mai pestriț) : la urma urmelor, n-am făcut o listă de preferințe personale, care ar fi fost mult mai săracă și poate mai omogenă (deși ar fi așezat și ea alături numele unor ireductibili adversari literari). Dar poate tocmai acest caracter pestriț constituie o dovadă (superficială, însă tocmai din cauza asta greu de pus la îndoială) a vivacității fenomenului critic actual. În concluzie, nu sîntin că trebuie să fim mulțumiți de critica noastră ; avem chiar o mie de motive să fim nemulțumiți de ea ; nu putem însă refuza să recunoaștem că ea există.

Nicolae Ciobanu

Matei Călinescu

și povestirea

sens original, adică pentru acele forme caracteristice prin viziunea și ritmica narativă de tip rapsodic-evocator. Așa cum observă Al. Philippide într-unul din eseurile sale, această viziune face ca totul să se constituie sub semnul invăluitorului „a fost odată”. Or, este evident că o atare însușire congenitală e de natură să avertizeze pe orice autor în direcția lucidei cunoașteri de sine. În această ordine de idei, prezența a cel puțin două stări de lucruri nu mai poate apărea întîmplătoare : existența, la ora actuală, a unei strălucite pleiade de „povestitori” și accentuatul proces de contaminare a structurilor romanului românesc de azi cu elementele proprii acestei forme epice autohtone.

2) În strînsă corelație cu cele de mai sus, demn de atenție este fondul de clasicitate intrinsecă conservat de marea tradiție națională. De aici izvorăște cultul pentru tipicitatea imaginilor artistice, pentru esențialitatea umană și social-istorică a acestora. Realismul fundamental (în accepție hegeliană) de care dă dovadă în chip frecvent proza „scurtă” românească aici își are una din sursele primordiale. Consecințele de natură arhitecturală și stilistică nu sînt nici ele mai puțin revelatoare : concizie și claritate peste tot. În sensul unei fidelități realmente creatoare, cele mai bune cărți de epică „scurtă” date la

iveală în ultimul pătrar de secol excelează și prin asemenea virtuți de măiestrie artistică, virtuți pe care, să fim sinceri, nu le depistăm întotdeauna în aceeași măsură, chiar cînd e vorba de aceiași autori, la romancierii noștri.

3) În continuare, credem că nuvela, povestirea și schița românească actuală și-au însușit și acel punct de vedere prin definiție matur, potrivit căruia problema opțiunii pentru ele este insolubil legată de aceea a adecvării sub raport tematic. Sesizarea reală a formelor tipice de manifestare a existenței, dinamica lor imprevizibilă, se lasă mai lesne și mai prompt captate de tiparele speciilor epice în cauză. Receptivitatea la nou, dublată de mobilitate, de spirit „operativ” (pînă la „concurența” cu reportajul) se manifestă deci din plin. Ca și altădată, nuvela, schița și povestirea sînt primele care „documentează” asupra realității social-istorice imediate, întreprinzînd adevărate prospecțiuni în materia acesteia. Dacă ne gîndim bine, în ordine cronologică, unele dintre cele mai îndrăznețe forme de cristalizare narativă a epocii actuale aparțin tocmai genului „scurt”, căruia se pare că i-a fost mai ușor decît romanului să depășească vicisitudinile începutului. Semnificativă este astfel împrejurarea că nu puține dintre roma-

nele românești dedicate nemijlocit epocii contemporane beneficiază de „descoperirile” realizate în prealabil de epica „scurtă”. Fenomenul este sesizabil atît în cadrul opereii aceluiași autor, cît și pe ansamblul prozei noastre actuale.

4) În fine, fără a neglija tributul plătit mimetismului, model de ultim moment etc., dorim să mai arătăm că siguranța de sine cu care, totuși, proza „scurtă” receptează noul în planul expresiei literare apare cu totul remarcabilă. Modernitatea prozei românești de azi, în aspectele ei realmente viabile, desigur, este de identificat, într-o bună măsură, în domeniul nuvelei, al povestirii și al schiței. Istoria literară viitoare va zăbovi probabil cu multă voluptate asupra acelor agitate mișcări interioare menite a marca incontestabilul progres artistic înregistrat de epica românească din ultimul sfert de secol.

Dacă am fi apelat și la exemple concrete (nume de autori, titluri de cărți), e de presupus că însemnările de față ar fi mai concludente. Cum nu ne-am propus aici schițarea unui „bilanț”, am socotit totuși că formularea cîtorva considerații de principiu poate să intereseze pe cititor într-o măsură cel puțin egală.

Ileana Roman

POEM LA PORȚILE DE FIER

DUNAREA CÎT PLÎNSUL

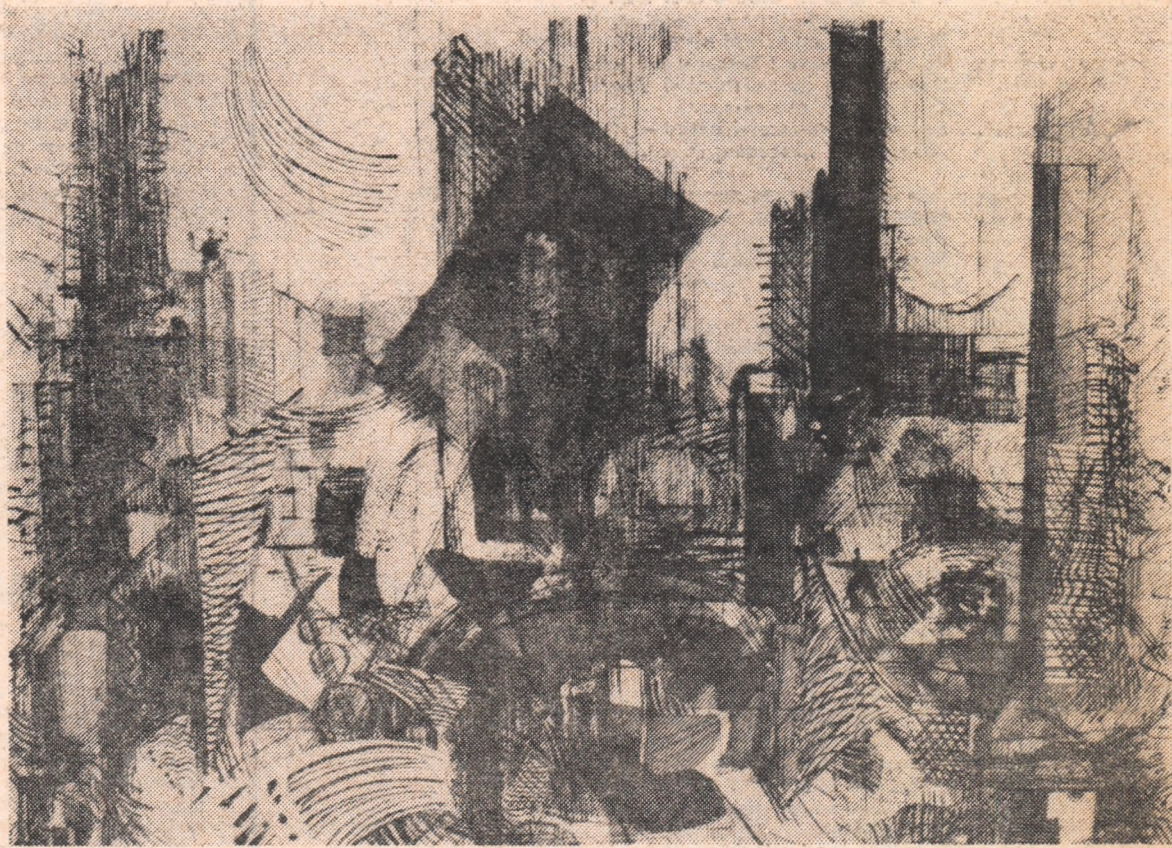
ochiului pămîntului și cerului deopotrivă, Fluvie tulbure, adevărată femeie fără bărbat, greu este să fii scufundat și dislocuit cu-aceeași forță; ordinea ei adîncă, odihnită, umbra ei trează ca o memorie de argint, aminte aducînd că e răcoare și plouă înalt de veacuri peste genunchiul podului Traian, iată religia muncii: urcînd din nesomnuri urmele împodobite de venirea noastră, Dunărea înserează și adoarme prin muncile noastre ca prin țevi de diamant; răcoriți-vă brațe și trageți la edec dîra grea, pintecul ecou de clopote cu sunetul înăuntru rămas curge-va drumul fantă, drumul drept din dreptul soarelui, șuruburile și cablurile acestui șantier sleindu-ne puterea, ne odihnim și visăm cum pămîntul răsare primăvara, vara...

UMILE

umbre de dorințe umezi peste valuri — valul trece umbrele rămîn deasupra, legănate de nu se pot scufunda, printre cabluri și traverse cresc umbre ca iarba, ochii omului sînt șuruburi verzi la Dunărea care începe să semene din ce în ce halucinant cu un lan de cai tulburi în frîuri, cerul se uită prezbît, oamenii se uită încrezători, fac semne, se face frig, oțelăriile ca nervii în oase, vinul e aspru, poezia aspră, iubirile aspre, umbra însăși e aspră; vin doctori mari de la București, ascultă mișcarea, cum respiră ea Fluvia, bat cu ciocănelele în genunchii ei verzi, o umilesc luînd-o în eprubete la București, oamenii de pe platforma de derocări sub apă delirează miracole mai mari decît viața, se umflă telefoanele, sirmele de telegraf, adresele speciale către București, vin iarăși doctori mari din capitală, ea în vîrtej urcă pe platformă, ea plutește suav ca o iluzie, forezele sparg în stînci dedesubt, pe frunțile mari ale doctorilor ning zăpezile Porților de Fier, reci și somnambule mișcîndu-le doar brațele și umbra ca pe-un polen, atît cînd cad petale vagi, și sprijinindu-și frunțile grele se întorc pe mal și inventează rețete simple ca apa

DE LUNĂ

glasul femeii transpare, subțire glas ca o femeie cînd cîntă subțire; ea are pe degete, în loc de inele, acest polen al florilor de-oțel și de betoane, și-n loc de rochie subțire ca o branhie de pește ea are salopeta grea cum norii grei de ploaie; ea nu vorbește de-amin-tiri, nici de prezent anume, aduce-n vorbă doar pe fiul ei, elev în clasa-a treia cu călușar cu panglici colorate la serbări, cu clopoței de soare; mici gesturi nevăzute ale orei i-adie vorbele, îndepărtîndu-le pleavă a semînelor ce cad în armături; ea iarba călcată descult femeia își revine, cu însuflețire gîndindu-se la orele muncii cum s-ar gîndi la laptele supt de copil, ea care avea bărbat și care a murit tăiat în două părți

MARIANA PETRASCU: „Porțile de Fier“ (grafică)

pe șantier; din ceruri lacrima își strigă ochiul, jos pe pămînt alte legende, alte ziduri, și-n glasul ei subțire putrezește liniștea, răcoarea, ea calcă peste bolovanii nopții (cînd credem noaptea o albină ametită de fereastră), ea care nici nu plutește.

TRECÎND

e rană de argint în tălpi, pod azvîrlit peste Dunăre, e rană prin care curge fluviul; Orșova veche trece în Orșova verde ca rănile-n clepsidră, mai sus în dreptul inimii de deal cu pieptul sănătos nerăgușit de lucruri, unde miroase-a îngeri atît de puri că nu se văd; Orșova nouă e o lume cu-amintiri revărsate, să crească lacul ce sporește floarea și luna de pe cer și așezarea nouă în dinții soarelui, coasta de azur a Porților de Fier, și oamenii încep să uite, cu cerul blind, stufos și tremurînd lingă faleză: ninsoare de polen fertil spre inima reginei de lumină e lacul, îl privim și zicem simplu și contemporan: e bine; aici sînt trupurile curgătoare de mirese și nunțile cu amintiri florale, cu sens sensibil și cu povești banale veșnic trecînd, venînd trecînd.

ÎN DREPTUL PATRIEI,

în dreptul omului, natura e iubire și taină binecuvîntată, noi o-ndirjim, o stimulăm, ea ne sporește, străbunii noștri cad din ceruri, pămîntul se revarsă, ai, ai, cum se revarsă

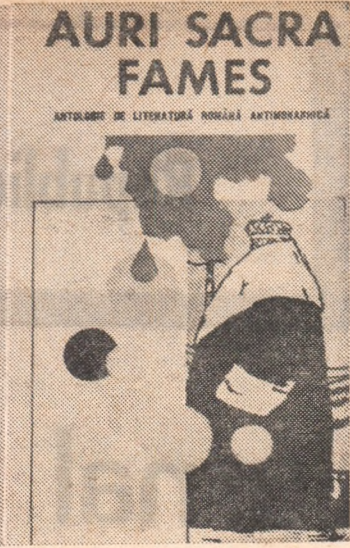
Dunărea și cum ne-a rupt zidirea ca într-o joacă de copii cînd fac și ei copii, îi leagă pe lună pînă cad din lună; a doua zi a fost ca iarba răsărită dintre pietre, oameni, mașini, printre-ncheieturile confuze, nămolose dintre apă și aer, tangaj insinuant între om și natură, ei ea se retrase Fluvie, descojită de valuri, ca o victorie umană, ca o pace; aceasta fu ultima azvîrlire îndărăt peste umărul superb al memoriei nebune, grăbite la Porțile de Fier, ce trecea prin senzații ca un nour de argint.

VEȚI AUZI INIMA

fluviului ca o vietate înăuntrul omului și coama ei prelinsă-n lume, veți auzi Dunărea prin cabluri sus ca o pădure de albine; vă rog frumos nu lipiți urechea, ea are auzul prea subțire pentru această cădere a luminii; dar respirați sub bolta de vită de vie, spalier la două popoare, coroană de iubire: eu am venit și-am scris cuvinte: abur din cerul gurii lor — constructorii hidrocentralei; copilul meu fugind pe țarm cu trei și jumătate ani în brațe, copilul meu născut la Dunăre și primăvara cînd oamenii Porților de Fier își potriveau caschetele sub cer și centurile precum ecuatorul, oameni ai poeziei mele la Porțile de Fier o mie nouă sute șaptezeci și doi, primăvara.

(fragmente)

Cronica literară

Trei culegeri de literatură patriotică

CU OCAZIA aniversării Republicii, editurile au tipărit mai multe culegeri de literatură (poezie, proză, reportaj), având ca temă sentimentul patriotic. M-am oprit la trei dintre ele, care mi s-au părut mai importante*). Nu este, firește, prima oară când ni se oferă încercări de acest fel. Ele își au rostul lor, informativ și educativ, cu condiția să fie bine gândite, ceea ce din nefericire nu se poate totdeauna spune, nici despre **Cintare României**, din 1966, nici despre **Țara poezilor**, din 1970, ca să mă refer la cele mai cunoscute. Patriotismul, ca factor de coeziune și de păstrare a ființei naționale, a angajat totdeauna în cel mai înalt grad pe poeți și nu este eveniment de seamă al istoriei noastre în care glasul poezilor să nu se fi făcut auzit. Poezia a fost mereu o conștiință fidelă și responsabilă a istoriei patriei.

Dintre culegerile recente, **Glasurile patriei** este cea mai cuprinzătoare, fiind de fapt o antologie din poezia patriotică românească de la Miron Costin și Dosoftei până în zilele noastre. **Cartea țării** (alcătuită de Emil Manu), deși are în vedere numai poezia din ultimele trei decenii, se deosebește de mai vechile culegeri printr-un criteriu mai labil de selecție. În sfârșit, **Auri sacra fames** este o antologie de utilitate școlară, incluzând texte (în versuri și proză) de caracter antimonarhic, de la faimosul **Cintec X** al Tiganiei în care Slobozan compară monarhia cu republica și arată avantajele ultimei, la un pamflet publicat de Zaharia Stancu în 1935, în ajunul zilei de 10 mai.

Glasurile patriei se împarte în două secțiuni, fiecare cu un frumos motto din Alecu Russo, care-i explică de altfel conținutul: într-o primă secțiune, autorul (H. Grănescu) a pus lirica mai veche de revoltă națională sau care evocă lupta poporului pentru afirmare („Dacă dușmanul vostru — zice, foarte nimerit, Alecu Russo — va cere legăminte rușinoasă de la voi, atunci mai bine muriți prin sabia lui decât să fiți privitori împilării și ticăloșiei țării voastre...“); în a doua secțiune este cuprinsă poezia ocazională inspirată de evenimentele și prefacerile cele mai însemnate ale ultimilor douăzeci și cinci de ani (Din nou, Alecu Russo spune, ca un veritabil profet: „Orașele s-au întemeiat din nou, dărîmăturile turnurilor și a curților nu se mai văd... alte curți și alte turnuri s-au înălțat în locul lor... Noi, săracii de lei, ca să păstrăm moștenirea aceasta, sau ca s-o luăm înapoi când ni s-a răpit, trebuie: o

mare stăruință și priveghere, jărte necurmăte și o unire strînsă între oamenii din același singe... astfel ca toți să stea pentru unul, și unul pentru toți“). Culegerea are un vădit caracter exhaustiv (prefața lui I. D. Bălan, precizînd sensul noțiunii de poezie patriotică, trece în revistă nu numai formele principale ale acestei poezii, dar și momentele istorice majore care au generat-o). Criteriul nefiind valoric, a discuta preferințele autorului este zadarnic. Culegerea avînd la bază un spirit „reprezentativ“ mai curînd decît unul „selectiv“, problema care ni se pune este de a vedea ce autori și ce poeme au fost preferați. Lipsuri esențiale n-am descoperit, cu excepția lui Aron Cotruș, remarcabil poet social. Uneori titlurile n-au fost bine alese. Evident, **Durda** lui Nicolae Văcărescu, **Cîntorii** de Ion Pillat sau **Doina** (fragment) lui Șt. O. Iosif nu țin de poezia patriotică, oricît am lărgi înțelesul cuvintelor. Nici din T. Arghezi nu sînt date titlurile cele mai caracteristice, nici din Zaharia Stancu sau M. Beniuc. **Horia** lui Eminescu este, și ea, un exemplu nefericit, în lipsa, în schimb, a altora memorabile. O culegere de poezie patriotică nu poate ignora „monumentele“ genului și e bine că H. Grănescu n-a uitat, alături de versurile marilor poeți (Văcăreștii, Eliade, Alexandrescu, Alecsandri, Eminescu, Coșbuc etc.), nici pe acelea ale unor autori astăzi obscuri, dar care au avut șansa unei mari popularități cîndva. Adesea, răspîndirea versurilor lor s-a datorat muzicii și serbărilor școlare. Oricum ar fi, ele trebuiau să figureze în culegere. Mă gîndesc la **Steagul nostru** a lui Andrei Bîrseanu, cu știutele versuri:

„Pe-al nostru steag e scris: Unire,
Unire-n cuget și-n simțiri...”

la **Pui de lei** a lui Ioan Nenițescu:

„Eroi au fost, eroi sînt încă
Și-or fi în neamul românesc...”

sau la **Trei culori** a lui Ciprian Porumbescu:

„Trei culori cunosc pe lume
Ce le țin ca sfînt odor,
Sînt culori de-un vechi renume,
Amintind de-un brav popor”.

Popularitatea acestor din urmă compoziții nu se explică pe de-a-ntregul prin muzică. Condiția însăși a liricii patriotice implică oarecare „naivitate“, a sentimentului ca și a mijloacelor, pe care trebuie să o înțelegem ca pe o conștiință politică sublimată a scriitorului. Dragostea de țară este un sentiment general, o stare de spirit — și majoritatea poemelor patriotice care au făcut epocă (**Marseilleza**, la francezi, **Deșteaptă-te române** și **Hora Unirii**, la noi) au fost expresia unui moment de entuziasm național, au presupus o stare de euforie generală — și, totodată, o problemă de conștiință. Orice verita-

bil poem patriotic izvorăște dintr-o gravă răspundere, dar și dintr-un fel de ingenuitate civică. Exemplul cel mai strălucit rămîne V. Alecsandri, care a izbutit ca nimeni altul să se entuziasmeze de toate evenimentele politicii naționale (1848, 1859, 1877 etc.) și să le cînte în versuri emoționate, de o perfectă simplitate. Și tocmai de aceea, memorabile. V. Alecsandri nu era, el însuși, un naiv: naivitatea din **Hora Unirii** corespunde unui program. Să nu uităm că autorul popularei poezii era viitorul colaborator al lui Cuza, diplomatul care a convins, cu un tact desăvîrșit, pe Cavour și pe Napoleon al III-lea să susțină cauza Principatelor Unite. Luciditatea omului politic și inocența poetului stau la temelia inspirației.

Destule versuri anoste încarcă, pe de altă parte, sumarul culegerii lui H. Grănescu. Lucrul era, într-o măsură, inevitabil. După cum se poate observa că a compune cîtece patriotice nu-i la îndemîna oricui și că unii poeți importanți n-au lăsat nimic memorabil în acest gen.

Cartea țării pleacă de la un criteriu de selecție mai vizibil și mai personal. În prefață [din nefericire foarte pretentioasă și plină de poncife și de exprimări umflate ca acestea: „A scrie poezie patriotică sau a face artă în același sens (!) nu înseamnă a ne întoarce la sonuri (!) vechi, ci a folosi lecția — adusă la zi — a unor mari clasici. Eminescu e mereu modern... etc.“], Emil Manu ne atrage atenția că nu s-a oprit doar la așa-numita poezie declarativ-patriotică (îmnuri, ode), ci și la alte forme, indirecte, ale dragostei de natură, de exemplu (pastelul), care simbolizează adesea un sentiment patriotic. Idee, nici vorbă, interesantă, dar din care antologia propriu-zisă nu profită îndeajuns; pe deoparte, fiindcă poemele retorice sînt încă în număr covîrșitor; pe de altă, fiindcă, mi se pare limpede, nu orice pastel sau baladă are număidecît caracter patriotic. Sînt, în **Cartea țării**, cîteva poeme (de Ilie Constantin, Ana Blandiana, Constanța Buzea etc.), remarcabile în sine, dar fără legătură cu tema culegerii.

Este evident că peste criteriul inițial (care era și unul de valoare) s-a suprapus un al doilea criteriu, al reprezentării aproape tuturor poezilor contemporani. Dacă în **Glasurile țării**, spiritul general în care era concepută culegerea ducea nemijlocit la o astfel de reprezentare foarte largă, aici ar fi fost de așteptat mai mult spirit critic. Emil Manu își gîndește culegerea cu vădit scrupul de istorie literară — indicînd în **Note** sursa din care a reprodus fiecare poezie —, ceea

ce nu-l oprește de a amesteca poezi valoroși cu poezi necunoscute (cine e Gh. D. Vasile, autorul unei poezii pînă acum inedite, cum aflăm din **Note**?). De mirare la o antologie alcătuită de un critic este apoi faptul că opt autori dintr-un total de o sută treizeci și șase sînt prezenți cu cîte două poezii (restul cu una singură). Nu era mai simplu pentru Emil Manu să respecte pînă la capăt regula de selecție pe care singur a stabilit-o?

Pe scurt, în loc să fie o antologie originală, cum promitea, **Cartea țării** rămîne, prin viciile de structură, o culegere de lirică patriotică, nici mai bună, nici mai rea, decît altele.

Deși subintitulată „antologie de literatură română antimonarhică“ **Auri sacra fames** cuprinde, alături de versuri și proză, și o serie de texte publicistice și chiar discursuri parlamentare. În principiu, sigur că spiritul antidinastic poate fi ilustrat și prin unele și prin altele, printr-o poezie sau printr-un pamflet, printr-o povestire sau printr-un discurs politic. Însă (chiar dacă și pe acestea din urmă le datorăm unor scriitori), publicistica sau oratoria politică sînt mai supuse conjuncturii și nu constituie totdeauna dovezi demne de luat în considerare. Prefața lui Al. Hantă (bine documentată la acest capitol) simplifică oarecum problema antidinasticismului românesc, ignorînd unele fapte care contravin premisei sale (după care, fiind mai des impuși din afară, domnitorii nu erau iubiți de popor) și nediscutînd nici una din fluctuațiile pe care convingerile antidinastice ale unor scriitori le-au cunoscut, în împrejurări variate ale existenței lor (cazul G. Coșbuc). Ar fi fost bine dacă prefața lua în considerare și astfel de împrejurări, explicîndu-le, firește, prin condițiile social-istorice, căci a fi antimonarhic pe vremea lui Cuza era altceva decît pe vremea lui Carol de Hohenzollern, pașoptiștii nici nu erau antidinastici în programul lor (și cum să fi fost, dacă Ghica era fiu și nepot de domn român?) ș.a.m.d. Nu întîmplător, culegerea nu conține nici un text din perioada 1851—1866. Cum se pune problema antidinasticismului în epoca Unirii?

Selecția e, în general, plauzibilă, fără inedite revelatoare (cele cîteva existente sînt lipsite de valoare). Foarte sugestivele caricaturi adăugate la sfîrșit ar fi putut sugera editurii o copertă mai atrăgătoare decît aceea desenată de Dumitru Verdeș, ca un fel de explicare puerilă a titlului.

Nicolae Manolescu

*) **Glasurile patriei**. Antologie de poezie patriotică românească. Editie îngrijită de H. Grănescu. Prefață de I. D. Bălan. Biblioteca pentru toți. **Cartea țării**, antologie, studiu introductiv și note de Emil Manu. Ed. Albatros. **Auri sacra fames**, antologie de literatură română antimonarhică. Texte alese și prefață de Al. Hantă, Ed. Minerva.

Jurnal din anii aceia

DECEMBRIE 1947. E penultima zi a anului și înregistrez nașterea Republicii Populare ca un fapt divers. Mă și mir că nu s-a petrecut mai demult. Am șaptesprezece ani, sint într-a șaptea de liceu și totul pe lumea asta mi se pare firesc. Am participat în viața mea la două reuniuni de străjerie și, uite, că pe a treia nu o mai apuc. Cu atât mai bine țării și lui cu atât mai bine. Biografia mea devine republicană și zic precum Petru Groza: „Ultimul meu rege a fost Decabal...”. M-am înscris la „Tineretul progresist” în după-amiaza lui 31, după care m-am dus la cinema („Tarzan”), iar seara m-am dus cu B.S. la urătură, pe vin și nuci, pe la draguțele noastre, și trecem foarte frumos în noul an.

IUNIE 1948. Plec pe șantierul Salva-Vișeu, în mijlocul unui „entuziasm general”, cum se spune, cum se scrie și cum este într-adevăr. Delașamentele U.A.E.R. Satu Mare sint cele mai mari și mai tari. Atmosferă aspră, foamete, cîntece, entuziasm și niște morți (despre care nu se pomenesc nici în scrisorile personale). Aș vrea să țin minte tot ce văd, aud, simt, sufăr, cîtez. Chiar spaimele mele aș vrea să le țin minte.

DECEMBRIE 1948. Prima aniversare a Republicii Populare. Cîștig premiul întîi al concursului literar organizat de cenaclul literar al orașului în cîinstea evenimentului. E vorba de poezia „Eu vin de la ei”, pe care o recit cu emfază și poză „eminesciană” în hala poștei, dobîndind un succes care mi se pare enorm. În foarte avîntata mea poezie evoc spiritul de la Salva-Vișeu.

FEBRUARIE-MARTIE 1949. Lucrez în draci la o gazetă de perete a clasei (sint într-a opta). Scriu articole cu o plăcere dementă. Învăț slab la toate materiile, lăsîndu-mi intactă plăcerea de a „compune”. Toată lumea mă dojenește, eu însumi regret cele întîmplate, dar nu mișc un deget să schimb ceva.

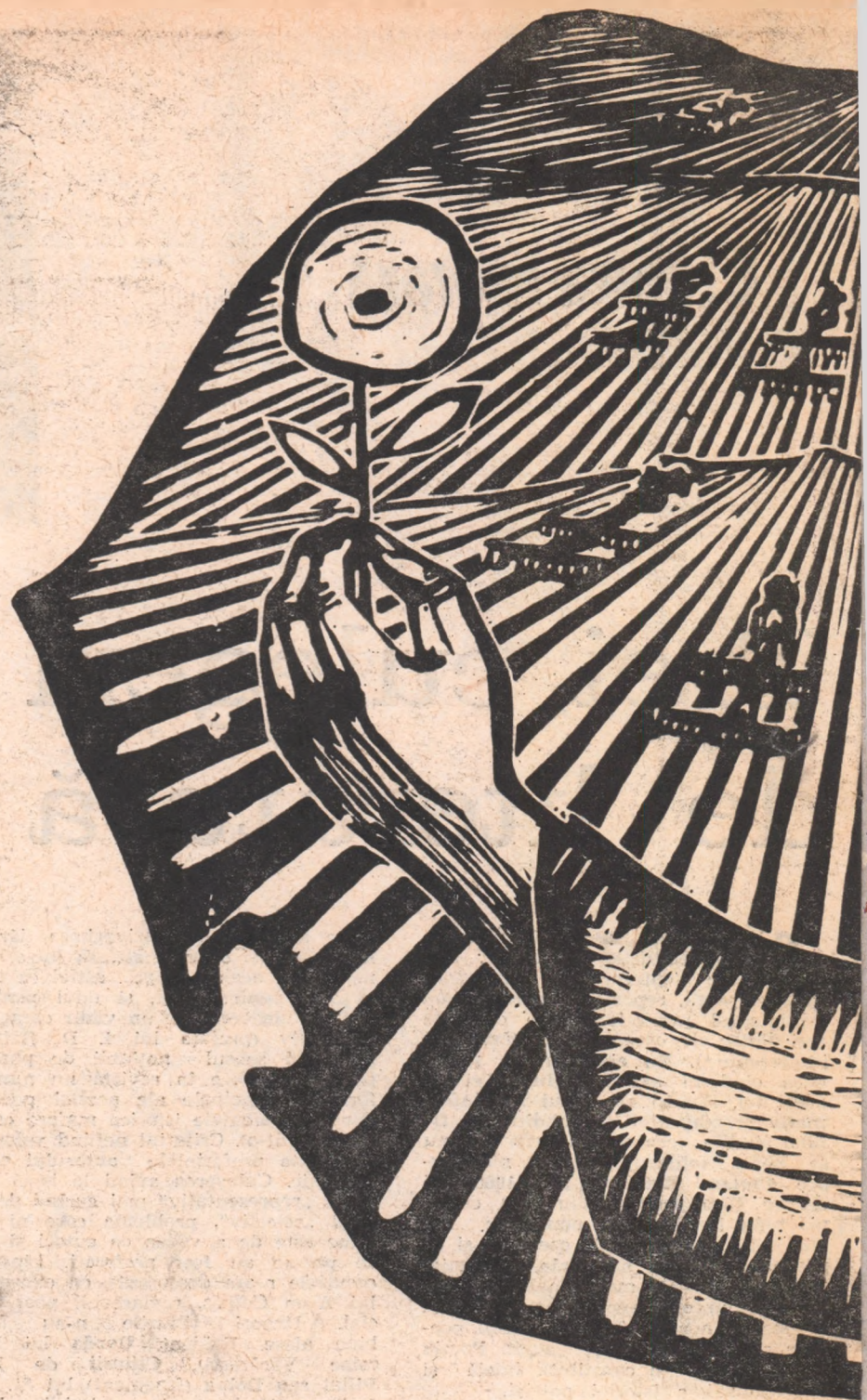
IUNIE 1949. Sint bacalaureat, ultima generație care se împănănează cu acest titlu, de altminteri foarte onorabil. Mă voi plimba pe Corso cu fetele, voi fuma și mă voi gîndi la ce facultate să mă înscriu la toamnă (încă nu decisesem nimic). N-am cînd. Vine la mine un om în haină de piele și îmi spune că va trebui să devin ziarist și că e „foarte important acest lucru”; de altminteri problema a fost verificată și vine de mai de sus”. Întreb: la ce ziar? Mi se răspunde: **Lupta noastră**, „ziar de atitudine independentă”, care va deveni — mi se precizează într-o manieră ultrasecretă — „organ al județenei de partid în maximum două săptămîni”. Lucrurile se întîmplă întocmai: devin ziarist la 24 iunie și, încă în aceeași lună, **Lupta noastră** este ziar de partid. Ceea ce mă jenează, deocamdată, este dovleacul meu eminamente chilug, ca o bilă de cugle.

OCTOMBRIE 1950. Sint la Baia Mare, pe strada Baia Sprie, într-un imobil inexpresiv, care va fi sediul unei viitoare redacții de ziar, se rașchetează parchetul unei odăi-hangar. Sintem o mină de oameni (trei-patru) și trebuie să întemeiem un ziar al regiunii de partid Baia Mare. Deliberăm, sînd în picioare (n-aveam scaune) în timp ce parchetarul face hîrști! hîrști! Prima chestiune: cum să se numească viitoarea foaie săp-

tăminală? Să se numească exact precum rostul pe care și-l propune: **Pentru socialism**. Opinia mea e considerată simplă și „revoluționară”. Titlul se adoptă. Cum nu avem un desenator, mă așez cu burta pe parchetul proaspăt rașchetat și desenez în tuș capul ziarului, furînd un anume caracter de literă din titlul de atunci al ziarului **Sportul popular**. (Titlul ziarului **Pentru socialism** este și azi același, pe care l-am desenat cu minuța mea de amator în urmă cu peste douăzeci de ani).

ANUL 1951, din iarnă pînă la sfîrșitul verii. Locuiesc la hotelul **Mincrul**, la cucurigu, cu personalul de servicii, fac gazetărie la cataramă și mînînc pe unde apuc (salam ieftin, piine proaspătă și legume din piața de luni). Scriu cam două treimi din gazetă, materiale „de culoare” mai ales. Scodița militară, verde-vînată, cu care circul, din cînd în cînd, e rablă, dar merge bine. Parbrizul de celuloid îi este găurit în trei locuri. Mașina e cunoscută precum calul breaz și bandiții lui Rusu o iau la ochi, o ciupesc cu gloanțe fierbinți. Ni se aprobă să avem cu noi o mitralieră, iar șoferul (trăgător bun) îi are în grijă pe redactorii cu caș la gură. Într-un sat, în zona Arduului, am demascat misticismul în persoana unui chiabur din secta pentecostarilor. Faptele: fetița de trei anișori a celui om furase o pereche de chiloți de la fata popii, vină pentru care tătinele său i-a virit mînuțele cu forța în jărtecul din sobă, arzîndu-le pînă la os, deoarece așa scria în cartea sectei pentecostare. Am scris un reportaj demascator pe o pagină de ziar, cu toată puterea mea de verb, însoțind textul cu o gravură în linoleum, care îl înfățișa pe nemernic îmbrăcat în uniformă de jandarm, cum fusese sub ordinea burgheză. Acest mod de a mă exercita ca gazetar îmi dă și un acut spirit jurnalist, ceea ce nu-i puțin. La începutul verii mi s-a dat un autocamion de 5 tone (de la **Aprozar**) șofat de un ins burtos, glumeț, bonom, șmecher și foarte descîrcăreț. Am încărcat în autocamion zeci de casete cu litere, o tiparniță de picior, baloturi de hîrtie și pe cel mai bătrîn culegător al tipografiei din localitate (care era burlac, ca și noi ceilalți). Sarcina noastră era să tipărim foi volante în comune, sate și cătune, supliment de campanie al gazetei-mamă, instrument de critică și constructor de opinie înaintată. Zis și făcut. Tot a doua zi tipăream cîte o foaie (patru pagini), mereu în alt sat, criticînd pe rupe, urcîndu-ne Comitetele provizorii în cap, dar obligîndu-le (prin miliție, la nevoie) să distribuie foaia, contra un leu exemplarul, sumă din care subzistam (diurnele nu erau cunoscute pe atunci). Sarcinile celor trei erau clare: eu „reportericeam”, dînd cu bățul pe hîrtie, culegătorul culegea, bob cu bob, direct de pe filele de carnet, iar șoferul trăgea ediția, imprimînd — țac! țac! — cu tiparnița de picior, însă avînd arma de vîntoare alături, pentru orice sabotaj posibil. Neagreați de Comitetele provizorii, dormeam în cîmp, în căpițe, făcînd de pază cu rîndul și ne trezeam odată cu pitpalacul, pe rouă, pe la trei-patru, după care, haida-haida! spre alt cîfun, pentru o altă foaie de opinie revoluționară. Aveam nouăsprezece ani și nu mă plîngeam de nimic; eram un mînz superb, mă mulțumeam cu puțin, munceam cît patru și vieam cît zece.

Pop Simion

Gh. Boțan : „Cooperativizarea” (gravură)

GEO BOGZA

Dobrogea

DOBROGEA! Dobrogea! Pe fata, aceasta ciudată, fiică de reget și de dansatoare tătăroaică, eu am iubit-o de pe vremea cînd umbla cu picioarele goale în țarină.

Cum n-aș iubi-o acum! Cum n-aș iubi-o acum cînd, atît de mult schimbată, se dovedește în esența ei aceeași, pămînt al pasiunii și al nostalgiei solare, din adîncimea căruia nu conțenește să urzească atîtea zvonuri. Cum n-aș iubi-o acum cînd, dîndu-și un nou chip, rămîne la fel de ciudată, învăluită în marea ei taină.

Într-un loc, unde pe vremuri fusese o deplină pustietate, uîntreg amurg și încă un ceas după aceea, am stat și am privit — numai cu greu m-am dezlipit de acolo, făgăduindu-mi să revin cîteva dealuri terasate, plantate cu viță-de-vie. Păreau uriașe amfiteatre, pline de poporul unei Rome vegetale. Sub razele soarelui, lumina lunii, ce ordine pretoriană și în același timp ce forță hipnotică!... O vrajă care m-a amețit, lăsîndu-mă visător pentru totdeauna.

Clădirile care acum acoperă țarmul mării, fiind multora priel de încîntare, de mult le-am visat, de pe cînd nimeni nu se gîndea la ele, plăcîndu-mi chiar să-mi închipui că eu aș fi arhitectul. Dar niciodată nu mi-am închipuit că Dobrogea ar putea deveni o imensă grădină.

NIMIC din ceea ce în ultimii ani a devenit frumos în Dobrogea nu este atît de frumos ca lanurile ei de griu. În partea de stepă, unde satele sint rare și nu crește nici un copac, pămîntul, liber de la un orizont la altul, liber în mod absolut. Acolo, sub cerul imens ești copleșit de imensitatea ogoarelor.

Republica XXV

Agora: explozie senină

RINDURILE de mai jos pot fi atribuite oricărui an, pentru că n-am scris despre un fapt, ci despre un loc. O corabie de piatră care a navigat în timp printre toate evenimentele Republicii, în toți anii : agora.

— M-am născut, zise reporterul, lângă o fereastră care se deschide asupra Pieței. Pe Calea Victoriei, la cițiva pași de palat. Era o curte lungă, în dreptul bisericii Kretzulescu. Era de necrezut cum se puteau ciocni luxul și sărăcia pe numai cițiva metri pătrați, în însuși centrul orașului : în Piața palatului regal.

Vitrine parcă transportate din Paris, scări dosnice de lemn putred spre mansarde cu modiste și doamne de familie bună și reputație subredă, domni care se plimbau în tihnă, băieți de prăvălie așteptând momentul cînd stăpinul se uită în altă parte, ca să bage mîna în butoișul cu măsline, fetițe cărînd coșuri grele cu rochiile scoase de la croitoreasă, fațade frumoase, dar și improvizații. Pînă și palatul avea o aripă mereu neterminată, deși locatarul numai sărac nu era.

Curtea noastră se învecina cu o clădire, azi absentă, care adăpostise nașterea, printre baionete, în 1921, a călăuzei comuniste, noul partid care urma să conducă poporul pe marele drum în timp, la capătul căruia, ca punct de mare răscruce, Piața palatului regal avea să devină Piața Republicii.

Totul pe cițiva metri pătrați : nu departe de acest loc, la vreo sulă de metri, căzuseră victimele masacrului antimuncitoresc din 1918. Reporterul însă nu știa deocamdată nimic despre asta ; nici măcar nu știa că va fi reporter și că-și face prima lui documentare atunci cînd, minat de o curiozitate maldivă, de puștan, și-a pus o cravată verde și, cu cițiva băieți de vîrsta lui, care voiau să facă haz, a asistat — tot în această piață, bineînțeles — la cea mai îngrozitoare manifestație a ceea ce s-ar putea numi besmeticia.

Băieții nu simțeau o frică fizică — ceilalți îi credeau de ai lor — dar te îngrozeau ochii tulburi, extazul năting, nemotivata sete de omucidere, oricînd, oricum, numai pentru a face o ispravă. Suiți pe soclul masivei statui a lui Mes-trovici, în care calul, întors cu coada spre biblioteca universitară, era mai impozant decît monarhul, niște inși cu părul vilvoi plimbau încet, demonstrativ, peste capetele multîmii, două „icoane”, portrete ale unor fasciști morți în Spania. Cînd strălucirea de pe sticla portretului ajungea în dreptul lor, parcă lovîți de un laser divin, inși din piață se prăvăleau în genunchi ; se sculau imediat, pentru a se azvîrli iarăși atunci cînd raza le gîdila din nou genele ; din cauza acestor îngenuncheri succesive, piața părea un ocean bîntuit de hulă, irațională hulă, iar reporterul își primea întîia lecție — reală ! nu adjective, ci fapt obiectiv ! — despre deosebirea dintre gloată și masă.

Nu mai locuiam de mult în piață, zise reporterul, cînd, în noaptea de 23 August 1944, neavînd pe moment nici o sarcină specială, am simțit, din obișnuință, că acolo, în piață, ca la toate marile ocazii, trebuie să se întîmple ceva. M-am dus cu un prieten. Cînd ne-am apropiat, s-au auzit cîteva împușcături răzlețe. Tipete. Am văzut un grup mic de oameni în jurul librăriei Bucholtz (actuala Dacia), care pe atunci jucase rolul unei oficine de propagandă nazistă ; lumea arunca pietre în vitrine.

Era tristă piața : erau anii camuflajului, cu toate felinarele vopsite în negru. S-a auzit un strigăt de protest împotriva ocupanților germani ; un strigăt încă izolat, dar era mare lucru, în acea vreme, să-l auzi, și deodată piața

s-a umplut de lumini. Era de mirare să-ți închipui că, dintr-o dată, camuflajul a fost desființat, că, dintr-un strigăt s-au spălat toate felinarele. Tînărul s-a uitat mai bine și și-a dat seama că doar cițiva cetățeni deschiseseră ferestrele : erau numai trei-patru becuri. Dar părea o iluminatie feerică din cauză că aceste becuri se răsfrîngeau : ochii mei — zise reporterul — erau plini de lacrimi.

Noua întîlnire memorabilă cu piața s-a petrecut în celebrul 24 februarie. Niciodată agora nu fusese atît de plină. Împușcături, mai întîi îndepărtate, dinspre Cercul Militar... Oamenii, încă nealarmati, mergeau mai departe, manifestînd pentru un guvern popular. S-au auzit cîteva rafale, iar cei din fața mea, între care multe femei, au luat-o la fugă. Aud și acum zgomotul de sticlă spartă. Frizeria Ateneului avea o vitrină subțire, acoperită cu benzi de hirtie pentru camuflaj : piața devenise atît de neîncăpătoare pentru zecile de mii de oameni, încît mai mulți, ca să se pună la adăpost de gloanțe, au sărit de-a dreptul prin sticlă. Fugeam spre Ateneu cînd — spune reporterul — în fața mea, cițiva tineri muncitori s-au aplecat și au luat de pe jos cîteva bețe, din pancartele manifestației. M-am luat după ei : nimeni, parcă, nu mai judeca. Îndărăt ! Pe ei ! S-a pornit la asaltul Internelor și al mitralierelor cu bețe. Nu gloanțele i-au întors pe tineri, ci un vechi frunțas proletar : cu brațele întinse, le-a cerut să se grupeze îndărătul statuii, în afara unghiului de tir.

În zilele bucuriei populare pentru făurirea Republicii, reporterul a fost trimis de ziar la o reîntîlnire cu Piața. Ca în versurile care spun că munca ta se revarsă în munca generală, reportajul de republică este amestecat într-un mare reportaj colectiv, făcut în aproape zece piețe diferite. Reporterul a fost în Piața palatului, deci știe care e partea scrisă de el, — dar nu-și mai recunoaște stilul ; e un anonim care te face să fii mindru. Poate mai recunoaște doar aceste rînduri, explicație la o fotografie arătînd o mare horă în Piața palatului : „Fiecare are altfel de încălțăminte, dar picioarele tuturor saltă deopotrivă... pe pămîntul Republicii Populare Române”.

Într-adevăr, asta îl impresionează cel mai mult pe reporterul de atunci : ciocnirea dintre îmbrăcămintea sărmană a oamenilor și bucuria lor strălucitoare, de împărați învingători. Fete supte de nevoi purtau în ele diamante, ochi strălucind de bucurie ; poporul se instăpînea în țara lui. Ninsoare, fulgi mari albi, curățenie în văzduh, mizerie jos, viitor și trecut. În balconul palatului a apărut, între cițiva frunțasi republicani, Mihail Sadoveanu. Cărturarii erau acolo.

În piața cu un rotund larg de clădiri înalte și noi, cu sala generoasă în vizibilitate și aer proaspăt, reporterul a asistat, în vara lui 1965, la înstăpînirea reîmprospătării, la inițierea unei perioade noi în viața poporului suveran, o eră de aprofundare a democrației socialiste.

De la o vreme, ca în peripețiile zborurilor lunare, care se antecalculează la masa matematicienilor, evenimentele din piață sînt pasnice, previzibile, și în de știință, ca acela recent, din iulie 1972 : Conferința Națională.

— „Sper să trăiesc destul”, mi-a zis deunăzi cineva : „am o întîlnire cu piața în care m-am născut, cu Piața palatului și a Republicii, în anii erei comuniste”.

Sergiu Fărcășan

Dobrogea!

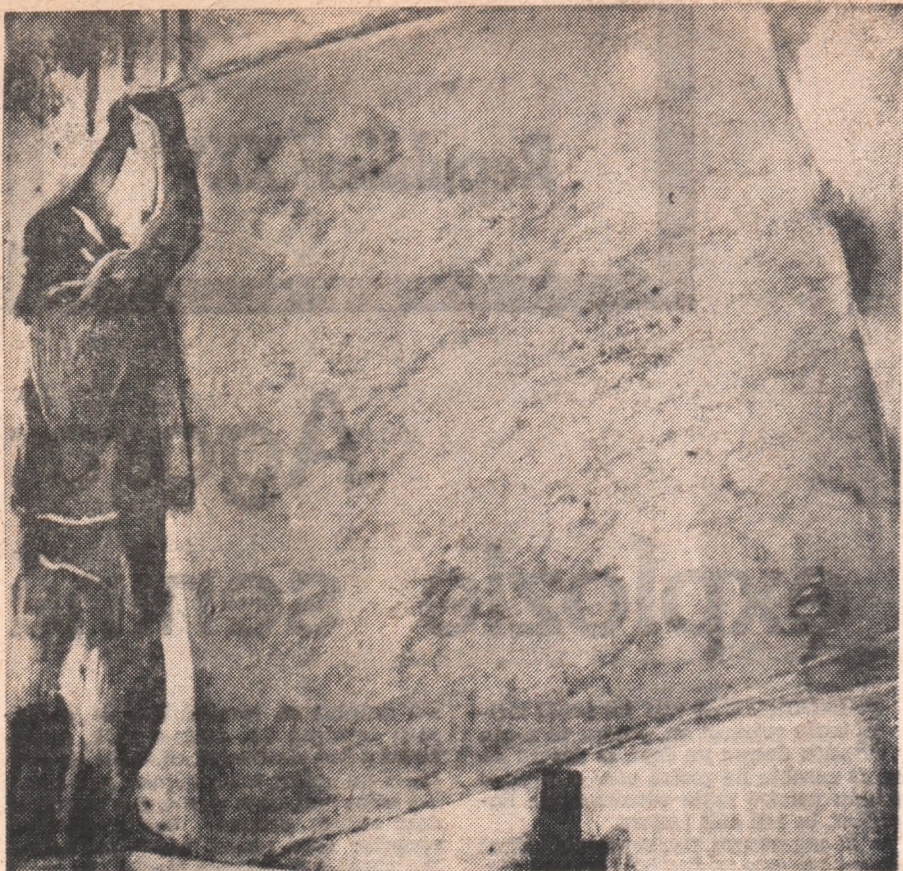
Purtîndu-mi privirile peste uriașa lor întindere, învăluit în mireasma și în stăruitorul lor foșnet vegetal, am fost cuprins, mai mult decît pe tărîmul mării, de sentimentul nemărginirii. Ogoarele acestea vaste, infinite, eu le-am numit — cu tandrețea din care se nasc mîngîierile — Mările interioare ale Dobrogei.

Și Bărăganul este o imensă întindere de pămînt, cu rara ei forță și poezie. Dar acolo frumusețea vine dintr-o uriașă monotonie. Pe cită vreme în Dobrogea e altceva. Între Dunăre și Mare, vaste planuri orizontale, ușor diferențiate unele față de altele, îți îngăduie să le cuprinzi în întregime cu privirea și să-ți dai mai bine seama de dimensiunile lor. Parcă ai aluneca pe o mare de pe care pot fi văzute alte patru, cinci mări.

Așa sînt mările interioare ale Dobrogei, reflectînd cu întinderile lor, asemeni unor oglinzi cu unghiul diferit, o imagine multiplă a lumii și a vastității ei. Iar atunci cînd imaginea aceasta e a freneziei vegetale, a fecundității pămîntului, nimic nu îi întrece forța, patosul, tumultul. Omenirea a trebuit să-l aștepte pe Van Gogh spre a vedea, în sfîrșit, în felul acesta lumea.

În atîtea rînduri, fără nici o părere de rău, am părăsit tărîmurile mării spre a mă pierde în ogoarele peste care soarele alunecă spre apus. Din primăvară pînă în toamnă, mările interioare ale Dobrogei se leagănă ușor în bătaia vîntului, vrăjindu-te cu foșnetul lor. Pe vaste suprafețe și în vasta succesiune a timpurilor, ele își schimbă treptat culoarea, începînd cu verdele crud al primăverii, în care se ivesc apoi pilpiirile de foc ale macilor sau galbenul palid al rapiței, pînă ce deodată, în cîteva zile și în cîteva nopți, totul devine de aur.

(Din vol. „Priveliști și sentimente”, Ed. Minerva, 1972)

ION BIȚAN : „Steagul victoriei“

ALEXANDRU PÎIOEBUS : „Oamenii muncii“

Tînărul

U^MBLAM pe Lotru în sus, spre baraj, spre lacul de acumulare, la Vidra. Urcam încet, eu înainte, Traian după mine. Din loc în loc re opream, priveam munții, priveam Lotrul; priveam torenții și izvoarele care alergau printre stînci și se aruncau sfărîmîndu-se pătimaș în valurile Lotrului. Valea scaldată în soarele de după ploaie răsuna de curgerea apelor. Plouase toată noaptea și toată dimineața — rupere de nori, cu trăznete, cu urlete — și acum totul ridea în soare, strălucea în verde curat. Numai Lotrul era de nerecunoscut: venea mare, vijelios, întunecat, năprasnic. Grozav îi plac apele acestui Lotru!

Acolo sus, la Vidra, i se pregătea barajul, i se pregătea lacul în care să se potolească — dar el nu știa încă nimic, el se bucura înainte. Sălbăticiune superbă, temerară, iubită de toate apele, cîntată de toate cîntecele, habar nu avea că în toată acea împărăție a lui cîteva mii de constructori, mineri, sfredeleau munții, îi întindeau o plasă de vreo sută cîncizeci de kilometri de tuneluri, îi pregăteau barajul, centrala subterană de la Giunget — aveau să-l prindă într-una dintre cele mai ingenioase capcane. Dar pînă atunci Lotrul continua să alerge, să se bucure, să cînte, să fascineze, să înspăimînte. Ca doi oameni care cunoșteam ce avea să se întîmple cu el, numai că nu-i puteam spune, eu înainte și Traian pe aproape, urcam încet poteca în tovărășia vijelioasă a Lotrului, îi admiram valurile spumegate, întunecate, pe deasupra căroră juca parcă o furtună electrică.

Așa ne-a ajuns din urmă Dragomir. Aproape nu observasem cînd și de unde a răsărit. Dar se vedea că urcase mai repede, să ne ajungă, ca un om care avea să ne spună ceva. A salutat demn, și-a potrivit mersul după al nostru. S-a apropiat și Traian.

— Mergeți în sus? — a întrebat Dragomir.

— Mergem sus, la baraj.

— Acolo merg și eu — a spus Dragomir. Apoi, luîndu-și o povară de pe suflet, a adăugat:

— Să nu vă supărați că am întîrziat, dar n-am mîncat de mult și încă știu eu cît oi mai avea de umblat...

— Nu-i nimic — l-am liniștit — acolo, sus, la Vidra, este un bufet. Găsim și pîine, găsim de toate.

S-a bucurat că mergem împreună. Și noi ne-am bucurat. Era un băiat numai

cu vreo doi-trei ani mai mare decît Traian, dar era de două ori mai voinic. Era cioban, avea stîna pe-acolo, priu munți, mai departe. Ne-am oprit pe un tăpșan cu iarbă moale, să ne odihnim.

— No, Dragomire — i-am făcut și eu o rugăminte — cît fumez eu țigara, nu ai vrea să vă luați la trîntă cu flăcău-asta al meu? Nu și-a mai încercat de mult puterile...

— Domnule, de trînte sînt sătul, cît ne-am bătut și ne-am hăituit cu urșii! M-am săturat de trîntă! Dau năvală la stîna, vor să fure oi și toată noaptea ne batem cu ei. M-am săturat, domnule, de trînte, și de urși!

— Vin urșii la oi!?

— Dar cum, domnule! M-am săturat cît ne batem cu urșii! Sînt răi, dau buzna peste om, peste cîini, nici nu se uită, dărîmă în dreapta și-n stînga. M-am săturat să ne tot batem cu urșii!...

Făcu o pauză, apoi continuă devenind rugător:

— Mai bine ajutați-mă dumneavoastră — ajutați-mă să mă primească aici pe șantier. Poate sînteți și dumneavoastră de la șantier. Numai să nu mă mai întorc la stîna. Pentru asta umblu...

— Ce vrei să faci pe șantier?

— Fac orice, lucrez orice, învăț, domnule! Să-mi arate și lucrez oriunde m-ar pune, numai la stîna nu mă mai întorc.

— Și crezi că-i mai ușor pe șantier? Acolo te lupți cu urșii: aici ai să te lupți cu ursoaicele astea de mașini, cu stîncile. Sînt mașini mari, complicate, cu mii de secrete. Trebuie și aici o luptă cu mașinile astea. Aici e trîntă cu Lotrul, Dragomire!...

— Mă lupt, domnule, cu mașinile astea, oricît ar fi ele! Mă lupt cu secretele lor. Mă lupt cu Lotrul ăsta! Să-mi arate numai, să mă învețe și lucrez oriunde! Aflu eu toate secretele, chiar dacă este mai greu — dar nu mai vreau cu urșii, domnule, înțelegeți!

M-am săturat! Ciobanii, baciul mi-au oprit buletinul, dar eu nu mă mai întorc, măcar dacă rămîne buletinul la ei! Este o ursoaică, domnule, face cîinii grămadă, numai cît se rotește pleacă cu oaia în brațe! Noi dăm cu ciomegele în ea, o lovim pe unde nimerim, cîinii trag și ei din toate părțile — ea nici nu ne vede, nu ne dă nici o atenție, se duce cu oaia, nu-i chip să-i

Mastodontul

N^E CĂLĂTOREAM în acea teribilă și neasemuită iarnă a lui 1947, într-o cisternă de petrol cu rezervor dublu, unul plin cu gaz pe care îl schimbam cu de-ale gurii pentru muncitorii de la „Vega”, altul gol, cu tabla hăcuită de schije de bombelor, cu capacul atîrnînd într-o singură balama prin care, noi cei dinăuntru, vedeam rotoagoale de cer traforate de crengile negre, desfrunzite, ale salcîmilor de pe marginea drumurilor. Și mergeam așa, din sat în sat, în fiecare duminică, să le cîntăm țărănilor la mandolină „Internationala”, să le dăm broșuri tipărite la Ploiești pe hîrtie de împachetat, și să le reparăm uneltele. Era mereu cu noi un distilator de benzină, comunist, nea Gogan, om care, nu știu cum făcea, cum dregea, că tocmai prin belelele luptei de clasă o tot nimerea și mereu ieșea cu oasele ciomăgite, dar nu se lăsa; și mai era „moș” Alexiu căruia, deși tînăr, noi așa îi ziceam, căci toți dinții îi fuseseră zburăți din gură prin beciurile poliției, în timpul grevei petroliștilor din 1933; și mai era nea Mitică „Dekawe”, șoferul cisternei, as al motociclismului și strămoș al cascadorilor de azi, cules de Gogan de pe zidul morții de la bîlciul Pistol și convertit la comunism. Nea Alexiu își aducea întotdeauna scăunelul de acasă, îl vîra în cisternă și, în timpul drumului, se așeza chiar sub rotoagul de lumină să ne citească „Scînteia”. Nu vedea decît titlurile, căci el era miop iar lumina zgîrcită; cisterna zdrăgănea ca hudaiba-hurducăturilor prin toate hîr-

toapele drumurilor, și vocea lui se auzea cîrîită, ca de cocoș răgușit: „Azi, atîta decembrie una mie nouă sute pașșapte, valabil bonul din cartelă cutare, pentru 250 de pîini, mîine bonul următor pentru mălai... S-a pornit vînațoarea de cocoșei și devize străine... Boierul Bădiceanu a fost obligat de muncitorii de pe moșia lui să mînințe fiertura verde și împuțită de orz încolțit pe care le-o dădea lor... Copiii moldoveni adăpostiți de familiile clujene se întorc la casele lor... La cinema „Alhambra” rulează filmul «Beția simțurilor», iar la «Capitol» — «Ultimul mohican»... Guvernul Petru Groza decide rechiziționarea tuturor atelierelor de reparat unelte agricole...”

Și mergeam așa, pe zloată și ninsoare, pînă cînd am nimerit într-un sat prahovean unde chiaburii se apucaseră să sape singuri puturi de petrol prin ogrăzile lor, convinși că vor putea să distileze țiteiul în alambicurile de țuică pentru a fabrica gaz, bu-nul cel mai de preț pe atunci, după mîncare. Un geolog empiric, care mai avea o brumă de avere prin părțile acelea, tot săpînd după țitei dăduse în fundul pămîntului de scheletul unui mastodont pe care, ca om pasionat de ale științei, se apucase să-l tragă afară os cu os, scobînd în adînc o cavernă uriașă. Și s-a pornit odată cu venirea noastră o vîlvă surdă, cu limba cuțitelor ascunsă prin tureatca cizmelor, căci pe burta cisternei era scris cu litere galbene de-o șchioapă: „S.A.R. Vega-oil. Produse fine”, iar cei ce se visau mari petroliști credeau că veniserăm

Prometeu

smulgi oaia ! Așa petrecem în fiecare noapte. M-am săturat ! Ajutați-mă să mă primească pe șantierul ăsta.

— Trebuie să se bată cineva și cu urșii, Dragomire...

— Trebuie, domnule — dar eu m-am săturat !...

Deci asta era ! Îl scormoneau urșii de prin munții pe unde erau ei cu oile și băiatul părăsise stîna, își căuta loc pe șantier. Era voinic, ager, inteligent; puteam să-l cred că se bătea, că se trîntea cu urșii la stîna. Dar era naiv, era copilandru : cum să-l cred că pleca de la rostul lui, de la oile lui numai din cauza urșilor, numai din cauza ursoaicei ăleia care nu se sinchisea de ciomegele și de cîinii lor ! Îl dibuiam : își lăsa ciobănia, venea pe șantier, atras de minuni, atras de altfel de viteji decît trîntele cu urșii. Venea scormonit și împins în lume de ursoaica din el, de adolescența, de tinerețea din el ; atras de Lotrul zăpatec și sublin care fulgera prin singele lui. Venea la Lotru, atîns de aripa măreției, de suferința măreției noi, care urcase pînă la stîna lor.

Nu-i mai plăceau luptele cu urșii, nu-i mai plăcea la stîna — voia altfel de lupte, altfel de urși, altfel de măreție, altă vitejie. Baciul îi oprise, îi ascunsese buletinul ; umbla flămînd de cine știe cînd ; de cîți se mai rugase să-l ajute, să-l primească pe șantier ! ? Zmulgerea nu era ușoară. M-am hotărît să-l ajut, să stărui, „să mă lupt” să-l primească pe șantier. Unde lucrau vreo cinci mii de oameni — se mai găsea un loc și pentru Dragomir. Într-un neam pe șoseaua îngustă, pe deasupra Lotrului, mașini, utilaje uriașe, ciudate, care abia încăpeau pe drumul îngust. Dragomir le mîngia cu palmele lui mari.

— Uite ce te așteaptă — spuneam — e mai greu decît în lupta cu urșii !

— Să-mi arate, domnule, să-mi explice și am să învăț. Au mai învățat și alții. Am să învăț și eu.

Ne-am oprit iarăși într-un luminis cu iarbă moale și mi-am aprins țigara.

— Sînt sigur — am spus — că dacă te-ai trîntit și te-ai bătut cu urșii, ai să fii vrednic să înveți să te descurci și în muncile astea noi. Dar acum, cît ne odihnim o clipă, ia-te totuși la trîntă cu ăsta al meu, că tot umblă el brambura după melci.

— Lăsați, domnule, lăsați. De ce...

I-am împrietenit și am continuat ur-

cușul. La baraj, oamenii din conducerea șantierului erau într-o sedință, scurtă. Am intrat la bufetul șantierului și am luat piine, piine multă și salam să ajungă. Apoi l-am prezentat pe Dragomir sefului șantierului, inginerului Kamenitzer, și l-am rugat să-l angajeze pe șantier.

— Domnule, tovarășe inginer, tovarășe șef, îmi arătați și eu învăț, lucrez — repeta rugător Dragomir.

Nu a fost nevoie de stăruințe. Erau mulți tineri ca Dragomir acolo. Mai rămînea problema aceea cu buletinul pe care i-l opriseră ciobanii, dar se rezolva și asta. I-am strîns mina lui Dragomir — și eu și Traian — i-am urât mult noroc și l-am lăsat acolo, la cota 1300, la barajul Vidra, în grija constructorilor. Nu mult după aceea s-a organizat la Lotru un șantier național al tineretului, așa că, oricum, Dragomir și-a realizat visul.

Aș vrea să-l întîlnesc și am să-l caut. Un băiat de 16—17 ani urca muntele, atras, ca de un magnet uriaș, de grandioasa construcție, să ajute la nașterea luminii și să se încununeze acolo — ca un tînăr Prometeu — cu o cunună de stejar și de fulgere. Timpul mi l-a trecut repede printre simbolurile dragi, luminoase. Dragomir nu era singur, l care lăsa în urma lui o lume și căuta alta — degeaba îi ascunseseră baciului bătăni și grijului buletinul de identitate. Sînt sigur că lui nici nu-i mai plăcea buletinul, identitatea aceea, și spera să obțină o altă identitate, pe măsura bărbăției din el.

De douăzeci și cinci de ani de republică, țara întregă urcă un munte, cerește lumina. O țară, un popor întreg, vîitează și liber și încercat îndelung în trîntă cu urșii ; un popor urcă acum un munte uriaș să se măsoare în puteri cu știința, cu tehnica, cu industria, cu forțele civilizației, cu secretele unei existențe noi. Țara întregă urcă un munte al cunoașterii, al științei, al construcției, al civilizației — spre o viață nouă, spre o nouă identitate, spre o nouă demnitate în lume. Țara întregă urcă un munte spre lumină, să cre-eze lumina, să se încununeze cu lumină.

Traian Coșovei

să le confiscăm petrolul peste care nici nu dăduseră. Pînă la urmă, după ce nea Gogan a mai încasat o mamă de bătaie, am încărcat mastodontul în cisterna golită și am pornit cu el spre oraș, căci hitrul acela de moș Alexiu îl convinsese pe bătrînul geolog că, pentru descoperirea lui, va binemerita de la patrie. Dar nu ne-a fost dat să ajungem cu scheletul la destinație căci cisterna ni s-a înfundat într-unul din vulcanii de noroi din Piclele Mari ale Bercăi și animalul scos din adîncuri s-a întors în preistorie într-un sîriu de fier.

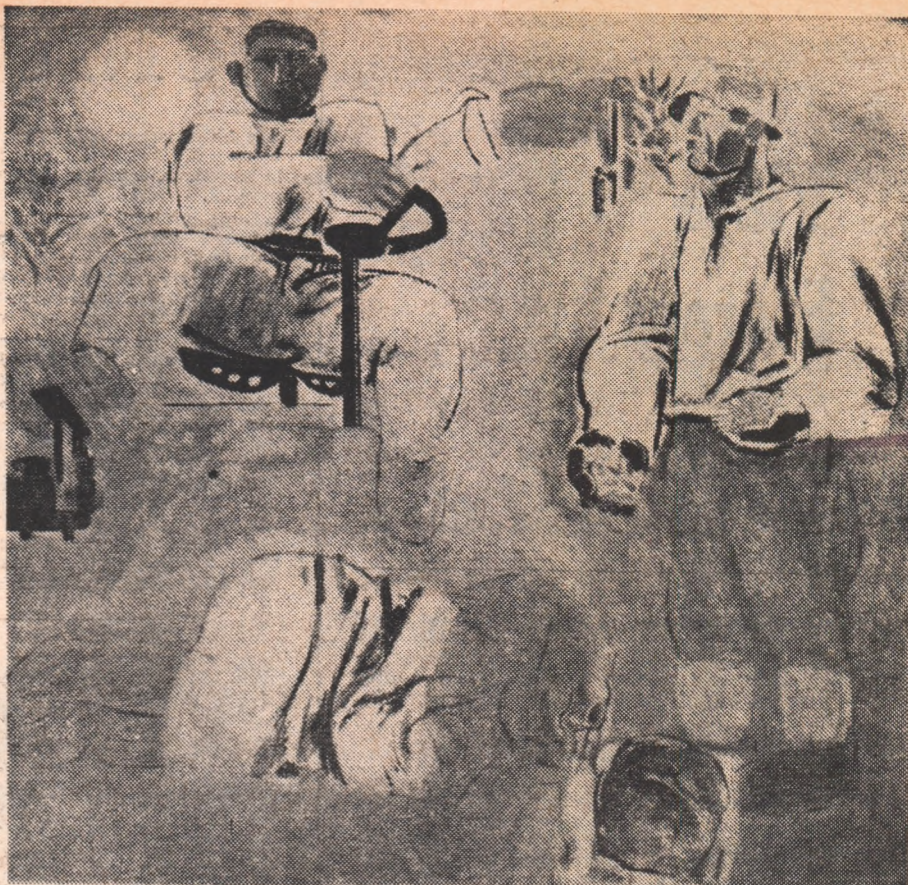
Am rămas din ziua aceea cu un petec de hîrtie, ciorna unui „Decret” pe care Gogan, Alexiu, Lache — primarul comunist al satului — și încă vreo duzină de simpatizanți din sîrăcime, l-au „elaborat” pe loc autentificîndu-l cu ștampila primăriei și hotărînd prin el sub cumplite amenințări astuparea imediată a tuturor puțurilor care, răz-bite în pungile de țîței, ar fi putut irosi iremediabil un bogat strat petrolier „proprietatea întregului popor muncitor” — cum îi spusese nea Gogan cu vreo șase luni înainte de actul naționalizării.

Am revenit de curînd prin locurile acelea, la 25 de ani distanță, cu intenția de a-mi reimprospăta memoria pentru a povesti toate cele de mai sus într-un scenariu de film. Am găsit satul de nerecunoscut. O tînără schelă petroliferă îl traversa și oamenii din partea locului aproape că uitaseră că fuseseră cîndva țărani. Nici despre cele petrecute în ziua aceea de decem-

brie 1947, atît de sumar istorisită aici, nu își mai prea aminteau. Se schimbaseră generațiile și se schimbase și fața satului. Bătrînul geolog se dusesese de mult după mastodontul lui și mi s-a spus că moartea i s-a tras tocmai de la puțul acela terminat în grotă care, într-o noapte, i s-a prăbușit în cap îngropîndu-l de viu printre resturile animalului preistoric. Și mă gîndesc că, dacă vreodată, peste sute sau mii de ani, cineva va săpa în locul acela, și va da de urmele omului alături de oasele mastodontului (căci atunci cînd le încărcam în cisternă nu fuseseră scoase chiar toate afară), va încerca să revoluționeze știința. Dar poate că locurile vor fi lăsate mai departe în liniște să-și trăiască viața de tihnă spre care jinduiesc și preistoria va rămîne departe de istorie. Am mai aflat însă că unul dintre vulcanii de noroi de la Piclele Mari ar fi scuipat într-o zi din adîncuri un colț de mastodont. Căci legea locurilor spune că tot ce au înghițit vulcanii de noroi este, mai curînd sau mai tîrziu, scos la iveală. Nu știu cît adevăr o fi în această zicere, că n-am văzut obiectul restituirii. Și stau pe marginea acelei bolboroseli a începutului de lume și aștept. Descifrez în ciocotul ei rece ecourile acelei teribile și neasemuite ierni, cînd țara se pregătea de o nouă epocă, și încerc să însăilez o poveste.

Poate că o vom vedea anul viitor pe ecrane.

Ioan Grigorescu

ION NICODIM : „Piinea”

Republica XXV

ION IRIMESCU : „Lupeni ’29”

(Din expoziția omagială „Arta plastică românească 1947—1972” de la Muzeul de artă)

Proiecte

Cu ce lucrări întâmpinați Anul Nou? La ce vă gândiți să scrieți în 1973? Aceste două întrebări le-am adresat, în pragul încheierii anului, mai multor scriitori. Să-i ascultăm:

Șerban Cioculescu

MA gândesc — dacă și Academia va fi de acord — să duc la bun sfârșit publicarea operelor complete ale lui Eminescu, din care Perpessicius ne-a dat șase volume. Apoi... cineva mi-a spus că am îmbătrânit, că adică am ajuns la vîrsta potrivită memorialisticii. Dacă așa stau lucrurile, am de gând să încep într-adevăr să mi scriu memoriile pe care le voi aduce, bineînțeles, pînă la zi...

Ion Bănuță

INTENȚIONEZ să încep un ciclu al volumelor de memorii, să pornesc de la anii copilăriei mele din Silistea de Argeș, de la Rîpa Roșie, pînă în anul... 1973! Dar fiindcă acest travaliu mi se pare prea puțin și prea aproape — poate să merg — de ce nu? pînă în anul 2000

Apoi, în 1973 voi începe al patrulea volum de poeme din ciclul *Olimpul diavolului* — care de data aceasta se va numi *Panorama străzilor*: ar fi vorba deci de mersul nostru pe străzi, pe drumuri, prin intrări și dincolo de intrări.

În sfîrșit în noul an în care intrăm, o să definitivez volumul *Delicte bumerangului*, prima mea carte de eseuri de fapt scurte proze poetice. Și... așa mai departe!

Gabriela Melinescu

ZAU că în 1973 nu vreau să scriu nimic! Ba nu, intenționez să scriu — împreună cu Sinziana Pop — o carte de reportaje despre toate județele țării noastre. Jumătate de carte o voi realiza eu, exact jumătate colega mea de la „Lucașfăruș”. Iar în rest... vreau să trăiesc. Să trăiesc!

Ion Hobana

CUM poate se știe, am sub tipar la Editura Albatros, o antologie de povestiri italiene științifico-fantastice, alcătuită împreună cu scriitorul și criticul Gianfranco de Turris — o carte ce se va numi *Fantascienza*.

Acum definitivez — pentru Editura Minerva — traducerea *Statelor și imperiilor lumii* de Cvrano de Bergerac și proiectez să încep grabnic un scenariu de film... nu însă științifico-fantastic!

Sașa Pană

MAI înainte de a planui, să-ți spun eu ce am încheiat anul 1972. Am predat la Editura Cartea Românească noul meu volum de poeme — *Culoarea timpului*. Este o selecție amplă ce cuprinde însă și un ciclu inedit.

În 1973 voi încheia volumul intitulat *Scrisori către Sașa Pană* care, firește, va cuprinde numeroase scrisori pe care le-am primit de la Ilarie Voronca, Tris-tan Tzara, André Breton, Ștefan Roll, Victor Brauner, B. Jordan și alții.

Voi continua și lucrul la cel de-al doilea volum al memoriilor mele, care poartă titlul *Născut în '02*. Dar văd că mă privești oarecum mirat. Primul volum n-a apărut, ce e drept, dar are grabnic, poate chiar în primul trimestru al lui '73 la Editura Minerva. El începe din 1905 și merge pînă în 1945 iar al doilea volum o să străbată distanța din 1945 pînă în 1970. Dar cred că merită să adaug încă ceva: la Editura Cartea Românească o să apară în noul an *Mic manual de fericiere perfectă*, de Ilarie Voronca, volum absolut inedit, chiar și pentru Franța...

Consemnări de AL. RAICU

Casa Pogor din Iași — muzeu de literatură

Secțiile de literatură modernă și contemporană ale Muzeului de literatură al Moldovei sunt găzduite, de marti 26 decembrie a.c. în casa lui Vasile Pogor din Iași.

După cum se știe, aici a fost sediul societății literare „Junimea”.

Parterul imobilului a fost destinat documentelor inedite referitoare la scriitorii din „Epoca Conachi” și „Epoca Alecsandri”.

Scriitorilor Eminescu, Creangă și Pogor le-a fost

rezervată o cameră la etaj. Tot aici a fost reconstituit salonul „Junimii” cu portretele reprezentanților ei.

Mai pot fi vizionate spalturi, obiecte care au aparținut scriitorilor de la revista „Viața Românească”.

În felul acesta, Muzeul de literatură al Moldovei oferă publicului un tezaur de documente cifrate la mai mult de 20.000 exemplare.

UNIUNEA SCRITORILOR

● La Academia Militară s-a desfășurat o manifestare consacrată evocării momentelor din lupta dusă de masele populare, conduse de partid, pentru proclamarea Republicii.

După cuvîntul introductiv rostit de general locotenent Stăicu Stelian, a vorbit general locotenent Ionescu Emilian despre semnificația marcului act istoric de la 30 Decembrie 1947. Apoi acad. Mihai Beniuc a subliniat contribuția poeziei patriotice în educarea cetățenească a oamenilor muncii.

A urmat un recital de poezie susținut de: Ion Bănuță, Vlaicu Bărna, Virgil Cărianopol, Eugen Frunză, Mihai Gavril, Iv. Martinovici, Mircea Micu și Dragoș Vicol.

● În organizarea Frontului Unității Socialiste, la Craiova s-a desfășurat, în cinstea aniversării Republicii, un festival literar cu prilejul căruia poezii Virgil Cărianopol, Dumitru Corbea, Adi Cusin și Traian Iancu au citit din creația proprie.

● Cenaclul literar „George Călinescu” de pe lângă Comitetul sindical al Academiei R. S. România a inițiat o sedință festivă consacrată aniversării Republicii. La acea-

Aspect de la Expoziția „Scriitori români și tradiții ale literaturii antimonarhice”, organizată de Muzeul literaturii române la Galeriile A.A.F. (str. Brezoianu nr. 23—25, București)

stă manifestare, care a avut loc la Casa Oamenilor de Știință din București, a vorbit despre „Literatura română în anii Republicii” Șerban Cioculescu. Au citit apoi din creația proprie poezii patriotice: Ion Bănuță, Mihai Beniuc, Virgil Cărianopol, Constantin Chioralia, Aurel Chi-răcu, Barbu Cioculescu, Valentin Deșliu, Mihai Gavril, Petre Ghelmez, Traian Iancu, Teodor Al. Munteanu, Constantin Nisipeanu, Adrian Păunescu, Ion Potopin, Irena Pușchilă, Al. Raicu, Florian Saioe, Teodor Starlat, Petre Strihan și Virgil Teodorescu.

● La invitația studenților de la Facultatea de filologie din București (secția de limba turcă) și a elevilor școlii generale nr. 122 din București, poetul Marin Sorescu a stat de vorbă cu numeroși cititori cărora le-a vorbit despre poezia română contemporană și le-a citit din versurile proprii. De asemenea, în ultima vreme, Marin Sorescu a susținut o serie de recitaluri poetice în orașele Iași, Timișoara, Piatra Neamț și Tîrgu-Mureș.

● Asociația Scriitorilor din București a organizat în ultima săptămîină noi acțiuni dedicate aniversării Republicii — la Casa de cultură din Sinaia, Uzinele de vagoane Arad, Uzinele U.T.A., Clubul lucrătorilor de la I.D.E.B., căminul cultural din comuna Dobroești, județul Ilfov, cu participarea scriitorilor: Dan Deșliu, Al. Gheorghiu-Pogonești, Mircea Micu, Fănuș Neagu, Vintilă Ornar, Fănică N. Gheorghe, Rusalîn Mureșanu, George Ciudan.

Aspecte ale poeziei românești actuale

● Ieri a avut loc o sesiune de comunicări la Institutul de istorie și teorie literară „George Călinescu”, dedicată celei de-a 25-a aniversări a proclamării Republicii. Interesante comunicări, observații pertinente asupra aspectelor semnificative ale poeziei românești din ultimele decenii, au fost semnate de Marin Bucur (Principii și metode pentru o istorie a literaturii române con-

temporane): Rodica Florea (Demostene Botez, poezia împlinirii umane); G. Muntean (Drama lucidității în poezia lui Al. Philippide); Emilia Mi-tiescu (Zaharia Stancu, cîntecul de dragoste); Anca Rîzescu (Eugen Jebeleanu, poet al dragostei și al cetății); Emil Manu (Structuri noi în poezia lui Virgil Teodorescu) și Roxana Sorescu (Mitul prometeic în poezia lui Mihai Beniuc).

Lucrări editate în cinstea aniversării Republicii

Mihai Beniuc: POEZIA MILITANTĂ

După volumul de versuri *Turn de veghe*, poetul Mihai Beniuc este prezent în librării cu o nouă lucrare — *Poezia militantă*, titlu sub care reunește un număr de eseuri ca: Reflecții despre partinitate, Onoarea de a fi scriitor, A fi militant ș.a.

CINSTIRE PATRIEI

Acesta este titlul volumului sub care Editura Eminescu reunește reportaje ale unor tineri conștienți care privesc cu un ochi proaspăt, și în același timp avid, noul peisaj al României Socialiste, reușind astfel să sesizeze într-un chip nou schimbările revoluționare petrecute în țara noastră.

Gh. D. Vasile: RAPSODIE PENTRU REPUBLICĂ

După cum mărturisește însuși autorul, în construcția volumului de versuri *Rapsodie pentru Republică*, a pornit de la ideea simțămîntelor de dragoste ale zidirii de Țară pe care au dovedit-o întotdeauna înaintașii, precum și constructorii de azi ai României Socialiste.

Gh. Ghimeș: IDEEA DE REPUBLICĂ LA ROMÂNI

În lucrarea monografică tipărită de Editura Științifică, autorul prezintă evoluția ideii de republică, parte inseparabilă a întregii spiritualități românești, interferența ei cu istoria gândirii economice, sociale și politice, care, în ansamblu, relevă atașamentul tradițional al poporului nostru pentru republică.

PENTRU REPUBLICĂ ÎN ROMÂNIA

Editura Politică întâmpină, la rîndul ei, cea de-a 25-a aniversare a proclamării Republicii printr-o lucrare în care autorii (A. Petric, N. Petreanu, C. Mocanu, T. Ca-

ranciuc, St. Lacheș prezintă procesul revoluționar care a dus la înlăturarea monarhiei și instaurarea Republicii, precum și ecoul internațional pe care l-a avut evenimentul pe plan internațional.

Constantin Olteanu: 1947. UN AN DE TRANSFORMARE REVOLUȚIONARĂ ÎN ROMÂNIA.

Lucrare de sinteză, volumul elaborat de Constantin Olteanu, apărut tot în Editura Politică, înfățișează și analizează principalele evenimente din viața partidului și a țării, evenimente care au premers proclamării Republicii la 30 Decembrie 1947.

Ion Lotreanu: AICI LÎNGĂ CARPAȚI

Autor al mai multor volume de poezii apreciate de critica literară și de cititori, poetul Ion Lotreanu a adunat în recentul său volum apărut în Editura Militară versuri inspirate emoționant de sentimentul dragostei de patrie, cu multe „doruri și erneli ferme-cătoare”, cum se exprimă într-una din poeziile sale.

Primele lucrări ale Editurii SCRISUL ROMÂNESC DIN CRAIOVA

În aceste zile premergătoare aniversării unui sfert de veac de la proclamarea Republicii, Editura Scri-sul românesc din Craiova, înființată anul acesta, este prezentă în librării cu câteva lucrări prestigioase: Tudor Arghezi: *Poeme noi*; Mihnea Gheorghiu: *Scene din viața publică* (eseuri pe teme de actualitate).

În aceeași editură vor vedea lumina tiparului alte două lucrări: G. Călinescu: *Literatura nouă* (selecție din cronicile apărute în „Vremea”, „Națiunea” și „Contemporanul” și eseul monografic întocmit de Ilie Purcaru: *Țara Banilor*).

Calendar

22 decembrie ● 1880 — a murit George Eliot (n. 1819) ● 1936 — a murit N. Ostrovski (n. 1904) ● 1956 — a murit Nicolae Labiș (n. 1935).

23 decembrie ● 375 de ani de la nașterea (1597) scriitorului german Martin Opitz (m. 1639) ● 1876 — s-a născut Al. Cazaban (m. 1966).

24 decembrie ● 1798 — s-a născut Adam Mickiewicz (m. 1855) ● 1863 — a murit W.M. Thackeray (n. 1811).

25 decembrie ● 1817 — s-a născut Ion Ghica (m. 1897) ● 1848 — s-a născut Hristo Botev (m. 1876) ● 1921 — a murit Vladimir Galaktionovici Koro-lenko (n. 1853) ● 1938 — a murit Karel Capek (n. 1890) ● 1963 — a murit Tristan Tzara (n. 1896).

26 decembrie ● 1716 — s-a născut poetul englez Thomas Gray (m. 1771) ● 1771 — a murit Claude-Adrian Helvétius (n. 1715) ● 1867 — s-a născut Julien Benda (m. 1956) ● 1944 — a murit Romaine Rolland (n. 1866) ● 1962 — a murit Radu Stanca (n. 1920).

27 decembrie ● 75 ani de la nașterea (1897) lui Tudor Vianu (m. 1964) ● 75 ani de la nașterea (1897)

poetului polonez Wladislaw Broniewski (m. 1962) ● 1848 — se reprezintă la Iași „Baba Hîrca” de Matei Millo ● 1895 — s-a născut Luis Bromfield (m. 1956).

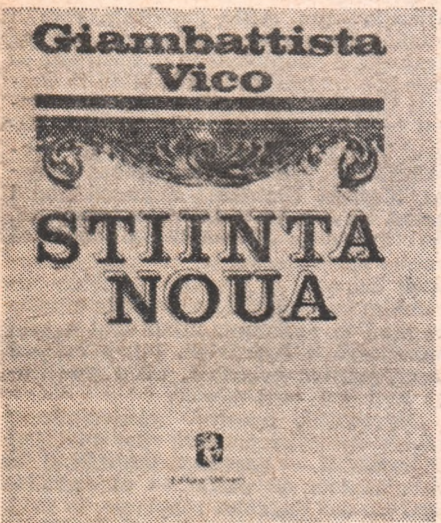
28 decembrie ● 1903 — s-a născut Ilarie Voronca (m. 1946) ● 1945 — a murit Theodore Dreiser (n. 1871).

29 decembrie ● 1873 — s-a născut Ovidiu Densusianu (m. 1938) ● 1882 (stil vechi, 12 I 1883) — s-a născut Alexei Nicolaevici Tolstoi (m. 1945) ● 1894 — a murit Ion Păun-Pincio (n. 1868) ● 1926 — a murit Reiner Maria Rilke (n. 1875).

30 decembrie ● 1842 — s-a născut Iacob Negruzzi (m. 1932) ● 1865 — s-a născut Rudyard Kipling (m. 1936) ● 1870 — s-a născut I. A. Bassarabescu (m. 1952).

31 decembrie ● 100 de ani de la moartea (1872) scriitorului finlandez Aleksis Kivi (n. 1834) ● 1795 — s-a născut Vasile Fabian-Bob (m. 1936) ● 1852 — a fost inaugurat Teatrul cel Mare din București, viitorul Teatrul Național (din 1875) ● 1889 — a murit Ion Creangă (n. 1837) ● 1936 — a murit Miguel de Unamuno (n. 1864).

Cartea străină

Deschiderea spre universal

LUI Heliade Rădulescu nu i se poate nega o grandoare a viziunii. În 1846, el lansa proiectul unei Biblioteci universale în care își propunea să includă tot ce este fundamental în cultura livrescă a omenirii. El însuși se apucase cu sîrg, încă înainte de acea dată, de tradus felurite capodopere clasice ale literaturii. Boileau-Molière, *Divina Comedie*, *Orlando furioso*, *Gerusalemme liberata*, *Don Quijote* și cîte altele au trecut prin mîinile sale. El însuși mare devorator de cărți, oferea traduceri sale unui public românesc în care voia să stîrnească setea nobilă a literelor și artelor.

N-au fost deloc modeste acele încercări. Dimpotrivă. Ambițioase, ele năzuiau spre asimilarea întregului tezaur universal al culturii. Heliade era doar unul dintre acei cărturari pe care i-a produs cultura română, bărbați ce și-au cucerit cu condeiul — ca niște adevărați condotieri ai spiritului — cîte un vast imperiu în acel univers al culturii. Cantemir, Hasdeu, Iorga au fost dintre aceștia. Fiecare ar fi putut să imagineze cîte o Bibliotecă universală. Acești oameni ai cuvîntului și alții asemenea lor au lărgit fruntariile culturii române, făcînd-o să comunice cu cîrțile lumii.

Toți căutătorii împătimiți ai universului sînt înrudiți între ei. Toți — poeți, istorici sau filologi — se știu purtătorii unui mesaj. Fervoarea nu exclude luciditatea, după cum răceala erudiției nu exclude patosul. Unii din aceștia vor da cuvînt unui cult al universalului. Vasile Părvan este, în spațiul literaturii române, un asemenea fervent al unui univers pe care arheologul și poetul dintr-însul îl descopereau, deopotrivă, în amintirea civilizațiilor dispărute, ca și în speranțele celor viitoare. Îl vedem azi, ca și altădată, la Histria, printre blocurile templului de pe malul lagunei, între stepa scitică și marea din zare, dezgropînd, scoțînd la iveală reliefuri funerare. Tot astfel, îl vedem în mijlocul unui popor de statui, el însuși conștiința lor, oficiînd ca un sacerdot într-un templu cu colonne albe. Pare un obsedat al culturii moarte și este, de fapt, un fascinat de lumină.

Literatura și artele se află sub zodia — goethean decretată apoi statuată de Marx și Engels în *Manifestul comunist* — a universalului. Artele de mult au devenit un limbaj universal. Dar pentru a intra în universul literelor și artelor trebuie să pozezi mijloacele unei comunicări peste frontierele graiurilor, sensibilităților. Pentru a deveni „universal”, pentru a comunica cu universul trebuie mai întîi să-l proiectezi, să-l construiești. Literatura noastră a fost, este și va fi universală ori de cîte ori a descoperit ori va descoperi în sine ei universul.

O VIITOARE istorie a culturii române — spuneam altădată — va înregistra, fără îndoială, într-un important capitol, dublul fenomen la care noi, cei de azi, asistăm, la care participăm în mod activ: pe de o parte reconsiderarea tradițiilor naționale, incorporarea lor în conștiința vie, actuală, în creația noastră, pe de altă parte o deschidere nouă spre valorile universale, asimilarea operelor reprezentative ale literaturii și artelor din întreaga lume. Nu asistăm, însă, doar la o inventariere a tezaurului autohton, nici la o simplă luare de contact cu literatura și arta universală. O cultură în plină expansiune, cum e cultura română din zilele noastre, are nevoie de o continuă revivificare a rădăcinilor ei, ca și de o deschidere a ei, cît mai largă spre universul culturii.

O activă politică a traducerilor, ca și înmulțirea studiilor critic-istorice au făcut să putem afirma că nici una din marile valori ale culturii universale n-a rămas străină conștiinței literar-artistică românești din zilele noastre. O literatură contemporană în plină efer-

vescență creatoare, ca și o mai exigentă valorizare critică, ne îngăduie să nu mai căutăm cu dinadinsul — ca generațiile trecute — o „sincronizare” docilă cu contemporaneitatea universală, ci să fim cu adevărat sincroni cu realitățile lumii moderne. De aceea, prețuind la justa lor valoare creațiile literaturii și artei universale, din trecut ca și din prezent, ne situăm față de ele în poziția acelora care, la rîndul lor, au contribuit și contribuie la sporirea acestor valori. Sîntem participanți egali la îmbogățirea unui tezaur al culturii și nici un sentiment de subordonare nu trebuie să ne afecteze, nici un complex de inferioritate în raport cu valorile culturii universale.

Înainte de toate, traduceri efectuate în ultimul pîtrar de veac au contribuit la o mai bună asimilare a lecției clasice. Niciodată în trecutul culturii noastre n-am avut o perioadă în care să se fi urmărit mai sistematic răs-pîndirea marilor opere ale clasicii literaturii universale ca în anii noștri. Iată visul lui Heliade, al unei clasice Biblioteci universale, înfăptuit în cea mai mare parte. Ediții integrale sau parțiale, colecții de traduceri, ca și unele studii critice și istorice — oferă unui public larg cunoașterea autorilor și a celor mai de seamă opere. De la Homer, prin tragicii greci, pînă la marii prozatori, poeți, dramaturgi și critici ai secolului trecut, o sumă a literaturii universale ne stă la îndemînă în tălmăcirii românești, îndeobște fidele, și adeseori de certă valoare artistică. Iată marile epopei moderne: *Lusiadele*, *Ierusalimul liberat*, *Paradisul pierdut*. Iată clasicii francezi din secolul al XVII-lea. Dante complet într-o nouă traducere a *Divinei Comedii*, dar și a operelor minore.

Avem, în sfîrșit, o serie a operelor lui Dostoievski. Avem, de asemenea, mai multe versiuni ale aceleiași capodopere: *Hamlet*, *Faust*, ori *Divina Comedie*. Unele din aceste opere sînt tipărite în tiraje de masă, în colecții precum aceea a Bibliotecii pentru toți. S-au înmulțit de asemenea versiunile românești ale unor importante lucrări de istorie și critică literară. Putem să-i citim pe Vico și pe De Sanctis în limba noastră. Au fost traduse istorii ale literaturilor eline, latine, germane, spaniole, engleze și altele.

Dar toate acestea nu sînt decît cîteva cazuri exemplare dintr-o serie mult mai bogată de autori și opere. Îndeosebi îmbucurătoare este înmulțirea traducerilor de calitate din operele scriitorilor contemporani. Secolul nostru este destul de înaintat în vîrstă și el are, nu mai puțin decît veacurile revolute, marii săi autori. Se vorbește tot mai mult despre „clasicii secolului XX”. Și acești „consacrați”, ca și alții a căror operă este subiectul celor mai aprige controverse, pot fi cunoscuți în versiune românească. Tot ce e mai reprezentativ în literatura secolului nostru — la toate popoarele — și-a găsit sau urmează să-și găsească locul în planurile editoriale. Colecții care au dobîndit un prestigiu prin operele publicate, precum: „Romanul secolului XX” sau „Cele mai frumoase poezii” (la Editura Albatros) ca și „Studii”, „Orfeu”, „Eseuri”, ale Editurii Univers, „Clepsidra” (la Editura Eminescu) etc. cuprind între frontierele pe care și le-au impus, conform profilului lor, valoroase opere ale timpului nostru.

Desigur, mai sînt tărîmuri de explorat, de cunoscut mai de aproape (literaturile extrem-orientale, de pildă, din care s-a tradus prea puțin). De asemenea, se cere un mai prompt contact cu valorile actuale, o mai vie asimilare critică a acestora. Dar bilanțul traducerilor și, mai larg, al legăturilor cu literatura universală este, hotărît, pozitiv. O mare operă se desăvîrșește și pe acest plan, în zilele noastre.

Nicolae Balotă

ROMANUL SECOLULUI
XX
MAXIM
GORKI
copilăria

UNIVERS

Teatru

Ce a dat Republica teatrului

IMAGINEA emblematică a artei teatrului cuprindea indeobște un element concret de mobilitate: carul lui Thespis, rădvanul rătăcitorilor actori din vremea lui Scarron, poștaloanele mimilor italieni, căruțele lui Millo, vagoanele lui Maximilian, ilustrind o existență itinerantă, incertă, a histrionilor și condiția de vremelnice a indeletnicirii lor, socotită în diverse epoci și țări asocială. De aceea, poate, în ambianța prerevoluționară pașoptistă s-a pledat cu atita fervoare pentru teatrul ca **ășezămint** într-o viitoare alcătuire statală de ordine nouă: „Ășezămintul cel mai necesar într-un stat — zicea un publicist al anului 1846, N. Apolloni, în „Curierul românesc” — de voim să dăm o direcție rațională născutei noastre civilizații, căci o nație fără teatru național, niciodată nu poate zice că pășăște pe baze raționale spre înaintare și perfecție”.

Cu toate elementele de statornicire care au apărut în a doua jumătate a veacului trecut — printre care și clădirile monumentale destinate acestei arte — și în pofida proliferării trupelor în prima jumătate a veacului nostru, veritabila instituționalizare a teatrului la scară națională s-a desăvârșit de abia în ultimul sfert de secol, când etatizarea, construcția de teatre în principalele orașe, permanentizarea ansamblurilor, crearea unei școli superioare de actori, regizori, scenografi, cu obligativitatea angajării absolvenților, repertoriul alternativ și legisferarea activității artistice nu ca producătoare de obiecte de lux, ci ca generatoare de cultură populară au creat constante definitorii. Republica socialistă a dat astfel teatrului românesc **sentimentul stabilității**. Importanța istorică a acestei stabilități o măsoară marile realizări scenice de pînă acum. Căci niciodată arta teatrală nu a avut o atare pondere globală și o atit de vastă iradiere în cultura română ca în zilele noastre.

În discuțiile privind cadrul organizatoric apar uneori sugestii interesante relativ la romanizarea hărții teatrale, apariția posibilă a unor noi teatre, mai mici și mai elastice ca preocupări, ideea unor profile noi, chiar și lărgirea capacității de recompunere periodică a unor trupe. Toate aceste sugestii pot fi fertile dacă țin seama de cucerirea cea mai importantă pe care au obținut-o oamenii de teatru: existența stabilă a unei instituții sprijinită de stat și investită cu o funcție specifică în creația de valori spirituale.

Instabilitatea, incertitudinile au fost uneori catastrofale, sterilizind eforturi dintre cele mai nobile și dezinteresate. Chiar și în teatrele naționale de odinioară, fluctuațiile de directori, de pildă, duceau la asemenea dereglări de program încit la un moment dat iscau o dezolare cronică. Într-o corespondență din Craiova, revista „Convorbiri literare” (nr. 7 din 1920) îi prezicea unui nou numit director eșecul inevitabil, pentru că nici nu venise normal în fruntea instituției „fiind proptit de un partid politic” și nici nu putea găsi răgazul „chiar de-ar avea priceperea” ca să moștenească și să continue ce fusese pozitiv anterior. Numeroase memorii, semnate de scriitori iluștri și actori de seamă, ba chiar și greve au punctat dureros discontinuitățile din existența teatrului.

În multe țări, cultura teatrală contemporană e impresurată de aspre dificultăți și cupoaște crize violente, paradoxale față de bunurile artistice produse prin veacuri și de potențele existente. Pentru Priestley, lucrul se explică, în Anglia, prin aceea că „lipsește, în genere, directorii buni, însușești de o autentică dragoste de teatru”. Unui cronicar francez i se pare absolut anormală absența, de doi ani încoace, a vreunui autor dramatic cît de cît semnificativ. O polemică interesantă s-a desfășurat în Argentina, unde regizorul de origine argentiniană, sosit de la Paris, Jorge Lavelli, a afirmat că a găsit teatrul din țara sa într-o asemenea stare de devalorizare încit ar trebui distrus pentru a putea fi reînnoit. Scriitoarea și ziarista Griselda Gómbarro i-a răs-

puns că principala carență nu e a teatrului însuși, ci a unei incapacități mai generale de a provoca întîlnirea dintre teatru și mulțime.

De aceea, oricît am sesiza critic imperfecțiile unui moment sau altul al dezvoltării, ale unui spectacol, unei stațiuni, unui colectiv, ori chiar neîmpliniri de ordin mai general, va fi totdeauna de menționat adevărul substanțial că în regimul republican teatrul românesc a devenit **esențialmente o artă populară**, o desfătare a întregului popor. Artă aceasta a avut totdeauna popularitate, dar din motive social-istorice nu a fost niciodată, ca astăzi, o artă fără stratificări ale publicului și fără pete albe pe întinderile ei. Statisticile menționează că dispunem de instituții teatrale în toată țara, în orașe unde

intelectualizare a întregii populații și că gustul artistic — asupra formării, căruia acționează mulți factori — precum și confruntările, și interferențele cu alte culturi determină și o estetică nouă a actului artistic, și modele noi de opere teatrale, cu elevația continuă a calității. Nu prin vulgarizare de platitudini, ci prin difuzarea de valori mereu mai înalte în spirit contemporan și într-o cuceritoare diversitate de stiluri se explică atracția crescîndă exercitată de teatrul nostru azi. E ceea ce au resimțit, cu neascușă satisfacție, marii noștri actori, al căror act de adeziune la cauza culturii noi a fost astfel justificat de o rațiune fundamentală, cea a înseși artei lor. Acest climat a contribuit la orientarea și dezvoltarea, armonioasă a personalității,

Reevaluări în contemporaneitate ale dramaturgiei clasice românești: D-ale Carnavalului la Teatrul Bulandra (ajuns la a 300-a reprezentație!). Imaginea e de la premieră (1966): în rolul lui Pampon, Toma Caragiu; în rolul lui Crăcănel, Gr. Vasiliu-Birlic

nu exista în trecut vreo scenă; că teatrul amator are, de asemenea, o mare răspindire; că o anume sistematică (încă perfectibilă) a turneeelor și extensia considerabilă a televiziunii fac ca teatrul să fie efectiv un bun al tuturor. Deși frecvența medie a populației la spectacolele teatrelor dramatice e încă relativ modestă în raport cu cifrele respective din alte țări, iar prezența tineretului e deocamdată sub așteptări, numărul foarte mare de reprezentații atinse de cîte un spectacol în acești ani, longevitatea unora mai multe stațiuni în șir, abilitatea definitivă a dramaturgiei ca literatură și sporul important de dramaturgie editată, locul de for cultural central, ocupat de multe teatre în județele lor, dezvoltarea sensibilă a criticii, teoriei, istoriei, publicisticii teatrale și, în genere, a activităților didactice și științifice legate de teatru, constituirea unei opinii publice teatrale — la care concură nu numai artiști și specialiști, ci un larg activ cultural și numeroși spectatori consecvenți — precum și alți factori relevă un indice ridicat de cultură teatrală națională.

E de observat că această nouă și vastă popularitate a teatrului românesc se raportează la gradul mereu crescut de

fiecărui scriitor și artist, pe făgașul ales de el — spunea Ștefan Ciobotărașu — noi găsindu-ne totodată expresia într-un mod de a gândi care e al unor foarte largi categorii de oameni”.

Evident că și conștiința artistului creator și conștiința spectatorului s-au transformat mult în noul climat, ceea ce a consolidat relațiile teatrului cu publicul, scoțindu-le în orice caz din zona aleatorului. O vreme s-a vorbit la noi numai de educarea actorului. Astăzi se discută — și se și face cîte ceva — și pentru educarea artistică a spectatorului, ceea ce, neîndoielnic, va mări raza de binefăcătoare influență a artei dramatice și va accentua rolul său formativ.

În ce privește răspindirea teatrului nostru în lume, se poate spune că Republica i-a asigurat toate posibilitățile de a dobîndi **notorietatea mondială**. Piese românești au fost cunoscute în alte țări și în trecut, Caragiale, Alecsandri, Victor Eftimiu, Tudor Mușatescu, George Ciprian, Lucian Blaga și alții au fost printre autorii ale căror opere s-au tradus și reprezentat pe scene străine înainte de anul 1944. Turneele lui Matei Millo și Pascaly, apoi ale unor grupuri de actori în Au-

stria și Franța și-au avut ecoul lor, toate aceste manifestări fiind însă sporadice și stînd sub servituțiile unor vremuri neprielnice afirmării. Primul turneu oficial, de stat, al unui ansamblu dramatic românesc a fost cel al Teatrului Național din București, în 1956, la Paris. De atunci, majoritatea teatrelor noastre au făcut călătorii peste hotare. În anii socialismului, regizorii români au montat spectacole pe scene străine. Dramaturgia română a devenit cunoscută și e reprezentată în multe țări. E greu de stabilit, de pildă, în cîte locuri s-au jucat, în cele cinci continente, piesele lui Caragiale. Dar și autorii moderni sînt oaspeți ai scenelor lumii, ai posturilor de radio și televiziune, ai editurilor străine. Un exemplu: piesa Ecaterinei Oproiu, **Nu sînt turnul Eiffel**, a fost montată pînă acum — după știri incomplete — în 25 de țări. Horia Lovinescu, Aurel Baranga, Al. Mirodan, Teodor Mazilu, Marin Sorescu și alții sînt nume de circulație europeană. Dacă se coroborează toate aceste date, reiese că aproape nu există vreo capitală importantă pe glob unde să nu se fi înregistrat, într-un fel sau altul, o prezență teatrală românească: la New-Delhi, o premieră Sebastian; la Londra, o tele-premieră Caragiale; la Belgrad, un turneu; la Budapesta, o radio-premieră; la Bonn, o reprezentație iscălită de un regizor român; la Rio de Janeiro, o culegere de piese; la Paris, o premieră Sorescu pusă în scenă de Penciușescu; la Roma, un simpozion cu ilustrații experimentale ș.a.m.d. România a ieșit în lume cu toate energiile ei creatoare, teatrul beneficiază de prestigiul internațional al țării și, în același timp, îl mărește. Evident, și în acest caz e vorba de afirmare la o cotă calitativă înaltă și, în multe cazuri, în chip competitiv. Dacă ar fi să cităm din nou, din miile de articole, cronici, studii, dicționare, enciclopedii, istorii teatrale universale care constată această impetuoasă prezență teatrală, am remarca iarăși că e notată, din ce în ce mai exact și mai nuanțat, originalitatea, specificitatea națională și modernitatea teatrului românesc. Observația unui critic american, care a studiat îndeaproape mișcarea noastră teatrală, e simpatetică: „Păstrează cu mîndrie tradițiile realiste, fiind în același timp receptivă la tot ceea ce e viabil în arta modernă” („New York Herald Tribune”, 29 august 1965). Iar considerațiile reputatei profesoare vieneză, Margret Dietrich, autoarea unui tratat de istorie a teatrului european, de asemenea: „Românii nu lucrează azi în spirit dogmatic, ei caută necontenit căi noi: ei practică jocul de ansamblu, cu realizări individuale studiate pînă în amănunt, înfăptuind o artă superioară a zugrăvirii, într-o cultură interpretativă originală, cu o conștiință artistică revelatorie”.

Observațiile noastre conjugîndu-se cu ale străinilor converg spre adevărul indiscutabil — exprimat limpede și în documentele de partid — că socialismul i-a dat teatrului românesc, în mod ireversibil, **libertatea plenară de exprimare** în contextul specificității sale și într-o mare diversitate artistică, determinîndu-i modernitatea funciară. Desigur, nu toate colectivele și nu toate înfăptuirile echipelor noastre poartă distinct acest herb; iar asupra naturii conceptului sînt, și vor mai fi, discuții — mai mult sau mai puțin fertile, după cît de interesantă e, sau nu e, gîndirea celor angajați în colocviu. Dar socialismul e, în principiu și în fapt, prin dialectica asumată a structurilor sale mobile, novator; actele de cultură tind și ele, în chip firesc, ca întreaga creație ce poartă sigiliul României moderne, spre acea contemporaneitate substanțială ce implică funcționalitate socială și spiritualitate națională, sub semnul unui prezent foarte activ și sub acolada unui viitor previzibil, solicitant.

Valentin Silvestru

Antologie a filmului românesc

Cinema

Un nou eveniment cinematografic românesc: premiera filmului „Explozia” (scenariul — Ioan Grigorescu; regia — Mircea Drăgan). În imagine un cadru din acest film (în centrul fotografiei — doi dintre interpreții principali: Radu Beligan și Toma Caragiu)

CINEMATOGRAFIA noastră a adus poate mai multe idei cinematografice decât multe alte cinematografii cu renume. Vorbesc, bineînțeles, de ultimul aproape un sfert de veac de când există o cinematografie națională. În acești ani de „secetă” în arta mondială a filmului, cineștii au luat-o razna, când pe drumul unei luxoase cascadorii, când pe acela al erotismului, când pe acel al unei avangarde vide, snobe și incomprehensibile, cu fudule pretenții de „povești fără poveste” (plotless stories). În epoca noastră, cinematografia românească a produs vreo 20 de filme care răspund imperativelor unei bune estetici a ecranului. Nu totdeauna la toate, dar aproape totdeauna la una cu deosebire importantă: obligația de a avea idei. Se numește idee nouă în artele epice prezentarea nouă a unei teme oricât de vechi. Dar, în fond, nu există decât o singură temă de poveste care să aibă dreptul de a se numi artă: este povestea contrastului, a conflictului între două feluri de a vedea lumea și viața, contrastul dintre optica omului vechi și a omului nou.

Firește, într-o țară socialistă, omul nou este, bineînțeles, omul socialist, sau mai exact omul care devine socialist, care obține acest rezultat suflătesc printr-o serie de „prize de conștiință” cum le numește Pudovkin, cel mai clar dintre teoreticienii artei ecranului. O societate nouă este o societate în devenire. Omul nou nu este, ci devine. Prezența lui într-o poveste e ca o naștere, o serie de nașteri mai mici sau mai mari. Dar orice naștere implică o lepădare de încâtușările modului de viață exterior. După Pudovkin, eroul începe prin a se înșela și, la un moment dat, se dezînșală. Această dublă operație se repetă și la un alt personaj al poveștii, arume la spectator, căci în filmele bune spectatorul este nu numai co-autor, dar și co-personaj cu fiecare personaj în parte.

Acest proces de înșelare-dezînșelare este condiția nr. 1 a esteticii cinematografice, condiție respectată de multe din filmele românești. De zeci de ori am arătat-o cu exemple și dovezi. Din păcate, mai există și o condiție nr. 2, foarte importantă, la care cinematografia română corespunde mai rar. Un film nu impresionează și nu convinge decât dacă ideile sale tematice se concretizează în detalii cu putere explozivă, în mici scene scurte de câteva zeci de secunde capabile să declanșeze un potop de gânduri care structurează sau re-

structurează întreaga poveste. Talentul de a avea asemenea idei de detaliu cineastul român nu îl are, sau poate nu îl are încă, de vreme ce acest talent, spre deosebire de celălalt, se învață, așa cum înveți să scrii și să citești.

Iată lista filmelor unde găsim ascultare la prima condiție a esteticii cinematografice: *Citadela sfărmată*, *Cerul n-are grății*, *Procesul alb*, *Pădurea spinzuraților*, *De-aș fi Harap Alb*, *Gaudemus*, *Diminețile unui băiat cuminte*, *Duminică la ora 6*, *La patru pași de infinit*, *Golgota*, *Balul de simbătă seara*, *Tinerete fără bătrânețe*, *Reconstituirea*, *Faust XX*, *Subteranul*, *Canarul și viscolul*, *Decolarea*, *Căldura*, *Puterea și Adevărul*, *Bariera*, *Explozia* (de care ne vom ocupa în numărul viitor).

Tot în cinematografia românească vom găsi și elemente de adevărat film istoric. *Dacii* și *Columna* zugrăvesc destul de vizibil momente de mare răscruce, răspântii de istorie universală. A fost ceva foarte original poporul dac care nu era barbar, deși nu era roman, într-o epocă în care tot ce nu era roman era barbar.

Prin istoria lui Mihai Viteazul, filmul dă (nu numai publicului, dar și istoricilor) o lecție de istorie. Îi învață că Mihai a avut nu un mit, ci două. Cel de al doilea i l-au adus conjuncturile veacurilor ulterioare. Cel dintâi însă, mit care a durat cât însăși dominația eroului, era mult mai umitor. Căci el, acel om de pe malurile Dunării, a fost un briant prinț al Renașterii, un tipic personaj renșcentist, o tipică notorietate internațională, spre ciuda apusenilor, exasperați să vadă cum toată lumea nu vorbește decât despre acest prestigios valah.

Tot astfel, lucruri noi află — și publicul și istoricii — din filmul consacrat lui Tudor Vladimirescu. Așa încît, una peste alta, chiar și în filmul istoric noi am fost mai de grabă creditori decât debitori.

Puterea și Adevărul seamănă cu (și totuși diferă) alte filme (destul de numeroase) unde se tratează frumoasa, merituosă, delicată problemă a limitelor dreptului de a greși. La asta se mai adaugă un progres de artă (și orice progres de artă e și un progres de adevăr). Societatea cea nouă nu este evocată aci prin exhibiții de exponat, ci prin procese suflătești. Povestea se petrece pe un vast șantier. Ceea ce izbește, ceea ce se ciocnește este înfruntarea de semi-adevăruți a căror conștiință duce la certitudini. Apare, de-a-

lungul filmului, acel mare inconvenient al adevărului, anume de a fi dublu. Adevăr înseamnă și a exista realmente, și a avea dreptate. Noțiuni care nu-s antagoniste decât puțină vreme. Căci numai realitățile care au dreptatea de partea lor au durată lungă. Celălalte pier, se șterg repede. Această luptă, în care toți sînt de bună credință, unii avînd, alții neavînd dreptate, este marea noutate pe care o aduce filmul lui Titus Popovici și Manole Marcus: *Puterea și Adevărul*. În felul lui mai special, este și el un film istoric, care, ca și celălalte, exaltează justa mîndrie de a aparține unei țări mici, înzestrată cu neobișnuita putere a inițiativei istorice.

Printre operele enumerate mai sus se mai disting vreo opt care, într-o oarecare măsură, îndeplinesc ambele condiții ale esteticii pudovkiniene: *Citadela sfărmată*, *Harap Alb*, *Canarul și Viscolul*, *Tinerete fără bătrânețe*, *Cerul n-are grății*, *La patru pași de infinit*, *Decolarea*, *Căldura*; ultimele două, o spun cu emoție, au fost opera unor regizori foarte tineri, proaspăt ieșiți de pe băncile Institutului. Să începem cu ele, mai ales că nu au fost apreciate cum se cuvine.

În *Decolarea* de Timotei Ursu, eroul este un tânăr aviator premiant, evidențiat în școlile de pilotaj. Desigur, evidențierea e o calitate scumpă eticii socialiste. Dar iată și ceva mai puțin scump. Tânărul nostru practică o auto-stimă care de multe ori îl duce la un obraznic teribilism. Tânărul nostru va comite mai multe acțiuni nebunești, între altele o plecare la București fără învoire. În timpul absenței sale, inundațiile cuprind toată țara. Se cere trimiterăa heliicopterului, al cărui pilot era fugit. Șeful, cu toată boala de inimă, va avea curajul să piloteze el. Și moare. Îl va salva însă pe vinovat raportînd că îi dăduse permisia în regulă.

Tînărul, întors la unitate, va trebui să piloteze heliicopterul. Se suie la bord. Dar nu pleacă. Stă, nemișcat, cu capul în miini. Celalți privesc nedumeriți această inacțiune. Dar paralel cu încremenirea generală, se produce o explozie. Adică mai multe explozii. Explozii de gânduri. Una — a tînărului pilot. E disperat, distrus. Se socoate autorul morții șefului. A doua explozie, în mintea colegilor; în sfîrșit, o explozie de gânduri se va declanșa în mintea spectatorului.

Aceste potopuri de gânduri, într-o artă care, poate, nu are voie să descrie

forul interior al personajelor, vor fi redate pe ecran cu cea mai perfectă elipticitate cinematografică: un heliicopter care zbirnîie, care trebuie să plece, care nu pleacă apoi, care după cîteva secunde de suspense și încremenire generală pleacă. Atîta tot. Și asta va fi fost nu numai o pătrundere permisă în forul interior al personajelor, dar și un splendid final deschis. Și toate acestea împreună vor fi și zugrăvirea unui tipic moment de priză de conștiință. Tânărul nostru erou a cunoscut acum un important moment de maturizare, de dezînșelare, de atitudine de „om nou”. Și ce elocvent este titlul: *Decolarea*!

Cealaltă operă de tînăr cineast se numește *Căldura*. Autor: Șerban Creangă. E vorba tot de omul nou, de astădată în problema foarte nouă a raportului dintre dragoste și crezul social. Fata iubită, deși iubește și ea pe erou, este atrasă de un altul, cu care se mărită. Dar repede constată că se înșelase. Are sentimentul că nu-l înșelase pe iubit, ci că „se înșelase” ea, pur și simplu. De aceea se întoarce la adevăratul iubit. Care o alungă. Pentru un foarte interesant motiv. Nu din gelozie, ci din, ca să zic așa, dușmănie de idei. Iubita nu îl trădase pe el, ci trădase crezul moral pe care dragostea adevărată îl vrea comun. De aceea o alungă. Este penultima scenă a filmului. Dar există și una ultimă. Când un alt proces intelectual sosește la scadență. Desigur, iubita păcătuise. Dar își recunoscuse vina și singură se pedepsise. Or, pedeapsa are totdeauna un termen de ispășire. Soroc care tocmai sosise. La acest gînd, tînărul nostru fuge după iubita gonită. O cheamă, o strigă. O va ajunge? Puțin importă. Procesul de înțelegere „priza de conștiință” a „omului nou” s-a produs. În toată înțeleapta ei triumfătoare limpiditate.

Din celelalte filme, aproape perfecte, două sînt de Francisc Munteanu. Despre celelalte am vorbit de multe ori pe larg. Despre cele două ale lui Francisc Munteanu, nu. Și totuși, *Cerul n-are grății* este poate cel mai interesant film al cinematografiei noastre. Este povestea unui tînăr care habar n-avea de politică, dar pe care realitățile cotidiene îl angajează în cea mai militantă, eficientă și primejdioasă acțiune socială. Este tocmai povestea omului care devine comunist. Și aproape în fiecare secvență găsim un detaliu elocvent care evocă lapidar frumoasa idee. Acelasi fel just de a trata nașterea omului nou și în celălalt film al său: *La patru pași de infinit*. Nu se insistă numai asupra primejdioasei acțiuni a unui ilegalist, ci și asupra nașterii unui om nou în cugetul unei școlărițe de 17 ani, fiica generosului medic în casa căruia se ascundea comunistul. Nu cunosc, în toată literatura scrisă, teatrală sau filmată, un mai frumos fel de a descrie cum încolțește un foarte tînăr suflet nou. În fața dramaticelor lucruri petrecute în casa lor, fata are o priză de conștiință; această nevoie de a trăi într-un prezent activ, de a fi părtaș la seriozitatea evenimentelor, această năzuință născută în suflul delicat al unei adolescente este cel mai fascinant exemplu de „priză de conștiință”. Izvorită nu din capriciu personal, ci din, cum ar zice Ibrăileanu, „supunerea la obiect”, din simpla percepție a lumii înconjurătoare.

Cum spuneam, aceeași originalitate tematică o găsim și în celelalte filme menționate, și pe care le-am analizat amănunțit la vremea lor. Am ales precedentele patru nu numai pentru că nu vorbisem destul de ele la vremea lor, dar și pentru că la toate patru găsim o onorabilă abundență de idei de detaliu, de momente-dinamită, de scene-cheie, aducătoare de frumusețe, emoțiune și adevăr. Adică acel talent nr. 2 care în genere lipsește încă în cinematografia românească.

După cum se vede, prezentul bilanț a fost și o antologie. Și mai este ceva: o sărbătorire. Este recunoștința pe care, la 25 de ani ai Republicii noastre, filmul românesc o aduce unei societăți care l-a ajutat, care l-a încurajat, care i-a permis să dezvolte talentul său înăscut pentru dramaturgia de idei.

D. I. Suchianu

Muzică

Școala românească de compoziție

STORIA nu va avea — credem — cum să ignore simultaneitatea sistemelor de gândire noi, diferite, evident, dar care au dus la o frapantă apropiere între **Concertul pentru pian, alături și percute de Aurel Stroe și Eonta** lui Yannis Xenakis, una scrisă la București, cealaltă la Paris, cam în aceleași luni ale anului 1964. Referința la Xenakis — de origine și el din Brăila noastră — înseamnă ridicarea ochilor la generatorul de mișcare de pe una din marile magistrale ale muzicii, dincoace de jumătatea secolului. Opera aceluiași Stroe, intitulată **Nu va avea premiul Nobel**, pe scena teatrului din Kassel, a apărut de o noutate și de o originalitate care au stîrnit și replici aprinse.

La această oră cînd tragem linie și stăm să adunăm ce s-a întreprins în muzica noastră în ultimul sfert de veac nu ne mai apare extraordinară puterea la care a ajuns muzica noastră — a gândi și a exprima inteligența nouă a omului contemporan. Faptul semnificativ, pe care ni-l relevă bilanțul muzicii la această mare aniversare, este conștiința că acum ceea ce face compozitorul român are preț și la scara mondială, ceea ce urmărește el azi este de a exprima sufletul românesc astfel încît expresia lui să vină în confruntare cu cele mai semnificative produse artistice din lume. Nu mai departe decît generația antebelică, trăind și complexul provincial, încă mai era posedată de ideea intrării în cultura europeană a muzicii, intrare pe care literații o făcuseră cu o jumătate de veac mai înainte. În muzică ea a însemnat a împăca tradiția noastră, mai degrabă orală și monodică, cu simfonismul din muzica europeană. Ca să ne dăm seama mai bine ce înseamnă ultimii 25 de ani și mai ales poate ultimul deceniu pentru cultura românească muzicală, e bine să ne amintim că Enescu însuși a trăit, la începutul carierei sale de compozitor, complexul amintit, cînd înnaea o doină cu rată la andantele așa cum îl învățase de la un Brahms sau un Fauré. Enescu s-a ridicat însă primul și cel mai eficient împotriva unei mentalități care nu diferențiază fundamental de aceea din rînduiala patriarhală unde individul, indiferent la restul lumii, gîndea și producea numai în cadrul comunității sale restrînse. Nu ne mai îndoi că în anii săi ultimi, anii '50 ai secolului, scriind la **Cvartetul 2** și la **Simfonia de cameră**, Enescu avea conștiința propriei valori și anume că făptuiește lucruri mari la scară universală. Acest sentiment al lui l-aș trece în inventar alături de opera lăsată și l-aș numi în rîndul lucrurilor mari pe care Enescu le-a transmis urmașilor. Azi, cînd Ștefan Niculescu imaginează o nouă sintaxă a muzicii gîndind eterofonia ca pe un cîmp de expresii noi, la fel de roditor ca occidentală polifonie, știm bine că face o treabă românească și mai știm că odată ajuns aici nu a mai avut model de copiat de niciunde. Concretizările artistice ale teoriei sale fie că se cheamă **Eteromorfii**, **Aforisme** sau **Unisonos**, le putem urmări cu interes mare așa cum le ascultă și peste hotare publicul din orase cu cea mai veche tradiție de concert. Niculescu exprimă forța școlii românești din anii Republicii. La fel, Anatol Vieru care își gîndește materia sonoră în spiritul unei tradiții populare ancestrale, ca pe un sistem de combinare modală, derivînd din relații finite. Aceasta, chiar atunci cînd lumea sonoră se constituie într-un bloc compact făcut din zeci de sunete în care daltă compozitorului deschide ferestre (**Odă tăcerii**, **Treptele tăcerii**). Discursul muzical îl întuiește Vieru ca pe un șir de căsuțe ale timpului conținînd și opunînd dialectic evenimentele foarte pregnante peste pastă amorfă ce curge asemănîndu-se nișipului în **Clepsidra**. Compozițiile lui sînt și ele o dimensiune a muzicii noi pe care a ajuns să o cunoască publicul de pe ambele țărmuri ale Atlanticului, ca românească.

Și Tiberiu Olah se înfățișează în lume, pe oriunde se cîntă, ca un exponent al școlii contemporane din România — așa cum își dezvoltă el compoziția tot din moduri — dar în însușirea lor de relații ce pot fi transpuse la infinit. Marele său oratoriu **Constelația omului**, după Maiakovski, a fost un preludiu la ideea prelucrării aceleiași matrice în spații largite în mod diferit, idee la care ajunge ulterior. Sub aparența unei maxime diversități, **Coloana infinită**, **Sonata de clarinet Spațiu** și **ritm**, nu sînt din acest punct de vedere decît comprimări și extinderi în ambianțe sonore foarte diferite, ale aceleiași clase de compoziții.

Bunul renume al muzicii românești din ultimii 25 de ani îl atestă și premiile maxime luate în diferite centre muzicale europene de compozițiile lui Anatol Vieru, Wilhelm Berger, Pascal Bentoiu, Mihai Mitrea-Celarianu, Alexandru Hrisanide, Costin Mișeanu, Nicolae Belciu.

Acum, uitîndu-ne în urmă, știm că școala aceasta românească, cîntată în lume printre cele puține pline de miez și de originalitate, nu a apărut în chip de generație spontană. A fost între cele două războaie și un contingent important de compozitori și profesori, aceia care au instruit prima generație după Eliberare. Existența lor în anii pe care îi sărbătorim e consemnată și printr-o sumă de opere care au dat o consistență vieții noastre muzicale din ultimul sfert de veac: Dimitrie Cuclin, continuînd seria de simfonii monumentale; Mihail Jora, completînd cu noi titluri peisajul balletului și liedului, în care tot el se afirmase la noi cel mai important autor; puritatea de linii și de culori, marcînd un anume stil cameral pe care Mihail Aldricu l-a păstrat aidoma și în compozițiile din ultimii ani. La seriile amintite trebuie adăugate cel puțin cele **Trei dansuri simfonice** ale lui Theodor Roșalski, **Colindele pentru pian** de Sabin Drăgoi, **Miorița** și oratoriile bizantine de

că a modelelor folclorice, animate de ritmul și membrii de frază asimetrici. Aceste elemente acide le-a grefat pe culorile tonice ale unui limbaj diatonic. (**Preludiul simfonic**, **Concertul pentru coarde**). Evoluția de la simplitatea stilului diatonic către înclăstarea cromatică și incertitudinile politonalismului ne revelă un traseu plin de meandre dar foarte prolific al compozitorului Alfred Mendelssohn. Între lucrările sale. **Simfonia concertantă pentru orgă și orchestră** pare a fi o realizare semnificativă. Din datele unui simfonism german asimilat cu meșteșug. Norbert Petri a creat opere de un realism tulburător, ca **Trandafirii Doftanei**.

Cel mai extraordinar lucru cu care muzica românească vine la aniversarea ultimului sfert de veac este conștiința artistică, valoarea și numărul pleiadei de tineri compozitori, adică tocmai ceea ce exprimă vitalitatea sistemului social pe care l-a promovat la noi noua formă de guvernămînt. Intocmai ca mai sus, o clasificare sumară nu va avea ambiția de a cuprinde nici toate numele, nici conținutul preocupărilor expresive proprii unui univers atât de bogat. Doar cu titlu de exemplu în această ultimă ordine de idei aș aminti intenția de repunere a interpretului în condiția lui primară din folclor, propunîndu-i cele mai variate si-

Recent, pitorescul oraș boemian Strakonice (R.S. Cehoslovacia) a găzduit o interesantă manifestare folclorică internațională: al treilea festival internațional al cîmpoierilor. Au participat prestigioase formații din R.P. Bulgară, R.P. Polonă, R.S. România, Anglia și Islanda. În fotografie, membrii ansamblului românesc „Alunelul”, formație care s-a bucurat de un deosebit succes, în timpul unui spectacol dat în curtea castelului din Strakonice.

Paul Constantinescu, cele **Cinci piese pentru orchestră** de Zeno Vancea, suita **Prin Munții Apuseni** de Marțian Negrea, cîntecul corale ale lui Ion Chirescu.

Pentru a vedea mai bine continuitatea școlii românești contemporane, este nevoie și de capitole de legătură care în ochii unui istoric va face, în afara opere lui Enescu, puncta cu generația care a ieșit atât de ferm la confruntarea valorilor din lume. Aici vor apărea compozitori care și-au definit personalitatea în anii Republicii.

Fiecare dintre ei intruchipează efortul unei etape în dezvoltarea gîndirii noastre naționale. În Tudor Ciortea vedem acum artistul care a căutat în simplitatea folclorului autentic modelele expresiei concentrată, cele care l-au condus pînă la urmă pînă în preajma densităților unui Webern (**Dansuri maramureșene**). Gheorghe Dumitrescu a avut intuiția baladei ca specie populară în stare să genereze cele mai ample compoziții și a construit un model de oratoriu eroic făcut din masive blocuri sonore, crescute pe melodia populară. Oratoriul **Tudor Vladimirescu** este și capodopera unui stil creat prin păstrarea specificului monodic al muzicii românești. Sigismund Toduță, dimpotrivă, s-a îndreptat pe calea dezvoltării infinite a polifoniei presupusă în modurile populare. Concentrîndu-se asupra ființei lirice a baladei, a îmbogățit peisajul simfonismului românesc cu oratoriul **Miorița**. E greu de imaginat drumul care leagă atmosfera bucolică a unei **Suite pentru trio de suflători**, de atmosfera angustată și halucinantă a expresionismului, obținut din niste **Variatii simfonice**, dar acest drum Ludovic Feldman l-a găsit cu naturalețe, avansînd din aproape în aproape. Dimpotrivă, Ion Dumitrescu a fost temperamental atras de mișcarea dinami-

tuții de colaborare cu compozitorul la actul de creație: răspunzînd simbolului pictural (Mișeanu: **În noaptea timpurilor**) sau pur și simplu alternînd elemente neprecizate ori lăsate la libera alegere cu structuri conturate în detaliu (Mitrea-Celarianu: **Colindă**; Brîndus: **Antifonia**; Hrisanide: **Muzică pentru Ra**; Tăranu: **Racorduri**; Zoror: **Circulăra**; Dandara: **Dialog cu axa timpului**) — zonele profuze s-ar desfășura aici între inițiativa cea mai largă lăsată pe seama interpretului (Iancu Dumitrescu: **Alternanțe**) și minime libertăți (Dan Constantinescu: **Simfonia de cameră**; Rațiu: **Monosonata**). Preocupări topologice, adică studiul gradațiilor în transformările de la o stare la alta, le exprimă Mețianu în muzica intitulată **Elogiu**, dar le regăsim sub forma sugerării elementelor de legătură între structuri dispartate în **Memorial** de Nemescu: în aceeași direcție Wendel în ale sale **Fuziuni** urmărește efectul de interferență dintre sunetele cele mai înrudite; iar pe Corneliu Dan Georgescu îl găsim urmărind dialectica contrariilor sonore în **Continuu**; în fine, la Herman (Cantilății), la Moldovan (**Obirșie**) și la Draga (**Eterofonie**) se întrevăd o consecvență intenție de a stabili relația între noțiunea modernă de obiect sonor și lumea timbrelor din muzica populară cea mai veche.

Tineretea tuturor acestor creatori se definește prin îndrăzneala ideilor, iar peisajul pe care îl conturează extinde cît se poate de mult varietatea de stiluri și de preocupări prin care tinăra școală românească, ridicată, pentru prima oară în acest secol, la universalitate, își trăiește în anti Republicii împlinirea.

Radu Stan

Bucuria

• DACĂ unui compozitor i-ar veni azi ideea să scrie o muzică a luminii victorioase într-un limpede și strălucitor re major sau la najor s-ar vedea desigur ironizat de acei colegi ai săi cărora asemenea stări de spirit le par desuete, inactuale, după cum total perimată le apare utilitatea tonalității. Uncei muzici a bucuriei i s-ar putea aduce reproșul — redutabil — că ar fi insensibilă la marile probleme ale epocii. Să jubilezi în plină vîltoare? Unde este adevărul vieții?

I s-ar mai putea, de asemenea, aduce reproșul superficialității. Căci mai ales de la romantici încoace ne-am deprins să nu mai vedem adîncime decît în tristețe, în izbucnirile explozive, în limbajul suprasaturat de disonanțe și tensiuni prin care sînt sugerate imagini de cosmar, obsesii exasperante, prevestiri înfricoșătoare.

Au existat în veacul nostru și muzicieni mari care au refuzat să se lase copleșiți de puhoiul stărilor maladiiv-pesimiste și au rămas fii ai luminii (cu inerenta fidelitate față de tradițiile tonale, în afara cărora lumina nu poate fi exprimată). Deși mari — cum e bunăoară Poulenc — în jurul lor s-a țesut însă o urzeală a tăcerii, ca și cînd fenomenul ar fi atît de nesemnificativ, încît nu merita să se vorbească despre el. Pe cine exprimă și pe cine-l pot interesa melodiile transparente și generoase ale celui ce a scris „Căprioarele” — cea muzică ingenוא și solară — sau transfiguratul „Stabat mater”? Ar trebui cu ale cuvinte să ne recunoaștem în urletele lui Wozzek, în incoerențele delirante din „Microfonia” lui Stockhausen, în vacarmul percuteții din „Jonizarea” lui Varèse.

De ce i-a devenit atît de greu compozitorului — de-a lungul ultimului secol — să scrie un final reușit de simfonie? Pentru că un asemenea final trebuie să aducă triumful bucuriei, iar după Brahms compozitorul n-a prea mai știut să se bucure într-un fel care să poarte pecetea autenticității. Finalurile sale victorioase vor fi mai întotdeauna convenționale. Marea lui voluptate și chemare este aceea a tînguirii. Iar cînd instinctul său artistic va refuza bucuria convențională, nu-i va rămîne decît să introducă finalul funebru, cum face Ceaikovski în „Patetica”.

Nu, nu este adevărat că o muzică a bucuriei ar intra în contradicție cu vremurile pe care le trăim. Ar fi, dimpotrivă, răspunsul la mesajul cel mai așteptat de către oamenii prinși în tulburătoare vîltoare și sinceri doritori să primească un imbold puternic întru a se bucura, căci bucuria — cea mare, cea pură, cea nobilă — verticalizează sufletul. În aceasta constă de altfel, înainte de toate, misiunea muzicii. Fraza jeluitoare, minorul, își au rațiunea de existență ca derivate din afirmarea luminoasă, majoră, în care-și află o birsă și a căror suprafație trebuie să o recunoască dacă nu vor să se transforme în sinistră cobe. Din partea muzicianului, sensibilitatea modernă, atît de greu încercată, are nevoie de un sprijin moral — de acel impuls spre un alt fel de viață — pe care numai forța emotiv-spirituală a sunetului îl poate da. Negăsindu-l, ce va face? Se va îndrepta — cum se și întîmplă — spre preclăsiți ai clăsiici. Așa s-a născut legenda „spiritului tradiționalist” al publicului.

E momentul să-și facă loc și un alt mod de a înțelege datoria muzicianului față de epoca sa: acela care-l va determina să evocă nu numai timpul veacului, cît nevoia de lumină și bucurie a contemporanilor. Ar beneficia atunci nu numai cei ce ascultă, dar și muzică însăși, căci ceea ce a dus la schimonosirea ei actuală este tocmai stingerea bucuriei din sufletul celei mai surizătoare dintre arte. Menținerrea mai departe a întinericului sub pretextul autenticității („așa simt, așa scriu”) e incompatibilă cu demnitatea Muzicii. Căci nimănui nu-i este îngăduit să transforme arta în autobiografie și confesiune, iar dacă totuși o face, acest lucru constituie o gravă ilegalitate spirituală. E desigur mai comod și mai simplu să te tînguești decît să fii încrezător și radios. A regăsi izvoarele bucuriei presupune pentru muzician un efort de autodepășire interioară pe care cam de un secol s-a dezobisnuit să-l facă. Aici însă, pe acest plan, este adevărata profunzime, aceasta este zona valorilor perene. Vă amintiți ce cîntă alista în partea patra din simfonia III-a de Mahler? „Omule, ascultă ce-ți spun: miezul adînc al nopții. Cît de adîncă și-ar fi suferința, bucuria este și mai adîncă decît ea. Suferinței îi spui: du-te! Dar bucuria ai vrea s-o păstrezi veșnic. Orice bucurie aspiră spre veșnicie!”.

George Bălan

Semnificație și mesaj

Plastică

Galerii

DECEMBRIE 1972

DISTANȚA unui sfert de veac invită la o privire retrospectivă ale cărei semnificații cuprind bilanțul, dar mai ales perspectiva. Ne-am obișnuit să privim viitorul ca pe o noțiune ce ne aparține obiectiv, indiferent de domeniile în care ne proiectăm aspirațiile. Istoria celor 25 de ani se descifrează în gestul concret al ascendenței constante, dar și în drumul parcurs de vocația spirituală a unui popor bogat în resurse artistice.

Din acest unghi și cu această intenție, în acest al 25-lea decembrie, în sălile Muzeului de Artă al R.S.R. se organizează o succintă și dinamică expunere a celor mai reprezentative lucrări de pictură și sculptură, prin care putem urmări diacronic evoluția unei concepții despre creație dar și dialectica diversificării stilistice, obiectiv justificată și necesară prin însăși condiția artei noastre.

Articulate pe coordonatele marilor etape istorice dar și pe cele ale unei spiritualități cu amprentă fermă și specifică, selecția recheamă în memorie momente ale căror sens major au stimulat creația, realizând în același timp o instructivă și revelatoare panoramă a evoluției artei noastre din ultimii 25 de ani. Există indiscutabil, dincolo de patosul romantic al evocării (sugerat și prin „compartimentări”), o intenție analitică, o încercare de a delimita evenimentul nu numai prin tematica-manifest, ci și prin transfigurarea lui în sensul unui mesaj general, prin metaforă activă și simbol elocvent. Expoziția reface un drum pe care se întâlnesc în efervescența începutului artiștii din generația „marilor nume”, repere calitative ale unei tradiții strălucite, cu tinerii creatori, operând împreună în sensul valorificării unor resurse inepuizabile din perspectiva unui nou umanism și a realismului mesajului.

Există o solidaritate umană a creațiilor — etică și estetică — în virtutea căreia calitățile definitorii ale artei românești se prelungesc și se amplifică în condițiile schimbărilor calitative operate în structura societății. Ea definește și explică arta celor care, evoluând în limitele unor virtuți stilistice afirmate, se concentrează într-un efort conștient pe direcția abordării mărilor și acutelor teme actuale. Nu este vorba de o restructurare — caracterul umanist și militant al artei noastre are tradiții autentice și solide din care își extrage valoarea fenomenul creației, — ci de o integrare în fluxul unor realități dorite dar necunoscute până în acest moment.

Anul 1948 — centenarul Revoluției prin care românii își afirmă aspirația către Republică. Expoziția „Flacăra” și Anuala de Stat marchează o cotitură esențială în orientarea artei, în crearea unor noi raporturi cu cotidianul revoluționar și cu publicul. Sensul imediat al acestei manifestări ca și acela mai larg al evoluției către o nouă valoare spirituală se descifrează în creația lui Tăculescu — un „30 Decembrie” conținând în el virtuțile cromatice ale împinării viitoare. — M.H. Maxy, Nutzi Acontz, Phoebus — artist ancorat decis în tradiția revoluționară încă de prin anii '30, — Vasile Kazar, Ciucurencu, Ghiață, Rescu, Iser, Lucian Grigorescu — „Bălcescu” său rămâne un tulburător portret-biografie — Corneliu Baba cu un ciclu dramatic și evocator, Geza Vida și Ion Grigore Popovici. Există o calitate intrinsecă în aceste lucrări ale unui început de drum către o tematică socialistă, care le asigură valoare etică și estetică dincolo de uzura timpului.

Artiștii acestor ani aparțin unor generații diverse, au structuri temperamentale și maniere diferite, dar creația lor justifică dialectica tradiției, astfel în expunere lucrările lui Pallady, Dărăscu, Gheorghe Anghel completează o complexitate de atitudini aflate la confluența surselor unui același orizont spiritual, unic și specific.

Există apoi o etapă esențială: cea în care conștiința efortului în care se

M. H. MAXY: „Familie de muncitori din Ghelari”

lansase țara întreagă constituie subiectul meditației active în jurul ideii de artă și angajare socială. Cristalizarea unei concepții ferme se realizează (expunerea ne ajută să reconstituim dinamica epocii) și cu ajutorul tinerilor (pe atunci), care se alătură măștrilor consacrați, propunând viziuni noi, personale, dar și premisele unei diversificări stilistice. Este interesantă și semnificativă apariția unor nume ca acelea ale lui Pacea, Nicodim, Covaliu, Bițan, Piliuță, Nedel, Gh. Iacob, Eugen Crăciun, Băciu, atât pentru locul pe care îl ocupau atunci în ierarhia valorilor, cât și pentru faptul că distanța dintre acei ani și actualitate conduce de cele mai multe ori la spectaculoase modificări stilistice.

Anul 1957 marchează un eveniment cu valoare simbolică: o jumătate de veac de la răscoalele țărănești. Desenele lui Baba, dramatice asemenea unei acuzații, cele ale lui Băciu, Brădean, picturile lui Piliuță, Covaliu, Altmășan, Ciucurencu refac o realitate resimțită acut la nivelul istoriei naționale, fixând un reper în evoluția pe care o descifrăm, adevăr valabil și pentru tematica sculpturii lui Ion Jalea, Naum Corcescu, Ion Irimescu, Boris Caragea.

Atenția la semnificațiile multiple ale existenței — oameni, peisaje industriale noi, o viață nouă, — la complexitatea realității și a posibilităților de a o transfigura, artiștii operează într-un cimp tematic din ce în ce mai larg și mai nuanțat. Subliniind acest fenomen obiectiv, organizatorii expunerii operează compartimentări în raport de tendințe și opțiuni stilistice, delimitând apartenențe justificate la un procedeu sau altul. Deși ușor didactice ca ton și intenție de „expunere-lecție”, formulări de tipul: „Peisajul pe filonul sensibilității autohtone”, „Retrospectiva Ciucurencu: momentul unei sinteze cromatice decisive”, „La sursele unei vitalități primordiale”, „Între rafinament și ingenuitate”, etc., etc. delimi-

tează destul de exact locul pe care îl ocupă unii sau alții dintre artiști în contextul contemporan. Există deci, dincolo de calitatea organică activă a artei noastre, posibilitatea unei discuții în jurul preferințelor pentru un limbaj sau altul, într-un sistem ce permite și solicită libera opțiune.

Sub acest aspect trebuie să înțelegem și să apreciem efervescența care conduce la formule atât de diferite ca structură vizuală dar omogene ca finalitate umană, în care se înscriu cu egală valoare Ion Gheorghiu, Pavel Ilie, Vladimir Șetran, Sabin Bălașa, George Năpăruș, Mărgineanu, Mihaela Eleutheriade, Octav Grigorescu, Lia și Dorian Szasz, Blendea, Sălișteanu, Bernea, Bandac, Zamfirescu, sau Maitec, Breazu, Apostu, Popovici, Vasilescu, Tiron, Bolea, Condiescu, Spătaru, Minea — în sculptură, ca și graficienii Ion Donca, Geta Brătescu, Dumitru Cionca, Ethel Lucaci-Băies, Chirnoagă, Paul Erdos, Vincențiu Grigorescu, Teodora și Ion Stendl.

Meritul acestei expoziții festive este acela de a ne readuce în atenție principalele etape ale evoluției și revoluției artei noastre, gravitând în jurul evenimentelor esențiale, chiar dacă inventarierea și disocierea stilistice devin o dificultă (și chiar inutilă) performanță. Extragem încă o dată, printr-o rezumativă privire de ansamblu, adevărurile despre semnificația umană și destinul artei românești din pătratul de veac ce s-a scurs și înțelegem sursa vitalității și a valorii sale.

Și, însumind evenimente, lucrări, nume ce ilustrează un moment crucial al istoriei noastre, sensul pe care îl dau prin dialectica lor articulare ne îndreptățește să privim lucid perspectiva, gest firesc cu care ne-am obișnuit în acești 25 de ani și prin care eucerim viitorul, asigurând perenitatea valorilor românești.

Virgil Mocanu

● TIMIȘOARA

● LA galeriile de artă din Timișoara, graficiană Lidia Ciolac prezintă a treia expoziție personală (după alte două în Italia), cu 27 gravuri pe metal. O remarcabilă stăpânire a tehnicii este pusă în slujba unei imaginații cuprinzătoare — subliniem, este pusă în slujba, deoarece, fapt pozitiv, niciodată nu se ajunge la exhibarea „delirului tehnic”, cum se întâmplă, în îngrijorătoare măsură, la graficienii noștri, — deși unele „teme” s-ar preta la așa ceva. Pentru a distinge câteva soluții imagistice, transcriem pentru început câteva titluri ale lucrărilor: „Fraternitate”, „Străbunul”, „Legenda lui Manole”, „Don Quijote și credinciosul Sancho Panza”, „Zburătorul”, „Alegorie rustică”, „Masca”, „Meduza”, „Himera”, „Meditație spațială”, „Viziune”, „Protuberanță solară”, „Materie cenușie”, „Neuronii”.

Imaginile intrupează simboluri tradiționale, de circulație, în interpretări personale sau simboluri personale; alte gravuri sînt „cercetare” subiectivă asupra macro și microcosmosului, din care nu lipsește, la nivelul „aspectului” un bagaj de imagini științifice (fotografieri cosmice, macrofotografii a structurilor) la acestea urmărindu-se în special calități ce țin de tactilitate, termicitate etc. Un alt registru poate fi considerat acela al „dansului” liniilor, fuga aparent liberă, forfota grațioasă, aici accentul căzînd pe calitățile „muzicale”.

● ARAD

● LA galeriile de artă Alfa din Arad, pictorul Spiru Vergulescu are a patra expoziție personală. Cu pictura lui se verifică, încă o dată, justetea celor spuse de Francisc Șirato în „Elementul de agrement în artă”: este o pagină dintr-o subtilă „psihologie a succesului” abordarea „peisajului” cu caracter geografic cosmopolit, care pe lângă tonul justificativ, pentru artist, al unui „altceva”, inoculează privitorului starea de consum „prin procură”. Peisajele lui Spiru Vergulescu sînt „aduceri aminte” ale pelerinajelor artistice: „Casă la Barbizon”, „Prin fereastra Louvre-ului”, „Pod peste Sena”, „Impasse Ronsin (atelierul lui Brâncuși)”, „Rue Maurice Utrillo”, „Moulin de la Galette”, „Balciul noaptea” (Balci, oraș de artă, „popasul pictorilor și vizitatorilor”, scrisese Em. Bucuța). Consecvența cu care Spiru Vergulescu „portretizează” case — „Calea Victoriei 202”, „Calea Victoriei 155” — (să ne amintim că unii hiperrealiști americani portretizează vilele vedetelor de cinema) mărturisește un program deja constituit: pictură numai în prezența unui incitament vizual, a unui „motiv” (iar de la impresionisti începe orice și este sensibil de a deveni motiv); „căutare” plastică numai în preajma unor măștri-orientare (Van Gogh, Cézanne, — mai rar fovii) de pînă la începutul secolului și închiderea între paranteze a „restului”. Gestul acestei decizii de a simplifica, pentru uz personal, pictura, prin impermeabilitate la soluțiile noi, cuprinde fără îndoială și indiferența la posibila acuzație de perimare, desuetudine, repetare etc., dar nu despre aceasta este vorba; acest imperturbabil drum (și stil constituit) are prea multe lucruri știute, verificate, suferă de prea multă certitudine. Un mare pictor spune: alături de o incertitudine, puneți o certitudine. Și răsturnată propoziția — rămîne valabilă.

Mihai Drișcu

SPIRU VERGULESCU: „Peisaj”

Radio Televiziune

Radio

Antologii dedicate Republicii

● ANTOLOGIEI cotidiene din poezie patriotică îi corespundea emisiunea săptăminală de vineri după amiază (ora 17,25), structurată ca un montaj de versuri alcătuit tematic, câteodată gândit chiar de unul dintre poeți; în transmisiunea trecută s-au întâlnit însă mărturiile scriitorilor — vibranta adevărată rostită de Zaharia Stancu — cu cele ale compozitorilor — un itinerar al lucrărilor muzicale de valoare a desenat Doru Popovici — și cu cele ale plasticienilor — incursiunea în tezaurul de comori realizate de pictori, sculptori și graficieni a fost semnată de Mircea Deac.

● SE compun selecții de versuri inedite: grupajului **Poezii la marea sărbătoare** i se alătură suita de poezii scrise de cea mai tină generație (**Revista literară radio**); sub titlul „Luna dramaturgiei românești contemporane” se transmit piese mai vechi (și chiar prea vechi) și mai noi (nu prea multe), ce evocă evenimentele trecutului sau reliefează faptele contemporane; iar celelalte emisiuni culturale încearcă să desemneze creațiile esențiale ale acestui pătrar de veac („Valori ale cinematografului românesc” — **A șaptea artă**; „Manifestări de prestigiu la cei 25 de ani de Republică” — **Artă frumoasă**; „Teatrul românesc în anii Republicii” — **Rampa**).

● ACEEASI dorință de a prezenta marile realizări economice și culturale ale României se manifestă în fiecare transmisiune — știrile anunțând succesele zilnice, reportajele-monografii, portretele și interviurile, concursurile (**Cine știe câștigă**; „Orașe noi pe harta patriei — Motru”) compun o imagine policromă a realității, constituie tot un fel de antologie, o antologie a vieții și muncii oamenilor în patria noastră.

● REMARCAM că marea sărbătoare se proiectează pregnant în emisiunile radiofonice: începând de azi ciclul **Republica la un sfert de veac** va avea șase transmisiuni zilnice; în ziua de 30 Decembrie, primul grupaj de cîntece se intitulază **La mulți ani, frumoasă Românie!**; așteptăm cu interes și spectacolul literar-muzical **Dragoste supremă, România**. Suita de programe dedicate țării, în aceste trei zile, va fi doar unul dintre omagiiile ce subliniază și încununează victoriile obținute în cei 25 de ani ai Republicii.

A. C.

„Adevărata școală a moralului”...

● ÎN aceste ultime zile ale anului, zile emoționante prin semnificația lor, să ne fie permisă a intrerupe șirul analizelor (cît de exacte ?) asupra spectacolelor, textelor, actorilor și regizorilor teatrului radiofonic sau televizat pentru a elogia ideea însăși de teatru, teatru ca instituție relevantă pentru viața artistică a oricărui popor. M-am gândit adesea cum ar arăta viața noastră cea de toate zilele fără o mulțime de lucruri și mi-am imaginat-o. Absența teatrului iată, însă, ceva de neconceput.

Febrila bucurie a străbunicilor noștri în fața primelor reprezentații de teatru în limba română, vorbește, astfel, direct inimii mele. Era în noiembrie 1836 și într-o casă particulară din Iași își începea cursurile Conservatorul „filarmonic-dramatic” unde „gratis (fără plată)” să învață muzica vocală și declamația în limba patriii”. Directorul: vornicul Ștefan Cărtărgi, aga G. Asachi, spătarul Vasile Alecsandri. Elevi: „Douăsprezece dame și tinere învață de patru ori pe săptămână dimineața, iar 16 tineri după miază-zi”.

„Acest așezămînt — conchidea **Albina românească** — poate înfrîni, într-un chip foarte favorabil asupra dizvălii talenților muzicale și informarea unui Teatru Național, ce este adevărata școală a moralului și izvorul plăcerilor nevinovate”. După numai trei luni, elevii Conservatorului dădeau „marți în 23 februarie a lor întâi cercare teatrală în limba națională” (**Mirtil și Hloe**, din 1816, fusese jucată de amatori), iar „Dorința de a fi față la acea întâi reprezentație dramatică în idioma patriii au fost așa de mare, încît cu patru zile mai înainte nu se afla nici un bilet de intrare și în seara aceea Teatrul ne părea prîm mic spre a cuprinde pe toți doritorii”. Astfel că „înfăptuită cu asemenea bun ogur, această reprezentație s-au poftorit în 26 febr., după obștească cerere, îmbulzirea au fost încă mai mare și mulți care n-au putut intra s-au înscris pe viitoare reprezentații. Noi nădăjdum — citim tot în **Albina românească** — că direcția Conservatorului, îndemnată de încredința și interesul public, ce l-au mărturisit în un chip atât de mare, va îndoi a ei sirguință pentru a aduce la îndepli-

nire un așezămînt merit a dizvăli deosebite talenturi și potrivit a înfrîni asupra literaturii, civilizației și petrecerii publice”.

Zece ani mai târziu, **Organul luminărei** saluta primele „reprezentări în limba română” la Sibiu, iar în ianuarie 1853, **Gazeta de Moldavia** anunța „deschiderea teatrului nou” din București, eveniment ce avusese loc în ultima zi a anului 1852 (sînt de atunci exact 120 de ani): „Ist edificiu este zidit după un sistem nobil și răspunde chemărei sale; proporțiile sale, potrivite și impozante, sînt de o simplitate grandioasă. Dar dacă privirea sa dinafară înfăptosează un caracter serios, intrind în sală, spectatorul se simte plăcut surprins; frumuseța, eleganța ornamentelor tuturor părților, iluminate în mod plăcut, minesc templul muzelor...”

După peste un secol, conștiința noastră mai bogată, încă mai complexă decît a contemporanilor începutului de teatru românesc, receptează în întreaga ei semnificație savoare a unor asemenea relatări. Textul dramatic, tipărit sau reprezentat, ne-a devenit tot mai direct un reper, un criteriu, iar, în acest sens, am mai spus-o și o repetăm cu plăcere, emisiunile de teatru radiofonic și T.V. au contribuit în excepțională măsură la difuzarea lui la nivelul întregii națiuni.

Ioana Mălin

30 de joi

ANUL e pe sfîrșite. Mă uit mereu în urmă, tot ce am scris la această rubrică s-a învechit puțin, a căpătat aura vechimii, peste cuvinte a apărut puful ruginii. Aceasta e cronică numărul 30, deci 30 de joi am așteptat „România literară”, am recitat ce am scris și am regretat de fiecare dată faptul că n-am putut să exprim exact gîndul pe care l-am avut. Telespectator fidel, am privit multe emisiuni, m-am abținut de la păreri subiective, și am sperat ca observațiile mele să poată fi citite cu plăcere. Deși nu mai sîntem în universul trăsuri și al calului, uneori am avut un suflăt din acel timp; ținînd cont de această mărturisire am ajuns la următoarele concluzii:

— Nu ne putem lipsi de televizor, pentru cei care au de gînd să-și întocmească gospodăria și apartamentele televizorul umple serile goale și încremenite. El e noul alfabet, inventatorii lui se pot compara cu acela care a inventat tiparul.

— În același timp ne dăm seama că ar trebui să ne ferim de televizor, el consumă multe zile din viața noastră, zile în care nu prea trăim decît prin el. El nu numai că ne spală ochii cu imagini, dar și creierul cu idei.

— Am observat că televiziunea asemeni marilor raliuri pune mereu în competiție timpul, deci timpul mereu în luptă cu imaginea, cu vorbirea. Televiziunea sintetizează pe un ecran ultrafantomat preocupările noastre contemporane.

— Nu place nimănui cînd se vorbește prea mult la televizor, vorbăria întunecă teleidolatria. Imagini, imagini, imagini, acestea trebuie să fie literele televiziunii.

— Nu suport reporterii cinici, sau obraznici. Reporterul, ca un artist adevărat, trebuie să fie de o bună calitate sufletească, să inspire încredere, compasiune. Mă gîndesc la emisiunile în care erau arătați cu forța oamenii, folosindu-se vicleana forță a aparatelor de înregistrat sunetul și imaginea. Sufăr atunci cînd problemele care țin de sentiment sînt judecate la fel cu problemele economice. Așadar, cînd o femeie părăsită de bărbat împreună cu copiii ei nu dorește să-și arate chipul plin de reproș sentimental tatălui dispărut, reporterul, care bănuim că are inimă, și încă ce inimă, una mai generoasă decît a oricui, trebuie să respecte sensibilitatea celor în cauză.

— Mi-au plăcut mult documentarele, și filmele făcute de scriitori, și cele ciudate, melancolice cum a fost filmul despre poduri al lui Mircea Lărian.

— Și serialele au fost bune, de fapt ele au fost mereu motivul deschiderii televizorului sîmbăta și duminica, cînd spun asta îmi dau seama că nu fac un compliment la adresa televiziunii; căci ea nu trebuie să trăiască din cinema, ci din altceva specific ei, că televiziunea cu rare excepții nu are vedetele sale, nici filme făcute special pentru micul său ecran.

— Mi-au plăcut în mod cu totul subiectiv: animatele, nu de orice fel, lecția de limba engleză, emisiunea în limba germană (mai ales cînd cîntă copiii la flaut), transmisiunile de pe Lună, Andrei Bacalu, telegenialul comentat de Cornelia Rădulescu și Petre Popescu.

— Și doresc redactorilor care respectă gustul și plăcerile publicului, celor care fac emisiuni cu pasiune și sinceritate, celor care au chiar vocația acesapărut puful ruginii. Aceasta e cronică numărul 30, deci 30 de joi am așteptat tei dificile meserii, să trăiască și să înflorească.

Gabriela Melinescu

O imagine din spectacolul pregătit de Televiziune pentru noaptea Revelionului: „Hora unirii”

Telecinema

Băiatul bătrînului Blood

● N-AM mai văzut un film cu piraiți de sute de ani. Cu piraiți ai mării, pe mare, cu vase pirateresti la orizont, cu căpitani care se uită prin lunetă și văd piraiți, așa cum ațîția alții văd idei. Cu abordaj, cu gheare de oțel care se înfig voluptos în lemnul vaporului pașnic și neînarmat, cu frînghii pe care se balan-sează piraiți în zbor spre pînă corăbiei atacate, cu lupte corp la corp și om la om, la pupă și tribord la nord și la sud de incrociabile Floride. De sute și sute de ani n-am mai fost atîcat pe mare de piraiți, după cum de sute și sute de ani n-am mai abordat vase, pașnice să le caut, ca pirat, în pînă, aur, smirnă, tămîie și rum. Așa că în noaptea de duminică spre luni am strigat în gînd și sălbatic celor care dansau și jucau în jurul meu: „lăsați-mă în pace, lăsați-mă să văd **Fiul căpitănelui Blood**, lăsați-mă să fiu prost, bun, copil sardanapalic, nu se poate intra într-un An Nou fără să urli, în mijlocul oceanului — la abordaj!, fără să scoți sabia din teacă pentru a-ți apăra iubita și viața de mitocănia piraiților...” Așa le-am strigat în gînd și, eu însumi mitocan, le-am întors spatele și m-am așezat, în mijlocul apartamentului, pe un fotoliu, în fața televizorului.

Ceea ce a fost straniu în experiența mea de duminică noaptea se poate rezuma astfel: spre diferență de acela care fusesem în urmă cu sute și sute de ani (și trebuie să precizez, în paranteză, că l-am cunoscut personal pe bătrînul Blood, am ținut cu el și am fost gata să mor pentru el printr-o moarte lentă care n-a fost însă agreată de destin), de data aceasta am constatat cu o luciditate monstruoasă că dragostea pentru tînărul și viteazul Blood coincide cu mila — subtilă pînă la umor — față de piraiți. Firește că-i disprețuiam pe tîlhari — dar, naiba știe de ce, disprețul față de ei mă ducea, dialectic, și la mila față de tînărul și viteazul Blood. Ori mila față de el mă înstrăina într-atîta de bravura și frumusețea lui, că-mi trezea o simpatie ciudată față de dușmanii săi, dezmosteniți ai soartei care luaseră un drum greșit în viață. Numai că simpatia — chiar fugitivă — față de acei mitocani care nu-și vedeau de treabă mă indignă și ea, încît la un moment dat mi se păru că superbul fiu al regretatului Blood ține gura strîmb și e urît... De aici spaima mea că filmul ar putea, deodată, să nu mai fie frumos și hotărîrea mea de a-mi găsi un punct de echilibru printre sentimentele mele contradictorii. Dar această hotărîre avu darul să mă neliniștească mai mult, căci ea mă făcu să descopăr că nu mai sînt acela din urmă cu sute de ani. Începui să mă iau la palmă și să mă strîng de gît; mă legaî fe-deleș și mă aruncaî singur într-un colț al sufletului meu maturizat: „stai acolo — mi-am poruncit — pînă se termină filmul... nu te mai aborda, nu-ți fi propriul pirat!”

Așa abordată problema — viața, marea, corăbiile, eroinele, regia, săbiile și chiar absența oricărui cal îmi apărură mirifice și avui răgazul să contemplu cel mai frumos moment al filmului: tînărul și viteazul Blood iertîndu-și și condamnîndu-și totodată dușmanul, cunoscutul căpitănel spaniol al vasului pirateresc. Acest căpitănel îi biciuise, îl umilise, îi luase iubita și era hotărît să-l spînzure pe băiatul despre care vă vorbesc. Me veți întreba: de ce? Vă voi răspunde că vroia să se răzbuie pentru amintirile și rănile pe care i le provocase „le feu” Blood. Tînărul și frumosul — ajutat de forțele binelui — reușește însă să pună mîna pe vasul pirateresc, să lichideze rezistența mitocanilor, dîndu-le pur și simplu la cap, izbutește să-și elibereze iubita din ghearele păcătoșului, să se elibereze pe sine, să se proclame căpitănel pe vasul fostului căpitănel, acum prizonier, dar cînd crezi că-l va omori, nu-l omoară. O insulă pustie apare la orizont, la capătul lunetei. Fiul căpitănelului Blood decretează că dușmanul tatălui său să fie debarcat pe acea insulă și lăsat acolo, singur; vedem cum i se dau condamnatului o sticlă cu apă, o pînă și un pistol. Pistolul mi-a trezit, din nou, un straniu interes față de ticălosul devenit victimă.

Am așteptat încordat revenirea căpitănelului pirat în acțiune. Știam de mult că nu pot fi tras pe sfoară în acest domeniu: într-un film, nu ierți niciodată înul. Orice iertare trebuie să reintre în scenă. Am așteptat — într-o creșcîndă nerăbdare — apariția deportatului, undeva, pe o potecută, într-o poienă. Filmul s-a desfășurat în continuare pe mare. Condamnatul n-a mai apărut. Dar — ca de obicei — aceasta e o altă poveste.

Radu Cosașu

REPUBLICA

Atelier
literar

Cu ocazia împlinirii unui sfert de veac de la proclamarea Republicii am alcătuit o culegere de versuri dedicate acestui măreț eveniment, din producția literară a colaboratorilor noștri la „Atelier literar”. (Index)

Sub timpla țării

Sub timpla țării mi-am găsit odihnă
la ceas tăcut de vise și de liniști,
cînd galopează caii către nimeni,
și vara mea fierbinte plînge-n miriști,

cînd trec cocorii — cearcane de fată —
visînd prin amintiri și albe ploii,
visînd de-acum la primăvara dulce
cînd umbra lor o vor găsi la noi.

ION MUSTAȚA

Salut

Pe voi mindri fagi
de pe creste
cu pălăria-n mină
vă salut.
Cînd trec pe lingă
trunchiurile voastre,
vă aseamăn în gînd
cu aprigii lăncieri
ce se înșirau în linii de bătaie,
odată,
pe dealul Bobilna.

VASILE DINCU

Mă uit la tine...

Mă uit la tine, românească glie,
țărîm de vulturi albi și apă vie,

codru de zimbri și de căprioare,
fîntînă limpezită-n ploii solare,

geană de doină care mintea fură,
griu revărsat pe drum și bătaie,

steag și armură, duh de singe-n tină,
străfulgerare-n liniștea alpină,

turn de uzină, pală strămoșească —
mă uit la tine, țară românească!

Din cite ești, din toate și eu sînt:
plîns și nădejde, apă și pămînt!

ION MARIA PARASCHIV

Patria

Dacă pasărea n-ar mai zbura
cerul ar începe să se usuce
i-ar cădea dinții i-ar albi norii
chiar soarele s-ar descleia
cine l-ar zări într-o dimineață căzut
în țărîna
ar întreba ce este cu casa asta putredă
aici
într-o hărmălaie aeriană cuvintele
s-ar zbate sticloase către alte orizonturi
arborii ar muri cu lumină
riurile și-ar sorbi apele
și nu ne-am mai vedea în ele
n-am mai vedea cum noi înșine
devenim pietre
printre care vulpile își așează birlogul...

Dacă între noi ar fi măcar unul
care să nu-și iubească
cu sete, cu nebulie, cu neodihnă
patria,
pasărea n-ar mai zbura.

GABRIEL CHIFU

Blestem

Bunicii mei neștiutori de carte
Mi-au lăsat moștenire
Doar un blestem:
„Tu, cel ce vei intra în ograda soarelui,
Să nu poți merge
Decît cu fruntea sus,
Ca brazilii.

Fie senin, fie furtună,
Și să te înfiori, ea iarba, pînă la rădăcină,
La orice adiere de vînt.
Tu, cel ce vei intra în împărăția luminii
Să nu te poți depărta de căldura pămîntului
Chiar de-ți vor fi împrăstiate cele mai înflorite
vise.

Tu, cel ce vei vedea de-aproape
Mina ce-a îngrădit cu slove
Un crîmpei de veșnicie
Să ai ochii ca două izvoare
Care ies din pămînt
Numai ea să adune lumina și aerul
Pentru verdele ierbii și curcubeul florilor de
cîmp.

IOANA CIOANCĂȘ

Copacii aceștia vin cu mine

Copacii aceștia vin cu mine
pe drumul cel mai lung,
cu aripile zdrențuite
și picioarele desculțe
prin glodul
și ploile căzînd
siciilor peste nervi
și peste degetele sfărîmate...

Din îngerii de-odinioară,
aerieni
în limpezimea verde
a dimineții,
cu frunze de libelule
și muguri de cristal,
n-a rămas nimic...

Li sînt lingă umăr,
sub cernerea de pămînt a ploii;
de pămînt,
de ape viscoase,
de suferință,
de piatră.

Și copacii aceștia
venind prin ani
și rămași în esența lor drepți
și puri
sînt împărțitorii de idei,
oamenii mărunți la făptură
și neînfricați,
uciși pentru puțin timp
între siglele nopții.
Oamenii aceștia, numiți simplu:
comuniști, arborează în gesturile domoale
sau repezite, dar firești,
limpezimea albă a dimineții
și trec, trec înainte...

ION ALEX. ANGHELUS

Cu fiecă secundă

Să dăm țărîinii anotimpuri grele
de rodul strîns sub clopotul luminii
cînd ochii noștri înfloresc în stele
și roua naște pace-n miezul piinii.

În muguri seva-nvăță să respire
culori din setea noastră roditoare,
ciorchini de raze stăruie-n privire
eum stăruie amiezile în floare.

Să dăm țărîinii straie de izbîndă
cînd pasărea se împlinește-n zbor
și cînd ureăm, cu fiecă secundă,
o altă treaptă către viitor!..

IOAN VASIU

În țara mea

Aici nu se minie munții scuiindu-și lava
nu se minie pămîntul năruind orașe
marea-n dantele nu roade perfidă temeliile
nici vîntul răzvrătit nu seacă cuprinsurile.

Odată ea niciodată apele s-au miniat
mirate fugind înapoi, în albi cuminți.

Aici imi cîntă ciocirlia lumină.

Cît imi aleargă roată privirea
spice grăbite ridică fruntea
să vadă zborul spirală.

Aici sînt merii de aur, în pîrg.

Frate om cu frate pămînt
se leagă pe viață și moarte.

Aici imi cîntă frunza cîntec de dor,
iarba, cîntec de leagăn,
aici sînt toate izvoare,
aici sînt toate, iubindu-se toate,
eum nicăieri.

Aici soarele răsare de două ori
din adîncul nostru
din înaltul cerului.

Aici sînt ciocirlie
cu aripi de lumină,
spirală veșniciei de soare.
Aici...

LILIANA POPESCU

Cîntec de țară

Pe sinuoasele meandre,
izvoare, riuri, fluvii
și mari păduri miraculos arzînd,
adîncile comori spre piscuri duc.
Ca o maree de lumină țara
în pulsul ei clocotitor ne fură,
durerea-și pierde glasul amețită
de visele-n arcade legănîndu-și
cutezătorul și frumosul tors,
sudaarea-ncinge frunțile cu nimbul
sublim al nesfîrșitei tinereți,
se năruie-n trecut nesiguranța
rătăcitoare-a dorului flămînd
și marmora tresare-nfiorată
în mari colonne bolta susținînd.
Ceva din tot se cuibărește-n mine
și sufletu-mi pierdut se-nalță-n slavă
de doru-naltei patrii mistuie.

SORIN PLANETARU

Eu

Cobor din munți
și ies dintr-o apă, din două,
și-nsemn pe cer
ceasornicul trecerii timpului
apoi mă joc cu lumca de stejari.
Și mereu sînt fericit
cînd încep să crească stejarii
sălbatic
străjuind țara celor mai frumoase doine.
Răsar voievozi
pe-al întregului pustiu dezmiardat
și mă joc cu cîntecul
și-mi iubesc mama
ce mi-a dat în piept
glasul țării românești.
Iubesc pădurile de stejari
în care cresc casele de lemn,
în care-ncet se conturează
malurile unui timp de odihnă...,
și-i rog pe tata și mama
să iubească țărîna
și apa
și țărîna;
și iubesc singura mea țară.

GEORGE DOȚ

CARTEA ROMÂNEASCĂ

O CULTURĂ capătă în evoluția ei istorică acele dimensiuni valorice care se impun în primul rând în conștiința poporului care a creat-o. Dar orice fenomen autentic de artă ajunge pe parcursul timpului să pătrundă în acel muzeu imaginar al lumii, unde dialogul artelor capătă un adevărat caracter universal. Cei dinții călători străini care au vizitat odinioară diversele provincii ale țării noastre au fost de la început impresionați de frumusețea folclorului românesc. De aceea este firesc ca primele antologii care au făcut cunoscute în străinătate valorile spirituale ale poporului nostru să fie acelea de literatură populară.

Dar în a doua jumătate a secolului trecut s-a configurat pentru diverse țări europene acel „miracol” al literaturii române, reprezentat de nemuritoarele opere ale lui Eminescu, Caragiale și Creangă care au deschis defi-

nitiv calea creației noastre literare spre universalitate. La câteva decenii după consacrarea sa, poeziile lui Eminescu au ajuns să circule în diverse limbi de pe meridianele lumii, opera acestui scriitor care făcea să ținească masiv geniul unui popor, ajungând să fie apreciată ca o mare realizare a romantismului întârziat, ce s-a configurat în sud-estul Europei și totodată ca cea mai puternică expresie a poeziei romantice universale din această perioadă. Amintirile povestitorului humuleștean au pătruns mai tirziu în peisajul literar european din cauza dificultăților de limbă, dar atunci când tălmăcirile lui Auger Yves în franceză și ale altor traducători în engleză și germană, l-au făcut cunoscut publicului larg, Creangă a apărut ca un rapsod genial, răsărit într-o lume încă puțin cunoscută.

A urmat apoi acea epocă de aur a

culturii române dintre cele două războaie, când o mare pleiadă de scriitori, reprezentată de M. Sadoveanu, L. Rebreanu, L. Blaga, T. Arghezi, Ion Barbu, Camil Petrescu, G. Călinescu și alții au izbutit să ajungă la o sincronizare definitivă a fenomenului literar românesc cu cel universal. Eforturile care se făceau însă în această vreme pentru propagarea literaturii române peste hotare erau încă extrem de reduse, iar informațiile de care dispuneau instituțiile străine de cultură, ca și marii specialiști despre fenomenul artistic românesc erau de asemenea foarte modeste. În perioada interbelică s-au impus în mod limpede pe plan european Sadoveanu și Rebreanu, care au făcut în felul acesta cunoscute în lume două formule specifice ale prozei românești.

Dar dacă literatura noastră interbelică a izbutit să se sincronizeze în mo-

dul cel mai firesc cu mișcarea literară universală, tălmăcirile destinate să facă cunoscute marile realizări ale culturii române erau încă extrem de puține. L. Blaga, Ion Barbu, T. Arghezi, Camil Petrescu, Hortensia Papadat-Bengescu, G. Călinescu etc. rămân încă niște mari necunoscuți.

A urmat apoi perioada marilor transformări revoluționare din țara noastră, când forța de șoc a înfăptuirilor poporului nostru, ca și prestigiul politic al țării noastre au contribuit în mod masiv la atragerea atenției omenirii întregi asupra ritmului trepidant în care în România socialistă se făurește o nouă viață și este creată o nouă cultură, purtătoare a marilor tradiții din trecut.

În acest context, atit țările europene, cit și acelea de pe alte continente au redescoperit marii clasici ai literaturii române și au început să privească cu

Culegere de proză românească contemporană în Elveția

• „Rumänische Erzähler der Gegenwart” (Povestitori români de astăzi) se numește culegerea de proză românească contemporană apărută recent în Elveția, în editura Gute Schriften Bern.

Volumul, deschis de o prefață ce poartă semnătura criticului și istoricului literar Adrian Marino, include un fragment din romanul „Ce mult te-am iubit” de Zaharia Stancu, în tălmăcirea lui Alfred Kittner, precum și povestirile „O canistră cu apă” de Eugen Barbu, în traducerea Ilsei Goldmann „Doi saci de poștă” de Fănuș Neagu (traducere Reinher Alfred Unger), „Ce paradoxală noapte de dragoste” de Laurențiu Fulga (traducere Georg Gherg), „Bile și doctorul” de Dumitru Radu Popescu (traducere Bernd Kolf).

1972 PREZENȚE ROMÂNEȘTI • PREZENȚE ROMÂNEȘTI

IANUARIE

- Editura „Paris-Manteau”, Amsterdam-Bruxelles, publică o nouă ediție a cărții lui Zaharia Stancu, **Pădurea nebulă**. Traducerea în limba neerlandeză este semnată de Jef Geeraerts.
- Editorul Ricardo Patron din Bologna retipărește **Buletinul lingvistic**. Acest buletin, publicat de acad. Al. Rosetti, a apărut între anii 1933-1948, fiind coeditat la Paris, Geneva și Copenhaga.
- La Varșovia, în editura „Nasza Księgarnia” a apărut romanul **Fanar** de Horia Stancu, tradus de J. Wrzosek.
- În editura „Progres” din Moscova a apărut romanul **Paranteze** de Teofil Busecan, în traducerea lui Iuri Kojevnikov.
- **Accordi di Paroli**, culegere de versuri de Tudor Arghezi, în traducerea lui Marco Cugno, apare la editura italiană „Einaudi”.
- Expoziție de artă plastică românească la Varșovia.

FEBRUARIE

- În Israel, apare volumul **Frunze** de Tudor Arghezi, tradus în limba ebraică de Shimon Heran.
- Sub titlul **Visăm împreună**, la editura „Europa” din Budapesta, se publică un volum de Marin Sorescu, cuprinzând poezii tălmăcite în limba maghiară de Szemer Ferenc.
- În biblioteca „Marabout” a editurii „Gerard” din Bruxelles apare volumul **Pentagrama** de Vladimir Colin, într-o traducere realizată de autor în colaborare cu Jean-Baptiste Baronian.
- Turneul ansamblului „Musica Nova” este bine primit de publicul portughez.
- În limba slovacă, apare romanul **Ce mult te-am iubit**, tradus de Milota Bagonova (Ed. Tatran, Bratislava).
- Expoziție Ciucurencu la Atena.
- La Istanbul, în editura „Habora” se tipărește romanul **Desculț** de Zaharia Stancu. Traducerea în limba turcă este semnată de Z. Erman.
- Expoziție de carte românească în R.P.D. Coreeană.

MARTIE

- În Italia, la editura „Il Calendario del popolo” din Milano, apare cel de-al doilea volum **Nicolae Ceaușescu**

— Scrieri alese, cuprinzând cuvântări și articole publicate în anul 1971.

- Volumul **Nicolae Ceaușescu — România pe drumul construirii socialismului**, editat de editura „Rombach” din R.F.G., este prezentat în librăriile din Austria și Elveția.
- La Kiev, Expoziția „Arhitectura Republicii Socialiste România”.
- În numărul 3 al revistei **Inostrannaia Literatura** din Moscova, se publică nuvela **Răspuns** de Szász János, tradusă de I. Salimon.
- La Reims are loc Congresul Asociației Internaționale a criticilor literari. Printre participanți: George Ivașcu și Ov. S. Cărmăneanu (membri în comitetul executiv al Asociației).
- Sub titlul **Chef la minăstire** a fost editată la Moscova o culegere din proza lui Vasile Voiculescu. Traducerea este semnată de Tatiana Ivanova; prefața — de Iuri Kojevnikov.
- În editura „Albert Bonniers” din Stockholm, apare în traducere succedă nuvela lui Petru Popescu **Moartea din fereastră**.
- Apare la editura „Czytelnik” din Varșovia romanul **Ce mult te-am iubit** de Zaharia Stancu, în traducerea Danutei Bienkowska.
- **Ce mult te-am iubit** este ecranizat de televiziunea ungărească.
- La Köln, în cadrul concertelor **Musica viva** are loc audiția compoziției electronice **Pythagoreis** de Lucian Meșianu și a **Sonatei piccolo** de Alexandru Hrisanide.
- „Zilele culturii românești” în Finlanda.
- În colecția „Archaeologia mundi” a editurii franceze Nagel apare volumul **România**, semnat de Emil Condurachi și Constantin Daicoviciu.
- Revista vest-germană „Kunst und Handwerk” dedică un număr (2-3 1972) artei aplicate și decorative din România.

APRILIE

- Editura „Juarez” din Argentina tipărește volumul **Nicolae Ceaușescu — Filozofia de pace a unei societăți contemporane**.
- „Zilele culturii românești” în Austria.
- La teatrul „Jokai” din Békescsaba se joacă piesa **Interesul general** de Aurel Baranga.
- Romanul **Primăvară timpurie** de Aurel Mihale este tipărit la „Voennoe izdatelstvo” din Moscova. Cartea a fost tradusă de E. D. Koroșenko și V. A. Andrianova.

- Teatrul de Comedie face un turneu în R. P. Ungară cu spectacolele **Dispariția lui Galy Gay**, **Croitorii cei mari din Valahia** și **Cher Anioine**.
- Teatrul „Bulandra” în Olanda, cu **D-a-le carnavalului** și **Leonce și Lena**.
- La Palma de Mallorca se deschide expoziția **Pictură contemporană din România Socialistă**.
- La Budapesta, la **Közzgazdasági és Jogi könyvkiadó**, a apărut versiunea maghiară a **Cronicii anului 2000** de Mircea Malița.
- La Teatrul „Polski” din Bydgoszcz (R. P. Polonă) se pune în scenă **Jocul de-a vacanța** de Mihail Sebastian.

MAI

- Expoziție de artă contemporană românească la Tokio.
- La Nisa, la Galerie de Pouchette, s-a deschis expoziția „Viața și opera lui Panait Istrati”. O stradă din Nisa poartă, începând cu ziua de 19 mai, numele scriitorului român.
- Editura „Europa” din Budapesta publică romanul **Șatra** de Zaharia Stancu în traducerea lui Papp László.
- În nr. 4-5 al revistei poloneze **Dialog** apare piesa **Peretii albi** de Iosif Petran, în traducerea lui Piotr Szymanowski.
- Teatrul „Comedie de la Rochelle” prezintă la Paris și în Vendée, comedia satirică **Nu sînt turnul Eiffel de Ecaterina Oproiu**.
- Expoziții ale cărții românești la Ottawa și Montevideo. Expoziții ale cărții românești mai fuseseră organizate, cu puțin înainte în Algeria, Republica Africa Centrală, Zambia, Tanzania, Congo, Zair, Egipt.
- La Seattle, Conferința de limbă și literatură română.
- Turneul Teatrului Național în Iugoslavia. În program: **Coana Chirița** și **Cui i-e frică de Virginia Woolf?**
- Seară de poezie Marin Sorescu la Washington.
- Orchestra de cameră „București”, la Festivalul internațional „Primăvara muzicală la Roma”.
- Formația „Pro Musica” în Iugoslavia.
- O antologie a poeziei românești, în traducerea lui Tasko Sarov, apare în limba macedoneană, la Skoplje.
- La New York, la editura „Twaine”, o antologie de basme românești și **Desculț** de Zaharia Stancu.

IUNIE

- În Japonia se tipărește o nouă ediție a volumului: **Nicolae Ceaușescu — O politică de pace și colaborare internațională** (ed. Kobunsha).
- La Tel Aviv a apărut volumul biografic **Nicolae Ceaușescu — omul și politica sa**.
- La Skopje Teatrul dramatic pune în scenă piesele **Pălăria de pe nopțieră** și **O sârbătoare princiară** de Teodor Mazilu.
- Radio Suisse Romande transmite o „masă rotundă” avind ca temă **Situația literaturii în România**.
- La Editura „Odeon” din Praga apare romanul **Pădurea nebulă** de Zaharia Stancu: traducerea cehă este semnată de Marie Kravkova.
- **Revue d'Esthétique** consacră un număr special esteticii românești, publicând articole de Eugeniu Speranția, Liviu Rusu, Marcel Breazu și Al. Dima, N. Tertulian, Ion Pascadi, Ion Ianoși, Zoe Dumitrescu-Bușulenga, Dumitru Ghise.
- În revista „Il Dramma” apare piesa „Ceasornicării Taus” de Gellu Naum.
- Ansamblul „Argeșul” — Medalia de aur la festivalul internațional de la Warffum-Olanda.
- În Italia apare culegerea de poezii **Tachicardia di Atlante** de Dragoș Vrâncănu, în traducerea poezilor Accrocca, Bigongiari, Curci, Luzi, Sala, Sanesi și a criticilor Mario de Micheli și Giancarlo Vigorelli, cu prezentări de Carlo Bo și Roberto Sanesi.
- La Haga, două expoziții — una de pictură, alta de ceramică, sculptură și tapiserie — reprezintă arta românească de azi.
- **Ce mult te-am iubit** de Zaharia Stancu, în editura Albin Michel din Paris. Versiune franceză: Léon Negruzzi.
- Opera lui Pascal Bentoiu, **Hamlet**, a fost difuzată de Radiodifuziunile din Londra, Roma și Budapesta.

IULIE

- La Leningrad (Ermila) expoziție de artă plastică românească.
- La Plovdiv, pe scena unuia dintre cele mai cunoscute teatre de păpuși din R. P. Bulgaria, are loc premiera piesei **Șoricelul și păpușa** de Alecu Popovici.
- Turneul teatrului „Ion Creangă” în Canada și Statele Unite.

PE MERIDIANELE GLOBULUI

interes noua literatură ce se realizează, ca o amplă deschidere spre marile dimensiuni ale viitorului.

De aceea se poate afirma cu certitudine că traduceri din literatura română în diverse limbi au căpătat o adevărată amploare abia în anii 1945—1972. Statisticile existente ne permit să subliniem că între anii 1944—1971 au fost traduse circa 1900 de titluri de scrieri literare, sociale-politice, tehnico-științifice și artă.

Cum era și firesc, țările care și-au îndreptat în primul rind atenția asupra fenomenului literar românesc au fost cele socialiste. În U.R.S.S. au apărut în această perioadă 560 de titluri, în R.D.G. 150, în R. P. Polonă 151, în R.S. Cehoslovacia, 145, în R.P. Ungară 114, în R. P. Bulgaria 81, iar în R. P. Chineză 56.

Demn de reținut este de asemenea faptul că scrierile românești au început

să capete o răspundere din ce în ce mai largă și în țările occidentale. Menționăm doar cu titlu de exemplu faptul că în Franța au apărut 100 de titluri, în Italia 73, în R. F. a Germaniei 22, în Turcia 41, în Anglia 15, în Argentina 16, în Brazilia 10 și în India 15.

Dintre scriitorii noștri contemporani autorul cel mai frecvent tradus este Zaharia Stancu. Potrivit informațiilor de care dispunem, operele sale au fost tălmăcite în 35 de țări, însumând 97 de titluri. Astăzi literatura română pătrunde din ce în ce mai masiv pe diverse meridiane ale lumii nu numai prin unii autori izolați, cum fusese între cele două războaie cazul lui Panait Istrati sau Peter Neagoe.

În ultimele decenii, romanele noi ale lui G. Călinescu au pătruns în diferite arii de cultură. La aceasta se adaugă în ultimii ani succesul din ce în ce mai larg care îl au peste hotare romanele

lui Eugen Barbu, Marin Preda, Al. Ivasiuc, poeziile lui Nichita Stănescu, Marin Sorescu și alții.

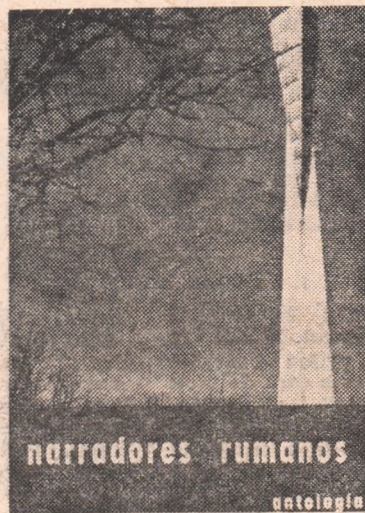
Simptomatic pentru interesul arătat față de literatura română în ultimele decenii ni se pare de asemenea faptul că numele scriitorilor români și comentariile despre operele lor apar într-o proporție din ce în ce mai mare, în diverse lexicoane de literatură universală sau panorame ale literaturii universale. Dacă primele ediții din *Istoria literaturii europene de la Renaștere* scrisă de Paul von Thiegem conțineau doar numele lui Eminescu, Caragiale și Creangă, mai târziu, același autor consemnează activitatea literară a lui M. Sadoveanu, Blaga, Arghezi și alții. În *Panorama literaturii universale*, publicată de Thorens la Marabout, există de asemenea un amplu capitol consacrat literaturii române. De asemenea, lexicoanele de literatură universală, publicate

de Editura Kröner sau Niemeyer, ca și acela de la Weimar, consemnează un mare număr de scriitori din țara noastră. Evident că la aceasta au contribuit și edițiile bilingve sau multilingve de poezie, realizate în ultimii ani în țara noastră, ca și unele traduceri tipărite de editurile de la noi.

Fără îndoială că pe acest plan mai avem încă foarte mult de făcut. Realizarea unui dicționar al literaturii române, ca și a unui compendiu de istorie literară în mai multe limbi, se impune ca o necesitate de prim ordin.

Astăzi, putem însă afirma cu o legitimă mândrie că literatura română a devenit o realitate majoră pe plan universal, datorită noastră fiind aceea de a o face la fel de cunoscută ca și alte realizări ale poporului nostru.

Romul Munteanu

PREZENȚE ROMÂNEȘTI • PREZENȚE ROMÂNEȘTI 1972

- La Triest se încheie lucrările primului Congres european de literatură științifico-fantastică. Au fost decernate premii celor mai bune lucrări în acest gen realizate în ultimii ani. Marele premiu rezervat publicațiilor literare nespecializate a fost acordat revistei *Viața românească* pentru numărul 2 din 1970, dedicat literaturii și artei științifico-fantastice. Au mai fost distinse cu premiul special „Eurocon I” romanul *Vă caută un taur* de Sergiu Fărcașan, povestirea *Altarul zeilor stohastici* de Adrian Rogoz și — în domeniul teoriei și istoriei literare — volumul *Virșia de aur a anticității românești* de Ion Hobana.
- Concert de muzică românească la Darmstadt, în interpretarea ansamblului *Musica Nova*. În program, lucrări de Myriam Marbe, Nicolae Brândus, Octavian Nemescu, Aurel Stroe, Tiberiu Olah și Anatol Vieru.
- La editura „Il Mulino” din Bologna apare studiul *Teorie și metodă în sintaxă* de Sorin Stati.

AUGUST

- La Budapesta, editura „Europa” publică volumul *Ochii Maicii Domnului* de Tudor Arghezi, în traducerea lui Lorinczi Laszlo.
- Între 21 și 31 august au loc la Varșovia manifestări prilejuite de *Zilele Bucureștiului*, în cadrul cărora se prezintă filme artistice și documentare ale studiourilor noastre, o expoziție a Teatrului românesc; Teatrul Giulești prezintă spectacole cu *Măsură pentru măsură* și „Eseu”.
- La editura „Porta de Livaria” din Brazilia apare volumul „Cancioneiro Romano”, sub semnătura poetei Stella Leonardos. Cartea cuprinde o culegere de poezii inspirate de lectura traducerilor din lirica românească în limbile portugheză, spaniolă și franceză, precum și balada „Miorița”, redată în versiune completă în cinci limbi neolatine. Studiul introductiv și aparatul de note îi aparțin lui Nelson Vainer.
- Muzeul Arndt din Bonn găzduiește o expoziție de artă populară românească.
- La Moscova are loc Decada cărții românești.
- Quartetul „Pro Arte” și Quartetul „Philharmonia” la Nisa.
- Turneul în Italia al Orchestrei simfonice a Radioteleviziunii române.

- La posturile ungare de radio „Kossuth” și „Petőfi” — „Săptămîna culturii românești”.
- „Săptămîna culturală românească” la posturile bulgare de radio.

SEPTEMBRIE

- Formația de muzică veche a Radioteleviziunii și Corul de cameră din Iași — la festivalul *Musica Antiqua Europae Orientalis*.
- La cunoscuta editură spaniolă „Baral Editores” apare antologia bilingvă *Poesia rumana contemporana*, sub semnătura lui Dariu Novăceanu.
- Săptămînalul literar polonez *Zycie literackie* publică o amplă selecție de poezii de Nichita Stănescu, Marin Sorescu, Ana Blandiana și A. E. Baconsky. Traducerile sint semnate de Zbigniew Szuperski, Anna Wilk și Ion Petrică.
- La editura „Europa” din Viena apare romanul *Îndoielnicul raport al lui Jakob Buhlmann* de Arnold Hauser.
- Revista poloneză *Literatura na swiecie* (nr. 9) publică un ciclu de poezii de Lucian Blaga, în traducerea lui Zbigniew Szuperski. În același număr, apar fragmente din romanul *Ion* de Liviu Rebreanu, traduse de Danuta Bienkowska, și din romanul *Prins de Petru Popescu* (trad. Zbigniew Szuperski) precum și o povestire de Ion Băieșu (trad. Stanislaw Bik).
- *Moartea lui Ipu* de Titus Popovici apare, tradus de István Klumák, în revista budapestană de literatură universală *Nagyvilág*.
- Teatrul Evreiesc de Stat din București, în turneu în S.U.A., cu spectacolele *Un sirag de perle* și *Dibuk*.
- În editura „Kritika” din Skopje apare volumul de poeme *Athanas de Gellu Naum*.
- La Kiev, în editura „Veselca”, apare romanul *Ultima poveste* de Radu Tudoran.
- În Belgia apare o carte consacrată României: *Roumanie à l'heure de vérité* de Albert de Smaele.

OCTOMBRIE

- La Bruxelles, în editura „Paris-Manteau” apare, în limba neerlandeză, volumul *Nicolae Ceaușescu — Scrieri politice*.
- La festivalul de la Graz se interpretează lucrarea lui Ștefan Niculescu: *Unisons*. (Două lucrări ale acestui compozitor — *Tastenspiel für Klavier* și *Triplum* — sint tipărite de

Edition Gerig-Köln și Editions Salabert-Paris).

- Teatrul „Ion Creangă” la Festivalul Teatrului de tineret de la Veneția.
- În revista *Les lettres nouvelles* apare proza poetică *Lumina de toamnă* de Sorin Stati (traducere în limba franceză de Fernand Bloch).
- „Zilele culturii românești” în Belgia.
- Teatrul „Bulandra” — turneu în R.D.G. cu *D'ale Carnavalului*.
- În editura suedeză *Coeckelberghs* apar romanele lui Zaharia Stancu *Descult* (reeditare; traducere: Inggerd Granlund) și *Jocul cu moartea* (traducere: Kjell Ekström), prezentate de Göran Borge.
- În sala Teatrului „Gerard Philippe”, colectiul muzical francez 2E2M interpretează lucrări ale compozitorilor Costin Mișeanu și Mitrea Cărlăianu.
- Revista „Osteuropa” din R. F. a Germaniei publică piesa *Dresoaara de fantome* și fragmente din *Iertarea*, ambele de Ion Băieșu.
- Turneul Operei române în Grecia.
- La Brno, expoziția „Artă plastică românească din secolul XX”.
- Premiera piesei „Jocul de-a vacanța” de Mihail Sebastian, la Teatrul academic de stat „Vahtangov” din Moscova.
- Concert de muzică simfonică românească la Moscova.
- „Săptămîna culturii românești” în Algeria.

NOIEMBRIE

- Piesa *Interesul general* de Aurel Baranga, care se joacă în Ungaria la Teatrul Békéscsaba, este difuzată de televiziunea maghiară.
- Revista „Helikon” din Belgrad publică un ciclu de poezii românești, cuprinzând versuri de Alecsandri, Eminescu, Arghezi, Topirceanu, Blaga, St. Aug. Doirș, Al. Andrițoiu, I. Tudor — traduse de Vukosa Karanović.
- Ansamblul de cintece și dansuri U.T.C. — în Finlanda, Suedia, Norvegia și Danemarca.
- Academia de Arte din cadrul Institutului Franței acordă premiul „Bernier” monografiei „Enescu” publicată de Editura Academiei din București.
- Revista de teatru „Bohurupee” din Calcutta publică piesa lui Al. Mirodan *Șeful sectorului suflute*, în traducerea scriitoarei Amita Ray.
- Turneul de concerte în U.R.S.S. al Filarmonicii de stat „George Enescu”.

- Expoziție de artă populară românească în Egipt (la Alexandria).
- Turneu în Italia al Orchestrei simfonice și Corului Filarmonicii „Banatul”.
- Filarmonica „George Enescu”, turneu în U.R.S.S.
- Serialul românesc „Urmărirea” este difuzat de televiziunea finlandeză.
- Ansamblul folcloric „Banatul” — turneu în R. P. Mongolă, R. P. D. Coreeană și R. P. Chineză.
- La Budapesta, două expoziții: una de artă decorativă românească; a doua: „Cartea în Republica Socialistă România”.
- Teatrul „Ion Creangă” — turneu în Cuba.

DECEMBRIE

- În Anglia apar două cărți consacrate tovarășului Nicolae Ceaușescu. Volumul *Nicolae Ceaușescu — The Man, his Ideas and his Socialist Achievements* (Nicolae Ceaușescu — Omul, ideile sale, înfăptuirile sale pe calea socialismului) a fost publicat de editura Russel Press Ltd., cu o prezentare semnată de profesorul Stan Newens.
- Cartea *Ceaușescu and Romania* (Ceaușescu și România) de Donald Catchlove inaugurează suita de lucrări intitulate „Făuritori ai istoriei” a Editurii Abacus Press Ltd.
- La Sofia apare o nouă ediție a romanului *Descult* de Zaharia Stancu (traducerea: Spaska Kanurkova).
- Editura poloneză P.I.W. tipărește *Viața și opiniile lui Zacharias Lichter* de Matei Călinescu, în traducerea Irenei Harasimowicz.
- La editura japoneză „Sengaku” apare o carte consacrată României. Autor: Hideji Kawasaki. Prefată de Takeo Miki.
- La Londra se deschide Centrul de carte românească — „Roumanian Book Centre Ltd”.
- Expoziții ale cărții românești la: Buenos Aires, Praga, Varșovia, Sofia.
- Televiziunea chineză difuzează filmul „Valurile Dunării”.
- Ansamblul „Rapsodia română” la Budapesta.
- La Viena are loc vernisajul expoziției „Constantin Brâncuși”.
- La teatrul parizian „347” are loc premiera piesei „O scrisoare pierdută”.
- Expoziție de artă plastică românească la Tirana.

Franța literară

Cîteva autori... cîteva cărți...
Și încă un an !

Franța literară a lui 1972, generoasă ca totdeauna și avînd continuu ce a dauga și de unde pierde, a oferit spre lectură multe pagini. Oricît am filma de repede sau oricît am încetîni imaginea, ochiul reține însă doar o parte. Ce a fost mai interesant ? Cine știe... Ce s-o fi dovedit mai valoros ? Altădată se putea răspunde : viitorul o să arate. Astăzi, ochiul (nici măcar obiectiv, nici măcar într-o ordine) reține doar fragmente.

„Imprimarea — nota Pierre Emmanuel în *Pour une politique de la culture* — a făcut din om un schizofrenic activ și a consacrat divorțul dintre spirit și suflet“.

Se scrie enorm. Se publică spaimîntător. Și ce ? Arta nu mai are definiție. De toate. Consumatorul, oricare ar fi el și oricît ar alerga, aleargă zadarnic, deoarece a rămas și rămîne în urmă. De citit, pare-se, va fi totuși mai greu decît de scris, cu cit intrăm în timp.

După ce Jules Romains a închis ochii, la sfîrșitul verii, „Nouvelles littéraires“ publica ultima sa poezie, care începea cu acest vers : „Lumea se teme. Lumea așteaptă“. Numai el și cu Montherlant n-au mai așteptat. „Și ce-are a face că noi cîntăm ?“ — continua Jules Romains. Iar Montherlant, în ultimele pagini de jurnal (1968—1972) adunate sub titlul de *La marée du soir*, cugeta la fel, din alte spețe de temeri însă : „Nos Erinyes ne sont pas nos crimes, mais nos fautes“.

Omenirea are de întreprins un radical examen de introspecție, de făcut spălături. Tiparul a mers prea repede. Uneori mai rapid ca gîndirea și ca gestățiile prin care aceasta devine — cînd și dacă poate — artă

„Cuvîntul e vertical. Culcate, cuvintele devin vis“ — așa formula în poemele din *Peut-être une demeure*, publicate la începutul toamnei, Georges Emmanuel Clancier. Unele evocă pe Michel Angelo, Paul Gilson sau Paul Chautot. Cu ultimul am dejunat în decembrie 1969, pentru ca la cîteva zile să aud că a murit în metrou. Alt poem are ca titlu numele lui Guillevic. (Peste cîteva săptămîni, editura „Junimea“ din Iași va oferi publicului românesc traducerea romanului de mare succes *L'Eternité plus un jour*, incununat la Paris cu „Premiul librărilor“). Cel mai obiectiv, totuși, fiindcă versiunea românească ne aparține, le vom destăinui cititorilor și titlul ei : *De-a dururea și-o zi*.

Cu *Notes pour un amour* (poate una dintre cele mai interesante culegeri lirice ale anului și a sa), Alain Bosquet a stîrnit mirarea criticilor : să se mai poată scrie încă poezie erotică într-o țară ca Franța ?! Bosquet știe și el, mai precis ca mulți alții, cîte lucruri au sucombat în artă și cîte desuetudini închid muzeele. Imaginare sau nu. Totuși, el nu uită că „La cimitir trebuie jucat Mozart“ și că „L'orange est la foi de l'orange“. Poezia rămîne portocala închisurii.

Ajuns la peste 3000 de pagini și la al treilea volum din *L'Idiot de la famille*, fără să îngădă însă comentarea lui Flaubert la *Madame Bovary*, acest „monstru“ dezlîntuit care e Sartre își comentează și dezvoltă tezele propriului

său sistem filosofic. Unele, numai. Pentru un asemenea metraj, însă, chiar un pretext ca Flaubert devine derizoriu.

Malraux a fost, prin octombrie, internat într-un sanatoriu. S-a vorbit de obsesia umbrelor lui Charles de Gaulle și a Louisei de Vilmorin.

În aprecierile pe marginea volumului *Lettrisme et hypergraphie*, alcătuit de G. P. Broutain, J. P. Curtay, J. P. Gillard și F. Poyet, revista „La quinzaine littéraire“, care s-a simțit obligată să ia act pe larg de lettrism (ajuns acum la al... treilea val) cita pe unul din laterali curentului, Kurt Schwitters, cu următoarea afirmație : „Tot ce scuipe artistul e artă“. Cînd marmorei, cuvîntului, culorii și acordurilor le ia locul scuipatul, desigur că pledoaria salivei, sau a artelor generate de ea, se poate rezuma și numai la atîta efort teoretic. Însuși ambalajul, atunci, nu mai conțea.

Hélène Sevestre, venită din America de Sud la Paris și tipărind, la nici 17 ani, *Poèmes sauvages*, prima ei carte, a smuls criticilor un interes care de mult nu mai izvorise în atît de înalte exclamații. Poate că este exemplul cel mai elocvent al anului 1972 de la antipodul esteticii letriste : „Nu vreau să văd murind o plantă, nici o pasăre și cu atît mai puțin un cuvînt sau o frază“. Deosebirea e clară. Alții vor.

Pentru prima oară în Franța s-au publicat integral poeziile lui Rilke și ale lui Georg Trakl.

În romanul său, *Vous les entendez ?*, Nathalie Sarraute, oricît de feroce o considera Picon, s-a crispat auzind glasul tinerilor pentru care incomunicabilitatea sau prăpastia dintre părinți și copii există sever ca o radiografie fatală. Sigur, se aude vocea schimbului sau a schimburilor următoare. Ei rîd și șușotesc, și pregătesc drumul celor care poimîine vor șușoti și au să rîdă pe seama lor, într-o comedie eternă, cu nici o necunoscută. Și printr-o pădure de simboluri, egală cu metafora enigmei echivoce, fiorul Nathalie Sarraute trece la braț cu inocența junilor amuzați.

Vom încheia cu o carte al cărei titlu, *La peau et les mots* impune prin pregnanța lui semnificație sau dramă. Poetul Bernard Noël poartă mesajul violenței pînă la semafoarele stuporii, toate funcțiile intime fiind somate să-și trimită limbajul în propria lui sete de explozie, de teroare și de haos. Cuvintele se transformă în niște sinistrați. În niște fantome lubrice, expulzate, materia aspiră la o stare pregentică, de lăbărtări și tulbure, iar ceea ce reîncepe continuu e doar abisul : „comprendre, c'est décréer“.

Se petrece în literatura de azi, nu numai a Franței, o mare prăbușire. Medicii au datoria ca măcar s-o înregistreze. E ca și cum „Les linges noirs de l'avenir pendent aux fenêtres“ — (Que-neau) uneori ea ar ști despre sine că nu mai este. Sau, vorba lui Michaux, căruia *La vie dans les plis* i-a apărut într-o ediție nouă : „...neantul a venit la Tahavi. Tahavi nu și-a găsit piinea. Tahavi nu și-a găsit tatăl. Tahavi nu și găsește tatăl în lacrimile oamenilor“.

Da, e un film care continuă. Ne oprim aici. Lumea se teme. Lumea așteaptă. Nu se știe ce. Franța încă are ce a dauga și de unde pierde.

Ion Caraion

Mărturii asupra literaturii italiene

ANUL 1972 este socotit, în producția literară italiană, un an nu tocmai fericit. Scriitorii au trecut printr-o perioadă de readaptare. Precum la timpul său s-a măcinat neo-realismul, pare-se că astăzi se apropie de o criză serioasă, pe de o parte producția literară industrială, pe de alta intelectualismul narativ și poetic și, cu atît mai mult, cărțile care încearcă o sinteză între cele două climate. În mod ciudat, această evoluție este însoțită de o creștere a consumului literar (potrivit diagramelor marilor edituri Bompiani, Einaudi, Feltrinelli, Garzanti, Mondadori, Rizzoli, Rusconi și Vallecchi) în favoarea romanelor originale față de masa celor traduse. Societatea italiană, devenită prea complexă și adesea haotică caută să se scruteze pe sine și în operele literare. Poate că acest fapt să ducă în sfîrșit la realizarea unui vechi ideal rămas în suferință permanentă de-a lungul secolelor în Italia, acela de a se ajunge la o literatură în sfîrșit populară. Această constatare poate fi însă prematură.

Pe scara literaturii „de nivel“ (intelectual și estetic), trei apariții neobișnuite sînt proprii anului 1972 : un volum de poezii de Aldo Palazzeschi, care după trei romane publicate în ultima vreme, surprinzător de tîneresti pentru vîrsta sa ce se apropie de nouăzeci de ani, a dat la iveală o excelentă carte de versuri ; apoi publicarea de către Mondadori a unui volum postum al lui Elio Vittorini, un roman neterminat intitulat *Nome e lagrime*, scris în perioada fericită a *Conversației în Sicilia* și a *Oamenilor și neoamenilor* ; în sfîrșit, apariția unui volum de poezii al lui Tommaso Landolfi intitulat *Viola di morte*, după ce paradoxalul și solitarul autor a declarat că vrea să se emancipeze de proză. Este vorba în acest volum pur și simplu de o alianță între dannunzianism și hermetism, de altminteri destul de vitală. Vom mai nota că un al patrulea caz, recent, îl constituie evoluția romancierului Goffredo Parise, unul din numele redutabile care s-au impus în ultimii ani. După o serie de romane complexe și neîndoios puternice pe care le-a scris în spiritul epocii consumistice, el a venit deodată cu un *Abecedar numărul unu*, unde, cum arată și titlul, încearcă o regenerare a temelor simple, naturale, eterne, ale prozei. Această carte a stîrnit cea mai vie controversă critică a anului, căreia, se poate spune, i-a pus capăt intervenția marelui critic Carlo Bo, în „Corriere della sera“, recunoscînd o desfășurare organică spre această preocupare narativ-„polemică“ a lui Parise, de întoarcere la rădăcinile epice și emotivității umane.

Cele zece romane socotite a fi volumele best-sellers ale anului 1972 — potrivit tabelelor comparative ale editurilor — sînt următoarele : Arbasino cu *La bella di Lodi*, Arpino cu *Randagio è l'eroe*, Bassani cu *L'odore del fieno*, Bevilacqua cu *Il viaggio misterioso*, Dessi cu *Paese d'ombre*, Fruttero-Lucantini cu *La donna della domenica*, Laurenzi cu *Quell'antico amore*, Salvalaggio cu *Malpaga*, Tobino cu *Per le antiche scale* și Todisco cu *Il corpo*.

Într-o alocuțiune-bilanț, rostită la Biblioteca italiană din București la 22 decembrie, Bruno Arcurio, directorul

bibliotecii, a reținut din partea sa ca ocupînd primul loc în lista de mai sus, cartea lui Dessi *Paese d'ombre* și cartea lui Tobino, *Per le antiche scale*, a căror substanță reală a fost ilustrată, cu capacitatea sa binecunoscută de subtilitate și fermitate, de către Bruno Arcurio, ca fiind romane intrînd în modul cel mai autentic în sfera de structură a marelui roman al secolului XIX. Dessi, eliberîndu-se de un proustianism inițial, evocă în *Paese d'ombre*, o lume a copilăriei sale din Sardinia, cu o simplitate etică și epică impresiionante. Tobino, încă director al unui sanatoriu de boli mintale din Luca, introduce pentru prima oară în opera sa cu o puternică vibrație de umanitate și pietate, lumea clienților săi. Amîndouă cazurile marchează în mișcarea literară a anului, adevărate prototipuri ale unui spirit narativ responsabil și înaintemergător. Au fost reținute de asemenea, în sensul de mai sus, cele două volume de evocări narrative din lumea Renașterii venețiene, ale lui Neri Pozza, pînă acum cunoscut numai ca un remarcabil editor.

În poezie, cele două evenimente ale anului au fost fără îndoială *Jurnalul* lui Eugenio Montale, apărut aproape în întregime în reviste cu prilejul aniversării sale de șaptezeci de ani și, ca volum, culegerea *Su fondamenta invisibili* a lui Mario Luzi, care a deschis colecția de poezie modernă inaugurată de marele editor Rizzoli — bineînțeles, amîndouă, alături de amintitele culegeri de versuri ale lui Palazzeschi și Landolfi.

Principalul teren de desfășurare a mișcării literare a anului a continuat să fie, în afara aparițiilor editoriale, pagina a treia a tuturor cotidienele importante, grupînd pe cei mai de seamă scriitori ai epocii. Cu excepția revistei lunare „Il Dramma“ a lui Giancarlo Vigorelli și, într-un ton minor, a săptămînalului „La fiera letteraria“, viața literară italiană oferă exemplul paradoxal al unei activități intense, lipsită de reviste cu periodicitate regulată, demne de acest nume.

Dragoș Vrînceanu

Cîteva titluri ale anului în U.R.S.S.

CE-A adus nou anul 1972 în dezvoltarea literaturii sovietice ? Cu ce s-a impus el în ansamblul unui proces complex și ramificat ? Desigur nu este și nu poate fi vorba de criterii cantitative sau statistice este vorba de elemente definitorii, esențiale — atît cît pot fi ele relevante într-un rîstimp relativ restrîns — de aparițiile cărora le este sortit să rămînă interesante, discutate, comentate și dincolo de încheierea unor termene calendaristice.

Semnificative sînt, pe acest plan, cele două volume, apărute la aceeași editură, „Sovetski pisateli“, a doi scriitori pe care cititorii și critica s-au obișnuit de mult să-i citeze alături, cînd asociîndu-i, cînd contrapunîndu-i : e vorba de volumul *Privire* al lui Andrei Voznesenski și de *Cheful care cîntă* al lui Evgheni Evtusenko. Reluînd și versuri mai vechi, ambele volume aduc un număr de poezii noi și, mai ales, amîndouă relevă elemente noi, ce par a fi simptomatice pentru drumul literar al lui Voznesenski și Evtusenko, poate, chiar, ne îngăduie să întrezărim

ÎN LUME

Meridiane

O nouă etapă în evoluția lor. Să fie momentul de cotitură despre care vorbește nu de mult Andrei Voznesenski în a sa **Elegie a clipei** când nu poți scrie? În noul său volum, mai ales în ciclul care-l deschide și care are drept titlu un citat din Pușkin „De n-aș înnebuni“, poetul poartă un intens dialog, pe alocuri dureros, cu accente dramatice, cu sine însuși, despre poezie și despre menirea sa. **Cîntecul akinului** exprimă acest dor ce-l macină „de a fi înțeles“, „de a nu mai fi atît de singur“, dorința sa cea mai mare „ca încă un altul... un al doilea să cînte alături de mine“, dorință „de a putea cînta în doi... de a se auzi ca un ecou în stepă“.

Dacă tendința publicistică, tendința de a se adresa contemporaneității „în gura mare“ a fost totdeauna prezentă în poezia lui Evtușenko ea devine deosebit de evidentă în noul volum, poate și pentru că un loc central în compoziția lui îl ocupă poemul **Sub pielea statuii Libertății**, dar mai ales datorită intonației unor poezii precum **Celor ce au refuzat să-i stringă mina lui Blok, Peredelkiko, Învățămintele Bratșkului** etc. în care răsună pregnant ideea afirmată cu tărie „poetul e, vrea, nu vrea, și om politic“.

După o oarecare tăcere, Iuri Kazakov publică un nou ciclu de însemnări din seria **Jurnalului din Nord**, în paginile revistei **Naș Sovremennik**. În ultima vreme, și mai ales în anul care s-a scurs, această revistă s-a afirmat nu numai ca o personalitate bine individualizată, nu numai ca una din revistele cele mai interesante din Uniunea Sovietică, dar și ca o revistă care publică mai ales scrieri în proză de reală valoare literară. Am putea cita printre recentele nuvele, povestiri și romane: **Alka** de Fiodor Abramov, **Bani vii** de Andrei Skalon, **Pauză** de Iuri Naghibin, **Ultimul război** de Vasili Rosliakov, **Odă grădinii rusești** de Victor Astafiev etc. Într-un anumit fel în jurul acestei reviste se grupează, publicind mai frecvent în paginile ei, o serie de prozatori noi, cum ar fi Valentin Rasputin, Victor Lihonosov, Evgheni Nosov, Victor Astafiev sau chiar Fiodor Abramov, pe care critica îi încadrează tot mai mult în aceeași familie a „scriitorilor rurali“. Interesant și semnificativ este faptul că operele acestor scriitori aduc o viziune nouă asupra statului sovietic contemporan, luând asupra căruia critica este astăzi într-un tot de acord, și mai ales faptul că ele promovează o orientare estetică originală, valorificând într-un spirit netraditional realizările literaturii clasice realiste ruse, am zice tradiționalul realism rus, în expresiile sale cele mai strălucite — pe Tolstoi, Cehov, Bunin. O nuvelă ca **Ultimul termen** a lui Valentin Rasputin se înscrie incontestabil sub semnul literaturii de mare ținută artistică.

Fidel temei cercetate în ultima vreme, Konstantin Simonov a publicat anul acesta, în continuarea **Inseninărilor lui Lopatin**, apărute nu de mult, nuvela **Douăzeci de zile fără război**. Ea se încadrează în acea cronică a ultimului război la care Simonov lucrează de mult, încă de la romanul **Zile și nopți** și în care ultimele sale scrieri și indeosebi **Viii și morții** au înscris momente interesante și semnificative.

Cornul abundenței lui Oberon continuă seria operelor cu care s-a deschis o nouă etapă în creația lui Valentin Kataev, etapă tîrzie, dar plină de elan și prospețime, de tinerețe. Impresia de unitate, de legătură cu scrieri anterioare, precum **Fintina Sacră**, **Caleidoscop** se stabilește mai ales în sfera compozițională, a procedeeilor și a viziunii asupra operei ca ansamblu, fără a exclude și unele interferențe de ordin tematic, fiind vorba în ultimă instanță de prelucrarea unui material autobiografic, a unor amintiri. În cazul ultimei scrieri, epoca la care se referă autorul e mai ales cea a copilăriei și adolescenței, materialul de date, fapte, amintiri fiind impregnat (și aceasta și da farmec și originalitate operei) de considerații, de meditații filozofice. Kataev nu urmărește atît evo-

lucii carea anilor săi tineri și a vieții din acea epocă, a Rusiei de la începutul secolului 20, cît mai ales este preocupat de o confruntare dialectică, încercînd, astăzi, un comentariu filozofic asupra anilor de altă dată, asupra vieții de atunci, și a lui însuși, așa cum era el atunci.

În Uniunea Sovietică se scriu opere literare în 74 de limbi ale diferitelor popoare ce constituie statul sovietic multinațional. O cifră mai mult decît impresionantă dacă te gîndești să îmbrățișezi fenomenul acesta literar, multinațional și complex, în ansamblul lui și cu atît mai impresionantă, cînd te gîndești să extragi din întregul lui cîteva titluri, cîteva opere ce le socotești a fi reprezentative pentru un an, pentru o literatură națională, pentru o tendință. De aceea îți poți propune doar să schițezi cîteva momente, cîteva elemente dintr-un context pentru care există atîtea alte posibilități de cercetare și comentare

Tatiana Nicolescu

O redefinire a culturii britanice?

AFACE o evaluare, fie ea și relativă, asupra stării literelor englezești din ultimele 12 luni nu poate fi o întreprindere scutită de riscuri.

Mutațiile tot mai accentuate, înregistrate, printre altele, de statutul însuși al cărții (în raporturile ei cu sfera mai largă a culturii de masă) erau reflectate într-un interviu dat de John Bowen, săptămînalului **Times Literary Supplement** la începutul lunii noiembrie, cu prilejul „Săptămîinii naționale a cărții“ (National Book Week), acțiune britanică festivă în cadrul Anului Internațional al Cărții.

Interesantă, în luarea de poziție a scriitorului englez, era, fără îndoială, afirmația că astăzi, tot mai mult, cartea ca bun instructiv și delectabil se cere considerată (și fără complexare) drept unul doar din numeroasele **media of communication**, un mijloc concurat, cum bine se știe, de explozia, pe firmamentul culturii scrise, a celorlalte **mass-media**.

Atît publicul cit și specialiștii devin tot mai conștienți de faptul că ponderea fluctuează astăzi tot mai apăsător dinspre verbal spre vizual, ceea ce provoacă o transformare încă greu de definit a raporturilor dintre autorul de literatură pe de o parte, și destinatarul sau consumatorul ei, pe de altă parte.

În Anglia, parte din consecințele acestei stări de fapt se pot urmări, cumva, pînă și în cadrul exiguu al unui an calendaristic privit, să spunem, din punctul de vedere al bilanțurilor. Ce s-a publicat în ultimele 12 luni în Anglia în materie de beletristică? Fără îndoială că foarte mult. Încercînd însă, subiectiv, spicuirea elementului nou — calitățile acestuia de a stîrni ecou, iradiere, dezbateri și linii proaspete de forță, — concluziile desprinse ar evidenția, provizoriu, o pendulare mai departe nedecisă între „vechi“ și „proaspăt“. Pe un teren poate mai mișcător ca niciodată, literale, sub diferite forme, au înclinat parcă mai curînd spre siguranța conferită de realizările

stilurilor acreditate, întorcîndu-se cumva înapoi: chestionat de noi la jumătatea anului despre ceea ce consideră a a fi evenimentul cel mai important în aria literelor engleze în 1972, poetul american Paul Engle (în trecere prin București) răspundea că, pentru moment, descoperirea și publicarea manuscrisului original al capodoperei lui T. S. Eliot **The Waste Land**, cu intervențiile și adnotările olografe ale lui Ezra Pound. Dintr-un anume punct de vedere, s-ar părea că aprecierea a rămas la fel de validă și la încheierea anului...

Poezia engleză scrisă — vizibil afectată de concurența versului debitat, mai mult sau mai puțin spontan, cu sau fără muzică, înaintea microfoanelor — nu și-a găsit tonul. Ultimul volum al lui Stephen Spender, **The Generous Days**, a însemnat, după opinia criticii, o dezamăgire. Încercînd să ancoreze ferm în actualitatea politică și socială, o nouă carte a lui D. J. Enright, **Daughters of the Earth**, explorează un cîmp căruia fără îndoială îi aparține viitorul: poezia ca participare la frămîntarea generală a lumii. Pagina însă, în ultimă instanță, rămîne goală, lipsită de forță de percție. Robert Graves publică **Poems 1970-1972**, dar totodată, sensibil la noile postulate ale gustului, experimentează împreună cu pictorul Paul Hogarth o formă nouă de stabilire a contactului cu publicul: poemul apare nu tipărit, ci scris de mîna pe o pagină pictată (**Deyá** by Robert Graves and Paul Hogarth). Din generația mai tînără, Douglas Dunn (un nume în care se pun mari speranțe) caută un ton viabil și percutant în **The Happier Life**, mai puțin izbucnit însă, conform părerii criticii, decît volumul său de debut de inspirație socială mult mai netă, **Terry Street** (1969).

Care-i situația prozei? Într-o spicuire care nu se vrea și nu poate fi exhaustivă, observăm că Graham Greene publică o antologie de nuvele mai vechi și mai noi (**Collected Stories**). O scriere postumă de Malcolm Lowry creează relativă senzație (**October Ferry to Gabriola**) dar ne readuce înapoi. Cu **An Accidental Man**, Iris Murdoch nu reușește să aducă nimic nou în raport cu prozele sale reci, quasimecanice, perfect construite, din ultimul timp. În timp ce Leslie Charteris merge mai departe (**The Saint Goes On**), Muriel Spark (**Not to Disturb**) rămîne fidelă tonului de farsă feroce. Dintre bătrîni, Angus Willson preferă să se ocupe de un mare victorian (**The World of Charles Dickens**) în vreme ce C.P. Snow încearcă, fără prea mult succes, să capteze tonul și frămîntările tinerei generații într-un „roman“ de dezbateri (**The Malcontents**). Ca proză de divertisment, romanul **Magog** de Andrew Sinclair (după **Gog**, 1967), reputează succes de public prin calități de umor, ca și prin tonul picaresc. Am citat fi-rește pe sîrite. Deschiderile spectaculoase, breșele spre vîrfuri noi lipsesc.

Este totuși de observat că 13 luni în urmă, în pragul anului de care ne ocupăm, apără la Londra o carte notabilă, ale cărei ecouri și răsfrîngerii au marcat, credem, climatul ultimelor patru anotimpuri engleze. Am numit **In Bluebeard's Castle**, esul lui George Steiner, purtînd în mod curios pe pagina de titlu un motto fără litere: cîteva note din partitura **Castelului lui Barbă-Albastră** de Bártok, după care, de altfel, titlul este inspirat. În lumina considerațiilor despre destinul culturii vestice moderne făcute de Steiner, relativă lincezeală a literelor engleze din ultimele luni face, credem, parte din simptomul general al căutării unor echilibre noi. Cartea lui George Steiner, subintitulată semnificativ (prin referință la un eseu, vizibil depășit, din 1948 al lui T. S. Eliot) — „cîteva note pentru o re-definire a culturii“ — pare să fie, pentru intervalul avut în vedere, o luare de cunoștință de o însemnătate deloc neglijabilă, poate chiar momentul englez cel mai important al ultimei perioade.

Andrei Brezianu

Dominația prozei în Statele Unite

CE-A ADUS nou 1972? Cred că în timp se va dovedi că acest an, mai mult decît toți ceilalți, a marcat o etapă hotărîtoare într-un proces de fragmentare, de specializare a producției literare. Nevoia de sentimentalism difuz, de aspirație incertă, de puritate eliberată creează, într-o societate a cererii și ofertei, opere al căror prototip mai îndepărtat rămîne **Micul prinț**. În cite din cazurile de acest fel se poate vorbi despre valoare literară rămîne de văzut.

În schimb se constituie clar o generație de prozatori cîndva tineri, dar ajunși acum la deplină maturitate. Ieșiți din conul de umbră al marilor figuri afirmate între cele două războaie. Updike a început să dea măsura unui univers romanesc propriu: **Rabbit Redux** continuă un roman anterior, iar ultimul său volum **Muzee și femei și alte povestiri** adaugă colțuri noi tocmă la această lume. Din generația sa cel mai subtil și mai virtuos din punct de vedere tehnic rămîne John Barth; ultima sa carte, **Chimera** (Himeră) a fost caracterizată drept „un volum de basme despre viața de toate zilele a arhetipurilor“. Norman Mailer continuă netulburat linia sa de proză non-ficțională; **St. George and the Godfather** (Sfîntul Gheorghe și nașul) este un reportaj acerb satiric avînd drept obiect convențiile electorale ale partidelor americane. Flannery O'Connor, cîștigătoarea postumă a lui National Book Award, ar fi reprezentat, fără îndoială, cu strălucire aceeași generație dacă nu ar fi dispărut prea devreme de pe scenă. Se constituie această generație poate și împotriva romanului de consum, senzaționalist, în ciuda pretențiilor sale de cumîntenție realist-tradițională care a înflorit în 1972 mai mult ca oricînd (Wallace Wouk. **Kazan** sau chiar Hailey, care totuși e la un nivel ceva mai bun). Numele lui Larry McMurtry vine să se adauge acestei liste: **All my friends are going to be strangers** (Toți prietenii mei vor fi străini).

Printre autorii mai tineri care s-au făcut din nou auziți se numără Donald Barthelme, autor satirico-fantastic a cărui ultimă producție poartă titlul de **Sadness** (Tristețe) și Michael Crichton care se apropie curajos de lumea tehnicii și de potențialul ei epic, fără a deveni totuși un autor științifico-fantastic. Dar nici generația mai veche nu a dispărut cu totul, chiar dacă anul 1972 marchează trecerea dintre cei vii a titanului (și anacronicului) Ezra Pound, supraviețuitor aproape mitic al pionierilor modernului. Dar distinsa doamnă Eudora Welty, spre pildă, continuă investigațiile ei viguroase ale lumii din sudul Statelor Unite.

În fine, scrisul protestatar continuă să înspire în 1972 lucrări de valoare. **No name in the street** (Fără nume în stradă) de James Baldwin este o colecție de eseuri și amintiri a căror forță ilustrativă și demascatoare se fundează pe subiectivitatea unei personalități de explozivă forță. **Where the Wasteland Ends** (Unde se sfîrșește tărîmul pustiu) de Theodore Roszak studiază „păcatele lui Prometeu“, forțele destructive declanșate de lumea individualismului capitalist-protestant, ba chiar de teoreticienii raționalismului de la Bacon la Skinner. Cartea e tipică pentru pitorescul neo-arcaidian al multora dintre tinerii revoltați sau dezorientați ai Americii.

Virgil Nemoianu

La inaugurarea Centrului european al UNESCO pentru învățământul superior, București, 21 sept. 1972

ROMÂNIA la UNESCO

Calendarul realizărilor în 1972

DE MAI BINE de zece ani, activitatea țării noastre în cadrul Organizației Națiunilor Unite pentru Educație, Știință și Cultură (UNESCO) a cunoscut o evoluție ascendentă, expresie a dinamismului politicii externe românești și a prestigiului de care această politică se bucură pe arena internațională.

Bilanțul anului care se încheie a fost deosebit de rodnic. Iată, pe scurt, principalele secvențe ale acestei activități:

13—18 aprilie

La Atena are loc cea de-a V-a Conferință subregională a Comisiilor naționale pentru UNESCO din țările balcanice. La lucrări participă delegații ale comisiilor naționale UNESCO din Albania, Bulgaria, Grecia, Iugoslavia, România și Turcia. Delegația română este condusă de profesorul Jean Livescu, președintele Comisiei naționale române pentru UNESCO. Reuniunea analizează stadiul de execuție al proiectelor comune de cooperare balcanică și formulează recomandări pentru continuarea și dezvoltarea cooperării balcanice în domeniile educației, științei și culturii.

3—9 mai

La București se deschid lucrările celei de-a VI-a Conferințe regionale a Comisiilor naționale europene pentru UNESCO. UNESCO este reprezentată de John Fobes, director general adjunct. Participă toate țările europene membre ale Organizației. Conferința Europeană este salutăată de Președintele Consiliului de Miniștri al Republicii Socialiste România, Ion Gheorghe Maurer. Sub președinția profesorului Jean Livescu, Conferința regională europeană analizează căile și mijloacele pentru dezvoltarea și diversificarea, la nivelul Comisiilor naționale UNESCO, a cooperării regionale general-europene în domeniile educației, științei, culturii, informației. Printre recomandările și hotărârile adoptate figurează, la inițiativa României, constituirea unui comitet permanent de legătură al Comisiilor naționale pentru UNESCO din Europa, organ menit să asigure continuitatea și dezvoltarea colaborării europene în perioada dintre conferințele regionale.

19—28 iunie

La Helsinki are loc, sub egida UNESCO, prima Conferință a miniștrilor culturii din Europa. Delegația română este condusă de Dumitru Ghișe, vicepreședinte al Consiliului Culturii și Educației Socialiste. Raportor general al Conferinței este ales Valentin Lipatti. Conferința adoptă prin aclamație Recomandarea sa generală, propusă de România și marchează un progres remarcabil pe calea colaborării culturale internaționale în Europa, ca factor menit să contribuie la consolidarea păcii și cooperării pe continent.

3—9 august

UNESCO organizează la București, în colaborare cu Ministerul Educației și Învățământului, reuniunea internațională consacrată „Folosirii calculatoarelor electronice în învățământ”

4—10 septembrie

Cea de-a III-a Conferință mondială pentru cercetarea viitorului, ale cărei lucrări se desfășoară la București, bene-

ficiază de auspiciile și concursul UNESCO, reprezentată de M. E. Mandjira, subdirector general pentru programare și prospectivă.

5—8 septembrie

La București are loc masa rotundă organizată de UNESCO și de Ministerul Educației și Învățământului, cu privire la „Locul științelor sociale în formarea inginerilor și tehnicienilor”.

21 septembrie

Centrul european al UNESCO pentru învățământul superior este deschis la București, în palatul Kretzulescu din strada Știrbei Vodă. La ceremonia inaugurării participă Președintele Consiliului de Stat al Republicii Socialiste România, Nicolae Ceaușescu, și directorul general al UNESCO, René Maheu. Centrul UNESCO — prima filială a Organizației într-o țară socialistă — își propune să dezvolte și să diversifice colaborarea interuniversitară europeană, stimulând și organizând documentarea, informarea, efectuarea de studii și sinteze cu privire la problemele de actualitate ale învățământului superior din Europa.

15—30 septembrie

La sediul UNESCO din Paris are loc consultarea colectivă a secretarilor generali de comisii naționale pentru UNESCO. Din partea Comisiei naționale române participă secretarul ei general, conf. univ. Ion Drăgan.

17 octombrie — 21 noiembrie

La Paris, la sediul Organizației, are loc cea de-a XVII-a sesiune a Conferinței generale UNESCO. Delegația română este condusă de ambasadorul Valentin Lipatti. Rezoluția privind cooperarea europeană, prezentată de România, este adoptată în unanimitate. Șeful delegației române este ales președinte al comisiei de redactare a rezoluției de politică generală, iar profesorul Livescu, vicepreședinte al comisiei programului pentru educație. România este aleasă, de asemenea, membră în conducerea Biroului internațional de educație, organism afiliat la UNESCO. Sesiunea hotărăște convocarea celei de-a II-a Conferințe a miniștrilor de învățământ din Europa, care urmează să aibă loc la București, în noiembrie 1973, și își însușește recomandările Conferinței de la Helsinki a miniștrilor culturii din statele europene membre ale Organizației. Principiile politicii externe a României și pozițiile țării noastre privind cooperarea internațională în domeniile educației, științei și culturii se bucură de o largă apreciere și se găsesc o reflectare corespunzătoare în principalele rezoluții de politică generală adoptate de sesiunea Conferinței generale.

Cronicar

Sport

Sabia

vinului

veșnic

scînteietoare

DUPĂ ce timp de aproape douăsprezece luni am tăiat ghiocel cu barda și i-am așternut de bala-bala și niciodată de portocală lui Angelu Niculescu (lasă că și el ne-a bătut nouă cu mărăcini în ușă), acum, în preajma Anului Nou, cînd îți vine să cîmți: du-mă, Doamne, și mă pune, unde e țuca de prune și femeile mai bune, oh, băuturile spirtoase și femeile frumoase, — mă scol în picioare și, sprijinit în sabia vinului veșnic scînteietoare, sorb adînc, cu buzele încondeiate de toate sărutările furate în adolescență, mireasma brazilor. Pe prispa munților Carpați, s-au aprins stelele — noapte cu Crucea Sudului în spatele călătorului, stelele sînt trandafiri și crini —, iar prin lumina lor de diamante înjunghiate cu pumnal de aur un neam întreg se mută, cu privirea aminată în bucurii, între hotarele unui an cu coroană de dor. Frunza-nceț se zbate, fir de glumă, fir de ris, șoaptă de iubire, lingă inimă-nfloarește mărul răsăritului adunat cu sorcova seară de roșcove. Orga de la cîntă pentru toate casele, unde, nîl ei pe prundul lunii, pe oena gurii mele (am zis asta pentru un fon-făneală care tot încercă să mă muște de rozeta pîntelului), pe strigătul cocoșilor de nucă și pe galopul mînjilor încă neîmbrăți de regina zăpezilor.

La poarta noului an, un nor de porumbel — de aripile lor scîldate-n singele azurului, leagănul ninsorii, și Dunărea în ghețuri albastre.

Între pereții sufletului, în aceste zile și nopți, numai dragoste. Și drum pentru sănii. Un arbore înărcat cu clopoței umblă din casă-n casă.

Frunze de măsline.

Și fraga vinului.

La mulți ani.

Fănuș Neagu

„ROMÂNIA LITERARĂ”

Săptămînal de literatură și artă editat de Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă România
Director GEORGE IVAȘCU

